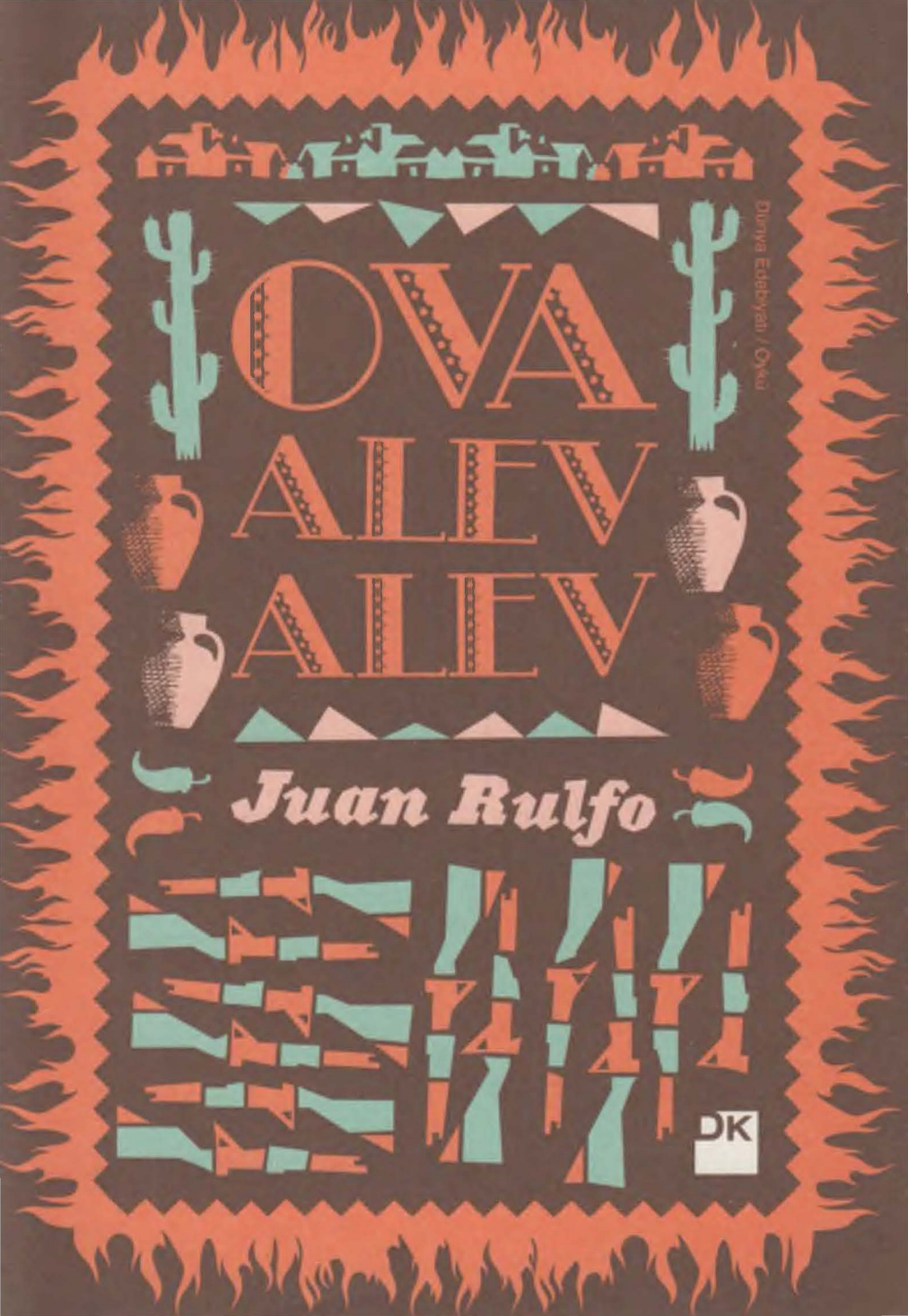

Dünya Edebiyatı / Öykü
OVA
ALEV
ALEV
Juan Rulfo
DK

OVA ALEV ALEV

Orijinal adı: El Llano en llamas
© 1953, Juan Rulfo vârisleri
Yazan: Juan Rulfo
İspanyolca aslından çeviren: Süleyman Doğru

Türkçe yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
1. baskı / Şubat 2013 / ISBN 978-605-09-1292-0
Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer
Baskı: Ayhan Matbaa Basım Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.
Mahmutbey Mah. Deve Kaldırım Cad. Gelincik Sok.
No: 6 Kat: 3-4 / Bağcılar -İSTANBUL
Tel. (212) 445 32 38
Sertifika no: 22728

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.
19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL
Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16
www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Ova Alev Alev

Juan Rulfo

Çeviren: Süleyman Doğru

DK
DOĞAN
KİTAP

Clara'ya

İçindekiler

Bize Toprak Verdiler 11
Comadres Bayırı 17
Çok Yoksul Olduğumuz İçin 27
Adam 33
Şafakta 45
Talpa 53
Macario 65
Ova Alev Alev 71
Söyle de Beni Öldürmesinler! 89
Luvina 99
Onu Tek Başına Bıraktıkları Gece 111
Kuzey Geçidi 117
Hatırlarsın 125
Köpeklerin Havladığını Duymuyor musun? 129
Yıkım Günü 135
Matilde Arcángel'in Mirası 143
Anacleto Morones 151

Bize Toprak Verdiler

Tek bir ağaç gölgesine, tek bir ağaç tohumuna, ya da toprağa kök salmış herhangi bir şeye rastlamadan onca saat yürüdükten sonra, şimdi köpeklerin havlaması duyuluyor.

İnsan, sağında solunda sınır olmayan bu yolun ortasında giderken bazen ileride bir şey olmayacağını, öbür tarafta, çatlaklar ve kurumuş derelerle kaplı bu düzlüğün sonunda hiçbir şey bulunamayacağını düşünmeden edemiyor. Ama bir şey var. Bir köy var. Köpeklerin havladığını duyuyor, havadaki duman kokusunu hissediyor ve bu insana özgü kokunun, sanki bir umut vaadiymiş gibi, tadına varıyoruz.

Ama köy hâlâ çok uzakta. Onu bize yaklaştıransa esen rüzgâr.

Gün ağardığından beri yoldayız. Şimdi öğleden sonra dört suları. Birisi kafasını gökyüzüne doğru kaldırıp gözlerini güneşin asılı durduğu yere çeviriyor ve şöyle diyor:

"Şu anda saat dört civarı."

Bu birisi Melitón. Onunla birlikte Faustino, Esteban ve ben varız. Dört kişiyiz. Sayıyorum: İki önde, iki arkada. Daha geriye bakıyorum, ama kimseyi görmüyorum. Bunun üzerine kendi kendime şöyle diyorum: "Dört kişiyiz." Kısa bir süre önce, saat on bir civarında, yirmi küsur kişiydik; ama birer ikişer azalarak en sonunda işte bu kadar kaldık.

Faustino şöyle diyor:

"Yağmur yağacak galiba."

Hepimiz kafamızı kaldırıp tepemizden geçen kara ve yoğun bir buluta bakıyoruz. Ve şöyle düşünüyoruz: "Öyle görünüyor."

Düşüncemizi dile getirmiyoruz. Konuşma arzumuzu yitireli bayağı bir zaman oldu. Bunun sebebi sıcak. Başka bir yerde gayet keyifli olabilecek bir sohbet, burada çok çaba gerektiriyor. İnsan burada konuşurken, ağzının içindeki sözcükler dışarıdaki sıcaklığın etkisiyle ısınıp dilinin üzerinde kuruyor ve nefesini kesecek gibi oluyor.

Burada işler böyle. Bu yüzden kimsenin içinden sohbet etmek gelmiyor.

Kocaman, dolgun bir su damlası gökten düşüp toprakta bir delik açıyor ve tıpkı bir tükürüğünki gibi bir topak bırakıyor. Düşen sadece o oluyor. Onun ardından başka damlaların da düşmesini bekliyoruz. Ama yağmur yağmıyor. Şimdi gökyüzüne bakınca, yağmur bulutunun çok uzaklara doğru, büyük bir aceleyle kaçmakta olduğu görülüyor. Köyden esen rüzgâr yanına varıp onu tepelerin mavi gölgelerine doğru itiyor. Kazara düşmüş olan damlayı ise toprak yutuyor ve susuzluğunun içinde yok ediyor.

Bu ovayı bu kadar büyük yaratan kim acaba? Ve ne işe yarıyor, ha?

Yeniden yola koyulduk. Yağmurun yağışını seyretmek için durmuştuk. Ama yağmadı. Şimdi yürüyüşümüze kaldığımız yerden devam ediyoruz. Bana sanki katettiğimiz mesafeden daha fazlasını yürümüşüz gibi geliyor. Öyle bir hisse kapılıyorum işte. Yağmur yağmış olsaydı, belki de bambaşka hislere kapılacaktım. Öte yandan, çocukluğumdan beri bu ovaya yağmur yağdığını, ama öyle gerçek anlamda bir yağmurun yağdığını hiç görmedim.

Hayır, ova hiçbir işe yaramaz. Orada ne tavşanlar vardır ne de kuşlar. Hiçbir şey yoktur, sadece birkaç tane kavruk akasya ve buruşuk yapraklı bazı otlar; bunların dışında hiçbir şey yoktur.

Ve biz işte böyle bir yerde yürüyoruz. Dört kişi yaya olarak. Daha önce at üstünde gidiyor ve sırtımızda birer karabina taşıyorduk. Şimdi karabinamız bile yok.

Ben her zaman o karabinaları bizden almakla doğru yaptıklarını düşündüm. Buralarda silahlı dolaşmak tehlikelidir. Birini sürekli olarak kemerinde 30'luk fişeklerle dolaşırken görürlerse, hiç uyarmadan öldürüverirler. Ama atlar öyle değil. Eğer at sırtında gelmiş olsaydık, şimdi nehrin yeşil suyunu çoktan tatmış ve yediğimiz yemek iyice otursun diye midelerimizi köyün sokaklarında gezdirmiş olurduk. Eğer o atlar hâlâ bizde olsaydı, bütün bunları çoktan yapmış olurduk. Ama karabinalarla beraber bizden atlarımızı da aldılar.

Kafamı dört bir yana çevirip ovaya bakıyorum. Hiçbir şeye yaramayan onca toprak. Takılacak bir şey bulamayınca insanın gözleri kayıp gidiyor. Sadece birkaç kertenkele kafalarını deliklerinden dışarı doğru uzatıyor, ama güneşin yakıcılığını fark eder etmez koşup bir taşın gölgesine saklanıyorlar. Peki, biz burada çalışmak zorunda kaldığımızda, güneşten korunmak için ne yapacağız, ha? Zira ekip biçmemiz için bize bu kaya gibi sert, çorak toprağı verdiler.

Bize şöyle dediler:

"Köyden buraya kadar hepsi sizin."

Biz de sorduk:

"Ova mı?"

"Evet, ova. Büyük Ova'nın tamamı."

İstediğimizin Ova olmadığını söylemek için kafamızı kaldırdık. Bizim istediğimiz nehir kenarındaki topraklar diyecektik. Nehirden öteye, demir ağaçlarının, yeşilliklerin ve verimli toprakların bulunduğu bölgeye kadar uzanan kısımdan istiyoruz diyecektik, yoksa Ova denen şu inek derisi gibi sert araziden değil.

Ama bunları söylememize izin vermediler. Hükümet görevlisi bizimle sohbet etmek için gelmemişti. Kâğıtları elimi-

ze tutuşturdu ve bize şöyle dedi:

"Bu kadar toprağa tek başınıza sahip olduğunuz için sakın korkmayın."

"Ama sayın yetkili, Ova..."

"Binlerce ve binlerce dönüm arazi."

"Ama su yok ki. Gargara yapmak için bile su yok."

"Yağmur mevsimi gelmeyecek mi? Kimse size sulanabilir topraklar tahsis edileceğinin sözünü vermedi. Hiç endişelenmeyin; orada yağmurlar başlar başlamaz, mısırların sanki yukarıdan çekiliyormuş gibi nasıl boy attıklarını göreceksiniz."

"Ama sayın yetkili, toprak verimsiz ve sert. Ova'nın kaya gibi sert toprağına sabanın gireceğini sanmıyoruz. Tohumu ekmek için çapayla çukur açmak gerekecek ve bu şekilde bile bir şeyin filizlenme ihtimali yok; orada ne mısır ne de başka bir şey yeşerir."

"Bunu yazılı olarak bildirirsiniz. Hadi, şimdi gidin. Sizin şikâyetçi olmanız gereken latifundialar, size toprak veren hükümet değil."

"Bizi yanlış anlamayın, sayın yetkili. Biz hükümete karşı hiçbir şey söylemedik. Bütün söylediklerimiz Ova'ya karşı... İmkânsız olana karşı elden bir şey gelmez ki. Bizim söylediğimiz buydu... İzin verirseniz size açıklayalım. Bakın, en başından başlayacak olursak..."

Ama bizi dinlemek istemedi.

Bu toprağı bize vermeleri işte böyle oldu. Ve bu kızgın tuğlaya bir şeyin tohumunu ekmemizi istiyorlar, bakalım o şey burada filizlenip yaşar mı diye görmek için. Ama burada hiçbir şey yaşamaz. Akbabalar bile. Arada sırada onların çok yüksekten aceleyle uçarak geçtiklerini görüyoruz; hiçbir şeyin hareket etmediği ve insanın sanki geriye gider gibi yürüdüğü bu taşlaşmış beyaz topraktan mümkün olduğunca çabuk uzaklaşmak ister gibi bir halleri var.

Melitón şöyle diyor:

"İşte bize verdikleri toprak."

Faustino soruyor.

"Ne?"

Ben hiçbir şey söylemiyorum. Düşünüyorum: "Melitón'un kafası yerinde değil. Onu böyle konuşturan şey başına geçen sıcak olmalı. Şapkayı geçip kafasını ısıtan sıcak. Eğer öyle değilse, bu söylediğinin hiçbir anlamı yok ki! Hangi toprağı bize verdiler, Melitón? Burada rüzgârın hortum yaratıp eğlenmek için ihtiyaç duyacağı kadarcık bile toprak yok."

Melitón devam ediyor:

"Bir işe yarayacaktır. Kısrakları koşturmak için bile olsa işe yarayacaktır."

"Hangi kısrakları?" diye soruyor ona Esteban.

O ana kadar Esteban'ı çok dikkatli bir biçimde incelememiştim. Şimdi konuşunca, bakışlarını ona dikiyorum. Üzerinde göbek deliğine kadar inen bir panço var ve onun altından da tavuğa benzer bir şey kafasını uzatıyor.

Evet, Esteban'ın pançosunun altında taşıdığı renkli bir tavuk. Uykulu gözleri ve esneyecekmiş gibi açık duran gagası görülüyor. Ona soruyorum:

"Baksana Teban, bu tavuğu nereden çaldın?"

"O benim" diyor.

"Daha önce yanında değildi. Söylesene, onu nereden buldun?"

"Onu bulmadım, benim kümesimin tavuğu o."

"Yani onu yemek için getirdin, değil mi?"

"Hayır, onu bakmak için yanımda taşıyorum. Evim bomboş kaldı ve onu besleyecek hiç kimse yok; bu yüzden onu yanımda taşıyorum. Ne zaman uzak bir yere gitsem onu da götürürüm."

"Orada bu şekilde boğulacak. En iyisi çıkar da biraz hava alsın."

Kolunun altında hayvanı biraz gevşetiyor ve ağzından çıkan sıcak havayı ona doğru üflüyor. Sonra da şöyle diyor:

"Uçuruma varmak üzereyiz."

Esteban konuşmaya devam ediyor ama artık ne söylediğini duymuyorum. Yamaçtan aşağı inmek için tek sıra halinde dizildik ve o en önde gidiyor. Tavuğu bacaklarından tuttuğunu ve kafası kayalara çarpmasın diye sürekli olarak sağa sola savurduğunu görüyorum.

Aşağılara indikçe toprak iyileşiyor. Oradan inmekte olan sanki biz değiliz de bir katır sürüsüymüş gibi toz kalkıyor; ama toz içinde kalmak hoşumuza gidiyor. Bu hoşumuza gidiyor. On bir saat boyunca ovanın sertliğini çiğnedikten sonra, ayaklarımızın altında oynayan ve toprak kokan bu şeye bulanmış olmaktan büyük keyif duyuyoruz.

Nehrin yukarısında, demir ağaçlarının yeşil yapraklarının üzerinde yeşil *çaçalaka*[1] sürüsü uçuyor. Bu da hoşumuza giden bir şey.

Köpeklerin havlamaları şimdi burada, hemen yanı başımızda duyuluyor ve köyden esen rüzgâr yamaca çarpıp burayı taşıdığı gürültüyle dolduruyor.

İlk evlere yaklaştığımız sırada Esteban tavuğunu yeniden kucakladı. Uyuşukluğu gitsin diye hayvanın ayaklarını çözdü ve daha sonra tavuğuyla birlikte oradaki *'epemeskite*[2] ağaçlarının ardında gözden kaybolurken bize şöyle dedi:

"Ben bu taraftan gidiyorum!"

Biz köyün içine doğru yürümeye devam ettik.

Bize verdikleri toprak orada yukarıda duruyor.

1. Ağaçtavuğugiller familyasından, bilimsel adı *Ortalis vetula* olan iri bir kuş (ç.n.)

2. Baklagiller familyasından, mimoza, akasya ve gülibrişime benzer bir ağaç; *Lysiloma divaricata* (ç.n.)

Comadres Bayırı

Merhum Torrico kardeşler her zaman benim iyi dostlarım oldular. Zapotlán'da onları pek sevmezlerdi, ama benim için onlar, ölümlerinin hemen öncesine kadar çok iyi dostlarım olarak kaldılar. Zapotlán'da onları sevmemeleri hiçbir önem taşımıyordu, zira orada beni de sevmezlerdi ve benim düşüncem o ki Zapotlánlılar, Comadres Bayırı'nda yaşayan bizlerin arasında hiç kimseye iyi gözle bakamıyorlardı. Eski zamanlardan beri bu böyleydi.

Öte yandan, Torricolar Comadres Bayırı'nda yaşayan herkesle iyi geçinmezlerdi. Sürekli hır çıkarırlardı. Abartmış olmayayım ama onlar oradaki toprağın ve toprağın üzerindeki evlerin sahibiydiler; oysaki hükümet toprakları dağıttığında Comadres Bayırı'nın büyük bölümü orada yaşayan biz altmış kişiye eşit biçimde bölüştürülmüş, onlara, yani Torricolar'a da sadece ve sadece tepenin, üzerinde bir sabır otları topluluğuyla neredeyse köyün tüm evlerinin bulunduğu küçük bir bölümü düşmüştü. Buna rağmen, Comadres Bayırı Torricolar'ındı. Benim ekip diktiğim toprak parçası da onlarındı: Odilón ve Remigio Torrico'nun; tıpkı aşağıda görünen bir buçuk düzine yeşil tepeciğin olduğu gibi. Bunu fazla kurcalamaya gerek yoktu. Zira herkes bu durumu kabullenmişti.

Ne ki o günlerden bugüne, Comadres Bayırı giderek boşalmaktaydı. İnsanlar burayı peş peşe terk ediyorlardı; büyük ağacın oradaki otlak köprüsünden geçip meşeliğin içinde göz-

den kayboluyor ve bir daha asla ortaya çıkmıyorlardı. Öylece gidiyorlardı, hepsi bu.

Tepenin ardında gidenlerin geri gelmesini engelleyen ne var diye bir göz atmak için ben de gitmeyi çok isterdim; ama tepedeki toprak parçasını seviyordum ve ayrıca Torricolar'ın iyi dostuydum.

Her yıl, sütlü başak almak için birazcık mısır ve birazcık da fasulye ektiğim tarla yukarı tarafta, yamacın Boğa Kafası denen o uçuruma kadar indiği yerde bulunuyordu.

Kötü bir yer değildi; ama yağmurlar başlayınca toprağın balçığa dönmesi bir yana, her taraf ağaç gövdesi gibi gün geçtikçe büyüyormuş hissi uyandıran sert ve sivri kayalarla kaplıydı. Buna rağmen iyi mısır veriyordu ve orada yetişen başakların tadına doyum olmuyordu. Yedikleri her şeyin içine kaya tuzu atma ihtiyacı duyan Torricolar benim sütlü mısırlarımı tuzsuz yiyorlardı; Boğa Kafası'nda yetişen başaklarıma asla ne kaya tuzu attılar ne de bunun sözünü ettiler.

Ve bütün bunlara rağmen, bütün bunlara ve aşağıdaki yeşil tepeciklerin daha verimli olmasına rağmen, buradaki insanların sayısı gün geçtikçe azalıyordu. Zapotlán tarafına doğru değil, diğer istikamete, ikide bir başakların kokusu ve tepenin gürültüsüyle yüklü o rüzgârın geldiği tarafa doğru gidiyorlardı. Sessizce gidiyorlardı, ne bir şey söylüyor ne de kimseyle kavga ediyorlardı. Kendilerine yaptıkları bütün kötülüklerin acısını çıkarmak için Torricolar'la kavga etmeyi çok istediklerine kalıbımı basarım; ama hiçbiri buna yeltenmedi.

Kesinlikle böyle oldu.

Şurası bir gerçek ki, Torricolar öldükten çok sonra da buralara geri dönen kimse olmadı. Bunu çok bekledim ama geri dönen olmadı. İlk başlarda evlerine göz kulak oldum; damlarını aktardım, duvarlarında açılan delikleri kapattım; ama geri dönmekte geciktiklerini görünce, bütün bunları kendi

haline bıraktım. Gelmekten asla vazgeçmeyen yegâne şeyler ise yıl ortası sağanakları ve şubat ayında üfürüp insanın üzerinden ikide bir yorganını uçuran o şiddetli rüzgârlar oldu. Arada sırada kargalar da geliyordu; çok alçaktan uçuyor ve terk edilmiş bir yerde bulunduklarını zannederek çok güçlü bir biçimde gaklıyorlardı.

Torricolar öldükten sonra bile bu şeyler aynen devam etti.

Eskiden buradan, şu anda oturduğum yerden, Zapotlán çok net bir biçimde görünürdü. Günün ve gecenin herhangi bir saatinde, ta uzaklarda Zapotlán'ın beyaz lekesini görebilmek mümkündü. Ama şimdi çaparrallar çok fazla büyümüş ve, rüzgâr onları sağa sola ne kadar yatırırsa yatırsın, bir şey görmeye izin vermiyorlar.

Hatırlıyorum da, eskiden Torricolar oturmak için buraya da gelir ve sanki bu yer onları düşüncelerinden ya da Zapotlán'a dolaşmaya gitme arzusundan arındıracakmış gibi gözlerini sürekli aşağıya dikerek, çömelmiş bir halde hava kararana kadar burada kalırlardı. Akıllarından geçenin Zapotlán'a gidip dolaşmak olmadığını ancak bir süre sonra anladım. Onların niyeti sadece yolu, başlangıcından Hilal Tepesi'ndeki çam ağaçlarının arasında kaybolana dek gözle takip edilebilen o kumlu geniş patikayı gözetlemekti.

Ben görüş mesafesi Remigio Torrico kadar olan birini asla tanımadım. Tek gözlüydü. Ama elinde kalan o siyah ve yarı kapalı tek göz nesneleri o kadar yaklaştırırdı ki, sanki onları burnunun dibine kadar getirirdi. Ve o noktadan sonra yoldan hangi yüklerin gidip geldiğini anlaması işten bile değildi. Nitekim, gözü bakışlarını sabitleyecek birini bulma zevkini yaşayınca, Torricolar'ın ikisi birden gözetleme yerinden kalkar ve bir süreliğine Comadres Bayırı'ndan kaybolurlardı.

Bizim aramızda her şeyin bir başka biçime büründüğü günlerdi bunlar. İnsanlar tepedeki mağaralardan hayvancıklarını çıkarır ve getirip avlularına bağlarlardı. İşte o zaman

köyde kuzuların ve hindilerin de olduğu anlaşılırdı. Ve avlularda ne kadar çok mısır ve sarı balkabağının güneşlendiği kolayca görülebilirdi. Tepeleri süpüren rüzgâr her zamankinden daha soğuk eserdi, ama kim bilir neden, buralarda yaşayanların hepsi havanın ne kadar güzel olduğunu söylerlerdi. İnsan gün ağarırken, herhangi bir sakin yerdeki gibi, horozların öttüğünü işitir ve Comadres Bayırı'nda huzurun sanki her zaman hâkim olduğu izlenimine kapılırdı.

Ardından Torricolar geri dönerlerdi. Gelişlerinden çok önceden haberdar olunurdu, zira köpekleri koşmaya başlar ve onları bulana kadar havlamayı kesmezlerdi. Herkes sadece havlamalara bakarak aradaki mesafeyi ve onların hangi yönden geleceklerini hesaplar ve malını mülkünü yeniden saklama telaşına düşerdi.

Merhum Torricolar, Comadres Bayırı'na geri döndükleri her sefer işte böyle bir korku saldılar.

Ama ben onlardan hiçbir zaman korkmadım. Her ikisiyle de iyi arkadaştım ve bazen kovaladıkları işlerde onlara katılmak için daha genç olmayı istemişimdir. Ne var ki artık pek bir işe yaramıyordum. Bunu bir katırcıyı soymalarına yardım ettiğim o gece anladım. Bende bir şeylerin eksik olduğunu işte o zaman fark ettim. Sürdürdüğüm hayat sanki artık tükenme noktasına gelmişti ve heyecan kaldıracak durumda değildim. Farkına vardığım işte buydu.

Torricolar birkaç çuval şeker taşımalarına yardım etmem için beni çağırdıklarında, sanki her taraf sular altında kalmış gibiydi. Ben biraz korkuyordum. Bunun sebebi öncelikle, insana ayaklarının altı yağmur suları tarafından gıdıklanıyormuş hissi veren o tufanlardan birinin yaşanmasıydı. Ayrıca nereye gittiğimi de bilmiyordum. Macera peşinde koşmanın artık benden geçtiğinin işaretini bir şekilde orada gördüm.

Torricolar bana gideceğimiz yerin uzakta olmadığını söylediler. "En fazla on beş dakikada orada oluruz" dediler. Ama Hi-

lal Tepesi yoluna vardığımızda hava kararmaya başlamış, katırcının bulunduğu yere vardığımızdaysa gece çoktan inmişti.

Katırcı kimin geldiğine bakmak için yerinden kalkmadı. Muhtemelen Torricolar'ı bekliyordu ve bu yüzden geldiğimizi görmek onu şaşırtmadı. Ben böyle düşündüm. Ama elimizde şeker çuvalları oradan oraya gidip geldiğimiz bütün o süre boyunca, otların arasına uzanmış olan katırcı yerinden hiç kıpırdamadı. Bunu Torricolar'a da söyledim:

"Şurada yatan adam ölmüş gibi görünüyor."

"Yok canım, uyuyakalmış olmalı" dediler bana. "Onu mallara göz kulak olsun diye bıraktık, ama herhalde beklemekten sıkılıp uyuyakaldı."

Yanına gittim ve uyanması için böğrüne bir tekme salladım; ama adam aynı şekilde yatmayı sürdürdü.

"Bu kesinlikle ölmüş" dedim onlara bir kez daha.

"Hayır, hiç alakası yok, sadece birazcık kendinden geçmiş, çünkü Odilón kafasına bir odun indirdi, ama daha sonra kendine gelir. Görürsün, güneş çıkıp onu biraz ısıttıktan sonra çabucak ayağa kalkacak ve hemen evine gidecek. Hadi, şuradaki çuvalı sırtla ve buradan gidelim!" Bana bütün söyledikleri bunlar oldu.

Oradan ayrılmadan önce ölü adamcağıza son bir tekme daha patlattım ve sanki kurumuş bir kütüğü tekmelemişim gibi bir ses çıktı. Ardından da yükümü sırtladım ve en önde yola koyuldum. Torricolar peşimden geliyorlardı. Uzun bir süre boyunca, ta gün doğana kadar, şarkı söylediklerini işittim. Hava ağardığında onları duymaz oldum. Gün doğmadan önce birazcık üfüren hava onların şarkılarının sözlerini alıp götürdü ve köpeklerinin coşkulu havlamalarını dört bir yandan işitene dek beni takip edip etmediklerini bilemedim.

Torricolar'ın, her öğleden sonra benim Comadres Bayırı'ndaki evimin yanında oturup neleri gözetlediklerini öğrenmem işte bu şekilde oldu.

Remigio Torrico'yu ben öldürdüm.

O günlerde buralarda yaşayan çok az insan kalmıştı. İlk başlarda birer birer gidiyorlardı, ama en son kalanlar neredeyse toplu halde gittiler. Bu kararı alıp yola çıkmalarında don olayının büyük etkisi oldu. Geçmiş yıllarda hep don olur ve bütün ekili alanları bir gecede telef ederdi. Bu yıl da öyle oldu. İşte bu yüzden hepsi gitti. Muhtemelen gelecek yıl da aynı şeyin olacağını düşündüler ve her yıl iklimsel musibetlere, her gün de Torrico musibetine katlanmaya devam etme arzusunu içlerinde hissetmediler herhalde.

Uzun lafın kısası, ben Remigio Torrico'yu öldürdüğümde Comadres Bayırı ve civar tepeler insandan tamamen boşalmıştı.

Bu olay ekim ayı sıralarında yaşandı. Çok büyük ve ışıl ışıl bir dolunayın olduğunu hatırlıyorum, zira Torrico geldiğinde, evin dışında oturmuş, delik deşik bir çuvalı ayın parlak ışığından istifade ederek tamir etmeye çalışıyordum.

Kafayı çekmiş olmalıydı. Karşıma dikilmiş bir o tarafa bir bu tarafa sendeliyor ve bunu yaparken de, ihtiyaç duyduğum ay ışığını engelliyordu bazen.

"Sinsice davranmak iyi bir şey değil" dedi bir süre geçtikten sonra. "Ben dürüst yapılan işleri severim; eğer sen böylesinden hoşlanmıyorsan, seni şimdiden uyarayım, çünkü buraya geliş sebebim bazı şeyleri düzeltmek."

Ben çuvalımı onarmayı sürdürdüm. Gözlerim tamamen delikleri dikmeye yoğunlaşmıştı ve ay ışığı vurduğunda çuvaldız çok iyi çalışıyordu. Herhalde bu yüzden, söylediklerini hiç umursamadığımı sandı:

"Sana söylüyorum" diye bana bağırırken, öfkesi bir anda yükselmişti. "Buraya neden geldiğimi gayet iyi biliyorsun."

Bana yaklaşıp bu sözleri neredeyse burnumun ucunda haykırınca biraz ürktüm. Ama yine de, öfkesinin boyutunu anlamak için suratını görmeye çalıştım ve neden geldiğini sorarmışçasına bakmaya başladım ona.

Bu işe yaradı. Biraz daha sakinleşmiş olarak ağzındaki baklayı çıkardı ve benim gibi insanların gafil avlanmaları gerektiğini söyledi.

"Bu yaptığından sonra seninle konuşurken ağzım kuruyor" dedi bana; "ama kardeşim gibi sen de çok iyi bir dostumsun ve bu yüzden de Odilón'un ölümünü nasıl açıklayacağını görmek için sana geldim."

Artık onu çok iyi duyuyordum. Çuvalı bir kenara bıraktım ve başka hiçbir şey yapmadan onu dinlemeye koyuldum.

Anladım ki beni kardeşini öldürmüş olmakla itham ediyor. Ama bunu yapan kişi ben değildim. Bunu kimin yaptığını biliyordum ve ona söylemem gerekirdi, ama olayın nasıl geliştiğini açıklamama fırsat verecekmiş gibi görünmüyordu.

"Odilón ve ben sık sık kavga ederdik" diye sürdürdü sözlerini. "Anlayışı biraz kıttı ve herkesle didişmekten hoşlanırdı, ama daha ileri gitmez, birkaç tane tekme tokat yedi mi sakinleşirdi. Benim öğrenmek istediğim şu: Sana bir şey mi söyledi, bir şeyini mi almak istedi? Olayın nasıl olduğunu anlat bana. Belki sana vurmak istemiştir ve sen de onu pataklamışsındır. Aranızda buna benzer bir şey yaşanmış olmalı."

Ben hayır demek, onun ölümüyle hiç alakam olmadığını söylemek için kafamı sallıyordum ki...

"Bana bak" diye susturdu beni Torrico, "o gün Odilón'un gömlek cebinde on dört pezo vardı. Onu yerden kaldırıp üstünü başını aradım ve on dört pezoyu bulamadım. Daha sonra, dün öğrendim ki yeni bir panço satın almışsın."

Bu doğruydu. Kendime bir panço satın almıştım. Yakında soğukların aniden bastıracağı belli olmuştu ve giydiğim eski kaban artık paramparçaydı. Bu yüzden bir panço satın almak için Zapotlán'a gitmiştim. Ama pançoyu Odilón'un on dört pezosuyla değil, sattığım iki oğlağın parasıyla almıştım. Onun da görebileceği gibi çuvalın böyle delik deşik olmasının sebebi içinde küçük oğlakçığı taşımak zorunda kalmış ol-

mamdı, çünkü henüz istediğim gibi yürüyemiyorlardı.

"Şunu bil ki, onu öldüren kim olursa olsun, Odilón'a yaptıklarını ona ödeteceğim. Ve bunu yapanın kim olduğunu biliyorum" derken neredeyse beni işaret ettiğini anladım.

"Bu durumda o kişi ben mi oluyorum?" diye sordum ona.

"Başka kim olacak ki? Odilón ve ben arsız ya da artık nasıl adlandırırsan o tür kişilerdik ve bugüne dek hiç kimseyi öldürmedik diyemem, ama bunu asla böylesine küçük bir miktar için yapmadık. Evet, bunu sana söylüyorum."

Kocaman ekim dolunayı doğrudan avlunun üzerine düşüyor ve Remigio'nun uzun gölgesini evimin duvarına kadar gönderiyordu. İlerideki bir alıç ağacına doğru yürüdüğünü ve benim sürekli oraya astığım bir palayı kavradığını gördüm. Ardından da elinde palayla bana doğru geldiğini fark ettim.

Bu arada, önümden çekildiği sırada vuran ay ışığı çuvalın üzerine saplayıp bıraktığım çuvaldızın parıldamasına neden oldu. Neden bilmiyorum, ama birden o çuvaldıza karşı büyük bir güven duymaya başladım. İşte bu yüzden, Remigio Torrico tam yanımdan geçerken çuvaldızı oradan çıkardım ve hiç beklemeden göbek deliğinin yakınına sapladım. İğne sonuna kadar içine gömüldü ve o şekilde orada kaldı.

Aradan bir süre geçtikten sonra, sanki midesine sancı girmiş gibi iki büklüm oldu ve dizlerini yavaş yavaş kıvırıp gözlerine sinmiş korkuyla, tamamen aciz bir biçimde yere oturana dek kasılmaya başladı.

Bir an için, sanki bana bir pala darbesi indirmek üzere doğrulacakmış gibi oldu, ama muhtemelen bundan pişmanlık duydu ya da artık ne yapacağını bilemedi, palayı elinden bıraktı ve yeniden iki büklüm oldu. Bundan başka bir şey yapmadı.

Tam o sırada, sanki kendini hasta hissetmeye başlayacakmış gibi, suratının hüzünlü bir ifadeye büründüğünü gördüm. Uzun zamandan beri böylesine hüzünlü bir bakış gör-

memiştim ve bu bende bir acıma hissi uyandırdı. Bu yüzden çuvaldızı göbeğinden çıkarıp birazcık daha yukarıya, kalbinin bulunduğunu düşündüğüm yere sapladım. Evet, doğru tahmin etmiştim, çünkü kafası koparılmış bir tavuk gibi ancak iki ya da üç irkilmeden sonra hareketsizce yere yığıldı.

Ona şunları söylediğim sırada herhalde çoktan ölmüş olmalıydı:

"Baksana Remigio, bana özür borçlusun, çünkü Odilón'u öldüren ben değilim. Bunu Alcaracesler yaptılar. O öldüğü sırada ben oradan geçiyordum, ama onu öldürmediğimi çok iyi hatırlıyorum. Bunu bütün Alcaraces ailesi hep birlikte yaptılar. Onun üstüne çullandılar ve bunu fark ettiğimde Odilón can çekişiyordu. Ve neden biliyor musun? Öncelikle Odilón'un Zapotlán'a gitmemesi gerekiyordu. Bunu sen de biliyorsun. Alcaracesler de dahil olmak üzere, ona diş bileyen onca insanın bulunduğu yerde buna benzer bir şey er ya da geç illaki yaşanacaktı. Sen de ben de onlarla dalaşmasına neyin sebep olduğunu bilemeyiz.

Her şey bir anda olup bitti. Ben pançomu satın almış, dükkândan çıkıyordum ki, kardeşin bir ağız dolusu meskali Alcaracesler'den birinin suratına tükürdü. Bunu sadece şaka olsun diye yaptı. Bunu eğlenmek için yaptığı görülüyordu, çünkü oradaki herkesi güldürdü. Ama hepsi sarhoştular. Odilón, Alcaracesler ve diğerleri. Derken birden ona saldırdılar. Bıçaklarını çıkarıp üstüne çullandılar ve ondan geriye işe yarayan hiçbir şey bırakmayana kadar Odilón'u dövdüler. Bu yüzden öldü.

Gördüğün gibi onu öldüren ben olmadım. Keşke benim bu işe hiç bulaşmadığımı fark etmiş olsaydın."

Merhum Remigio'ya işte bunları söyledim.

Boş küfeyle Comadres Bayırı'na döndüğümde, ay çoktan meşe ağaçlarının öbür tarafına geçmişti. Küfeyi yerine kaldırmadan önce üstündeki kanı temizlemek için derenin suyu-

na birkaç kez daldırdım. Küfeyi çok sık kullanıyordum ve her seferinde Remigio'nun kanıyla karşılaşmak istemiyordum.

Bu olayın ekim ayında, Zapotlán şenliği sırasında yaşandığını hatırlıyorum. O günlerde yaşandığını hatırladığımı söylüyorum, çünkü o sırada Zapotlán'da havai fişekler fırlatılıyordu ve bunların her patlayışında Remigio'nun ölüsünü attığım taraftan büyük bir akbaba sürüsü havalanıyordu.

İşte bu yüzden hatırlıyorum.

Çok Yoksul Olduğumuz İçin

Burada her şey daha da kötüye gidiyor. Geçen hafta teyzem Jacinta öldü; cumartesi günüyse, onu daha yeni defnetmiştik ve üzüntümüz hafiflemeye başlamıştı ki, hiç görülmemiş bir yağmur yağmaya başladı. Bu babamı çok öfkelendirdi, çünkü tüm arpa mahsulü güneşlensin diye avluda seriliydi. Sağanak, bize bir avuç ürünü bile kurtarma olanağı tanımadan kocaman su dalgaları şeklinde bir anda bastırdı; bütün ev halkı olarak tek yapabildiğimiz, sundurmanın altına sığınıp gökten düşen soğuk suyun daha yeni biçilmiş o sarı arpaları nasıl haşladığını seyretmek oldu.

Ve daha dün, kız kardeşim Tacha'nın on üç yaşına bastığı gün, babamın ona aziz gününde hediye ettiği ineğin nehir sularına kapıldığını öğrendik.

Nehir üç gece önce, sabaha karşı yükselmeye başlamıştı. Ben o sırada derin bir uykuda olmama rağmen sürüklenen nehir sularının çıkardığı uğultu yüzünden hemen uyandım ve evimin çatısı çöküyormuş hissine kapılarak battaniyemi kapıp yataktan atladım. Ama daha sonra uykuya geri döndüm, çünkü nehrin sesini tanımıştım ve bir süre dinlediğim bu tekdüze ses tekrar uykumu getirmişti.

Sabah yataktan kalktığımda, hava bulutlarla kaplıydı ve hiç durmadan bütün gece yağmur yağmış gibi görünüyordu. Nehrin gürültüsünün daha güçlü bir biçimde ve daha yakından geldiği fark ediliyordu. Bulanık suyun –yanık bir şeyden

çıkanı andıran– çürümüş kokusu havaya sinmişti.

Ben bakmaya gittiğim zaman nehir çoktan yatağından dışarı taşmıştı. Sular köyün ana sokağında yavaş yavaş yukarı doğru çıkıyor ve son sürat *Tambur* lakaplı o kadının evine doluyorlardı. Avludan şakırdayarak giren sular kapıdan çağlayarak çıkıyordu. *Tambur* artık nehrin bir koluna dönüşen akıntının içinde yürüyerek oradan oraya koşturuyor ve gidip sel sularının kendilerine ulaşamayacağı bir yerlere sığınsınlar diye tavuklarını sokağa atıyordu.

Diğer tarafta, nehrin kıvrıldığı noktadaysa, sular teyzem Jacinta'nın avlusunda bulunan demirhindi ağacını –kim bilir ne zaman– önüne katıp götürmüş olmalıydı, çünkü artık orada ağaç falan görünmüyordu. O köydeki yegâne demirhindi ağacıydı; bu yüzden insanlar, bunun uzun yıllardan beri şahit olduğumuz en büyük nehir taşkını olduğuna karar verdiler.

Kız kardeşim ve ben, öğleden sonra yeniden, artık köprünün bulunması gereken yerin çok üzerine çıkan ve giderek daha yoğun, daha karanlık bir şekle bürünen o su kütlesine bakmaya gittik. Saatlerce orada kalıp hiç bıkmadan o şeyi seyrettik. Daha sonra, insanların ne dediklerini duymak için yamaçtan yukarıya doğru çıktık, çünkü aşağıda, nehrin kenarında büyük bir gürültü vardı ve bulunduğumuz yerden, bir şey söylemek için açılıp kapanan ağızları görsek de hiçbir şey duyamıyorduk. Bu yüzden yamaçtan yukarı doğru çıktık; orada da nehri seyreden ve taşkının verdiği zararı konuşan insanlar vardı. Nehrin, kız kardeşim Tacha'nın ineği *Serpentina*'yı götürdüğünü de orada öğrendik zaten. Bir kulağı beyaz, diğeriyse renkli ve çok güzel gözleri olan bu ineği babam onun aziz gününde armağan etmişti.

Bunun her gün geçmeye alıştığı nehir olmadığını bilmesine rağmen, *Serpentina*'nın neden bu nehri geçmeye kalkıştığını hâlâ anlamıyorum. *Serpentina* kesinlikle bu kadar sersem değildi. Kendisini öylece ölümün kollarına bıraktığına

bakılırsa, buraya muhtemelen uykusunda gelmiş olmalı. Birçok kez ahırın kapısını açtıktan sonra onu uyandırmak zorunda kaldığını hatırlıyorum, zira aksi takdirde –ona kalsa– kapalı gözleriyle bütün gün hiç kıpırdamadan orada kalır ve inekler uyurken nasıl iç çekiyorlarsa işte öyle iç çekerdi.

Buradaki bu olay uyuyakaldığı için yaşanmış olmalı. Kaburgalarına çarpan güçlü su akıntısını hissedince belki de uyanmıştır. O zaman belki de korkup geri dönmeye çalışmıştır; lakin geri dönerken, kendini kayan toprak gibi kara ve sert o suyun içinde bulunca şaşırmış ve kaskatı kesilmiş olmalı. Belki de yardım isterken böğürmüştür.

Nasıl böğürdüğünü sadece Tanrı bilir.

Oradaki bir adama nehir ineği sürüklerken ne gördüğünü, onunla birlikte olan buzağıyı da görüp görmediğini sordum. Ama adam buzağıyı gördüğünü hatırlamıyordu. Sadece benekli ineğin onun bulunduğu yerin çok yakınından bacakları havaya kalkık bir vaziyette geçerken tam önünde ters döndüğünü ve ondan sonra da bir daha ne boynuz ne bacak ne de inekle ilgili başka herhangi bir şey görmediğini söyledi. Dediğine göre, o sırada nehirden dalı, budağı ve köküyle bütün halde ağaç gövdeleri geçiyormuş ve adam bu odunları sudan çıkarmakla meşgulmüş, o yüzden de nehrin sürüklediklerinin hayvan mı yoksa ağaç gövdesi mi olduğuna çok fazla dikkat edemezmiş.

İşte bu yüzden, buzağı hayatta mı yoksa annesinin ardından o da mı nehir sularına kapıldı, bilmiyoruz. Eğer bu ikincisi olduysa, Tanrı onları esirgesin.

Bizim evdekilerin endişesi, kız kardeşim Tacha artık hiçbir şeysiz kaldığına göre yarın öbür gün yaşanması muhtemel olan şeyle ilgiliydi. Zira babam *Serpentina*'yı daha düveyken, büyük bir külfetin altına girerek, kız kardeşime çeyiz olsun diye satın almıştı; amacı kızının küçük bir sermayeye sahip olması ve sonunun diğer iki büyük ablam gibi fahişelik olmamasıydı.

Babama göre, çok dik başlı olan o ikisi çok yoksul bir yaşam sürdüğümüz için evden kaçmışlardı. Daha küçüklüklerinden itibaren çok huysuzdular. Biraz büyür büyümez kendilerine çok kötü şeyler öğreten aşağılık adamlarla takılmaya başladılar. Her şeyi çok çabuk öğrenmişlerdi ve gecenin ilerlemiş saatlerinde kendilerini çağıran ıslıkları hemen tanıyorlardı. Sonra da çıkıp sabaha kadar gelmiyorlardı. Su taşımak için sık sık nehre gidiyor ve bazen de, hiç umulmadık bir anda ahırda, her birinin üzerinde bir adam olduğu halde çırılçıplak yerde yuvarlanırken görülüyorlardı.

En sonunda babam her ikisini de evden kovdu. İlk başlarda onlara elinden geldiğince katlandı, ama bir süre sonra artık daha fazla tahammül edemedi ve ikisini de sokağa attı. Ablamlar Ayutla şehrine ya da başka bir yere gittiler ve şimdi orada fahişelik yapıyorlar.

Babamın şimdi Tacha için endişelenmesinin sebebi işte buydu; ineğin kayboluşuna bakarak kızının çok yoksullaştığını hissediyor, büyüyüp kendisini daima sevebilecek iyi bir adamla evlenene kadar onu meşgul edecek bir şeyin artık olmadığını görüyor ve onun sonunun da ablaları gibi olmasını istemiyordu. Öte yandan iyi bir evlilik yapması artık zor gözüküyor. Oysaki inek varken durum farklıydı, zira sadece o güzel ineği de birlikte götürmek için bile onunla evlenmeye istekli çok kişi olurdu.

Artık tek umudumuz buzağının hâlâ yaşıyor olması. İnşallah annesinin peşinden nehri geçmeye kalkışmamıştır. Çünkü eğer böyle olduysa, kız kardeşim Tacha'nın fahişe olmasına ramak kaldı demektir. Annemse bunu hiç istemiyor.

Anneannesinden beri ailesinden asla kötü insan çıkmamış olan annem, Tanrı'nın kendisini neden bu tür kızlar vererek cezalandırdığını bilmiyor. Ailesinin tamamı Tanrı korkusuyla büyütülen, son derece yumuşak başlı ve kimseye karşı bir saygısızlık etmeyen insanlardan oluşuyormuş. Onun ailesin-

deki herkes böyleymiş. Bu yüzden kızlarının o kötü huylarını nereden aldıklarını hiç bilmiyor. Bu konuda hiçbir şey hatırlamıyor. Bütün anılarının altını üstüne getiriyor, ama ardı ardına kız çocuk doğurmasına neden olan bahtsızlık ya da günahın nereden kaynaklandığını bir türlü bulamıyor. Ve onları düşündüğü her seferinde ağlayarak şöyle diyor: "Tanrı ikisini de korusun."

Ama babam onlar için artık yapacak bir şey olmadığını düşünüyor. Ona göre tehlikede olan evdeki Tacha; selvi gibi durmadan uzayan ve ablalarınınkiler gibi dik, dolgun ve dikkat çekecek kadar sert olacakları her hallerinden belli memeleri şimdiden çıkmaya başlayan Tacha.

"Evet" diyor, "kim olursa olsun onu gören herkesin onda gözü kalacak. Ve sonu kötü olacak; işte buraya yazıyorum, sonu kötü olacak."

Babamın endişesi işte bu.

Tacha'ysa ineğinin geri gelmeyeceğini, çünkü nehir tarafından öldürüldüğünü hissedince ağlamaya başlıyor. Gül rengi elbisesiyle hemen yanı başımda oturuyor ve yamaçtan nehre doğru bakıp ağlamayı sürdürüyor. Sanki nehir onun içine girmiş gibi, suratından kirli su damlacıkları süzülüyor.

Kolumu omzuna atıp onu teselli etmeye çalışıyorum, ama o bunu anlamıyor. Şimdi daha istekli bir biçimde ağlıyor. Ağzından çıkan gürültü nehrin kıyılarında sürüklenen gürültüye benziyor ve onu titretip tüm bedenini sarsıyor. Bu arada nehrin suları yükselmeye devam ediyor. Oradan gelen çürük kokusu Tacha'nın ıslak yüzüne sıçrıyor ve iki küçücük memesi, sanki onun yıkımı için çalışmaya başlamak üzere birden irileşme zamanları gelmiş gibi, yukarıdan aşağıya doğru hiç durmadan sallanıyorlar.

Adam

Adamın ayakları, sanki herhangi bir hayvanın toynaklarını andırırcasına, şekilsiz bir iz bırakarak kuma gömüldüler. Yokuşun eğimini hissettiklerinde bükülerek kayaların üzerine tırınandılar, ardından da ufuk çizgisini arayarak yukarıya doğru yürüdüler.

"Düztaban" dedi onun peşinden gelen. "Ve bir parmağı da eksik; sol ayağının başparmağı yok. Bu özelliklere sahip insan çok yoktur. Bu yüzden kolay olacak."

Diken ve çalılarla kaplı patika otların arasından yukarı doğru gidiyordu. Patika o kadar dardı ki, bir karınca yoluna benziyor ve doğrudan gökyüzüne yükseliyordu. Orada gözden kaybolduktan sonra, daha ileride, daha uzaktaki bir gökyüzünün altında yeniden ortaya çıkıyordu.

Ayaklar hiçbir yere sapmadan patikayı takip ettiler. Adam, topuklarının nasırlarına yüklenerek, taşları ayak tırnaklarıyla törpüleyerek, kollarına dikenler batarak yürürken her ufuk çizgisinde durup kalan mesafeyi ölçüyordu: "*Benimkini değil, onunkini*" dedi. Ve kimin konuştuğuna bakmak için kafasını çevirdi.

Yaprak kımıldamıyordu, kırık dalların arasında sadece onun çıkardığı gürültünün yankısı vardı. Körlemesine ilerlemekten, adımlarını hesaplamaktan, hatta nefesini tutmaktan ötürü bitkin bir halde, "*Ne olursa olsun oraya varacağım*" de-

di bir kez daha. Ve konuşan kişinin kendisi olduğunu anladı.

"Yeri tırmalayarak tepeye buradan tırmanmış" dedi onu takip eden. "Dalları bir palayla kesmiş. Telaş içinde olduğu çok açık. Ve telaş her zaman arkasında izler bırakır. Onu bitiren de bu olacak."

Saatler uzadıkça, bir ufuk çizgisinin ardından diğeri çıktıkça ve tırmandığı tepenin sonu bir türlü gelmeyince cesaretini yitirmeye başladı. Palasını çıkarıp kök kadar sert dalları kesti, otlarıysa kökünden kopardı. Pis bir balgamı ağzında çiğnedikten sonra öfkeyle yere tükürdü. Dişlerini emdikten sonra bir kez daha tükürdü. Gökyüzü orada, yukarıda, yapraksız ada mimozası dallarının silueti arasından bulutlarını gösterirken sakin ve hareketsizdi. Şu anda yaprak mevsimi değildi. Şimdi dikenlerin, yabani ve kuru başakların kurak dönemi hüküm sürüyordu. Elindeki palayla çalılara sinirli bir biçimde darbeler indiriyordu: "*Bu gereksiz iş yüzünden palanın ağzı köreliyor, en iyisi çalıları rahat bırak.*"

Arkasından gelen kendi sesini işitti.

"Onun yerini gösteren bizzat kendi öfkesi oldu" dedi iz sürücü. "Bu öfke onun kim olduğunu söyledi, geriye şimdi sadece nerede olduğunu bulmak kalıyor. O nereye tırmandıysa ben de oraya tırmanacak, o nereden indiyse ben de oradan ineceğim ve gücü tükenene kadar onu takip edeceğim. Ve ben nerede durursam o orada olacak. Önümde diz çöküp benden aman dileyecek. Ama ben onun ensesine bir kurşun sıkacağım... Seni bulduğum zaman işte böyle olacak."

Yolun sonuna vardı. Önünde sadece, geceki bulutlar yüzünden yer yer koyulaşan, kül rengi duru gökyüzü uzanıyordu. Toprak diğer tarafa doğru devrilmişti. Karşısına çıkan eve baktı; ocaktaki közün son dumanı bacasından yükseliyordu. Ayakları, daha yeni yer değiştirmiş yumuşak toprağa battı. Palasının sapıyla istemeden kapıya dokundu. Bir köpek gelip dizlerini yaladı, bir diğeriyse kuyruğunu sallaya-

rak etrafında koştu. Bunun ardından, sadece geceye kapanmış kapıyı itti.

Onu takip eden şöyle dedi: "İyi bir iş çıkarmış. Onları uyandırmamış bile. Buraya gecenin biri civarında, yani 'Huzur içinde uyuyun' sözlerinin ardından hayatın kendini gecenin kollarına bıraktığı, bedenin yorgunluğunun güvensizlik iplerini inceltip kopardığı ve rüyaların başladığı, uykunun o en ağır anlarında gelmiş olmalı."

"*Hepsini öldürmem gerekmiyordu*" dedi adam. "*Bari hepsini öldürmeseydim.*" Bütün söylediği bu oldu.

Tan vaktinde ortalık gri, hava soğuktu. Çimenlerin üzerinden kayarak yamacın diğer tarafına indi. Soğuk ellerini uyuşturunca, hâlâ sımsıkı bir şekilde tuttuğu palayı yere bıraktı. Pala şimdi orada duruyordu. Kuru başakların arasında cansız bir yılanın bir parçası gibi parladığını gördü.

Nehri arayan adam, ağaçların arasından kendine yeni bir yol açarak daha aşağılara kadar indi.

Nehir çok daha aşağılarda çiçek açmış bataklık servilerinin arasında sularını kabartarak ve devasa akıntısını sessizce sallayarak akıyordu. Kendi kendisinin üzerinde ilerliyor ve sonra geri geliyordu. Yeşil toprağın üzerine dolanmış bir yılan gibi gidip geliyordu. Hiç gürültü etmiyordu. İnsan onun hemen yanında yatıp uyusa, oradan geçen biri nehrin sesini değil onun soluk alışını duyabilirdi. Bir sarmaşık yüksek bataklık servilerinden aşağıya doğru inip hemen ellerinin yanında suya gömülüyor ve nehrin hiçbir zaman çözemediği örümcek ağları oluşturuyordu.

Adam nehrin yerini bataklık servilerinin sarı rengine bakarak buldu. Yoksa onun sesini duymuyordu. Sadece gölgelerin altında kıvrıldığını görüyordu. Çaçalakaların geldiğini gördü. Dün öğleden sonra güneşi izleyerek ve ışığın peşinden sürü halinde uçarak gitmişlerdi. Şimdi güneş çıkmak üzereydi ve tekrar geri geliyorlardı.

Üç kez istavroz çıkardı. "Affedin beni" dedi onlara. Ve işine koyuldu. Üçüncüye geldiğinde, gözlerinden oluk gibi yaşlar dökülüyordu. Kim bilir, belki de bunlar ter damlalarıydı. Zira birini öldürmek zor iştir. İnsan derisi kayış gibi olur. En sonunda boyun eğse de kendini savunmaya çalışır. Ve palası da çentikliydi: "Beni affetmelisiniz" dedi onlara yeniden.

"Kıyıdaki kumların üzerine oturmuş." Onu takip eden böyle dedi. "Buraya oturmuş ve uzun süre hiç kımıldamamış. Bulutların dağılmasını beklemiş. Ama güneş ne o gün ne de ertesi gün yüzünü gösterdi. İyi hatırlıyorum, zira bu olay yeni doğmuş bebeğimin öldüğü ve onu gömmeye gittiğimiz o pazar günü yaşandı. Üzüntülü değildik; o günle ilgili olarak aklımda kalan sadece gökyüzünün renginin gri, elimizde taşıdığımız çiçeklerinse, sanki güneşin eksikliğini hissetmişçesine, sararmış ve solmuş oldukları.

Adamımız burada durup beklemiş. Bıraktığı izler şuradaydı: Çalıların hemen yanında hazırladığı yatacak yer; nemli toprakta bir çukur açan vücut ısısı."

"*Patikadan ayrılmamam gerekiyordu*" diye düşündü adam. "*Oradan gitsem çoktan varmıştım. Lakin herkesin gittiği yerden gitmek tehlikeli, özellikle de sırtımda taşıdığım bu yükle. Bu yük bana bakan her göz tarafından görülüyor olmalı; sanki tuhaf bir şişkinlikmiş gibi görülüyordur herhalde. Ben onu böyle hissediyorum. Bir parmağımı kestiğimi hissettiğimde insanlar bunu gördü, ama ben o sırada hiçbir şey fark etmedim. Bu yüzden şimdi, bunu hiç istemesem de, belli bir işaretim olmalı. Böyle olduğunu hissediyorum, bu taşıdığım yük yüzünden olmalı, belki de harcadığım güç beni yormuştur.*" Ardından ekledi: "*Hepsini öldürmemeliydim; sadece öldürmem gerekenle yetinmeliydim; ama etraf çok karanlıktı ve bütün gövdeler birbirine benziyordu... Hepsi bir yana, onları bu şekilde toplu olarak defnetmek ucuza gelecektir.*"

"Sen benden önce yorulacaksın. Her nereye ulaşmak isti-

yorsan, oraya senden önce varacağım" dedi onun peşinden giden. "Senin niyetini, kim olduğunu, nereden geldiğini ve nereye gittiğini ezbere biliyorum. Oraya senden önce varacağım."

"*Yer burası değil*" dedi adam, nehri görünce. "*Şimdi karşıya geçeceğim ve daha sonra aynı şey tekrarlanacak ve kendimi yine bu kıyıda bulacağım. Oysaki benim karşı yakada olmam gerekiyor; beni hiç tanımadıkları, daha önce hiç bulunmadığım ve kimsenin benimle ilgili bir şey bilmediği yerde; daha sonra, gideceğim yere kadar dümdüz yürüyeceğim. Beni orada hiç kimse asla bulamayacak.*"

Başka çaçalaka sürüleri kulakları sağır eden sesler çıkararak geçtiler.

"*Daha aşağıya doğru yürüyeceğim. Nehir burada arapsaçına dönüyor ve akıntı beni dönmek istemediğim yere geri yollayabilir.*"

"Sana kimse zarar vermeyecek, evlat. Ben seni korumak için buradayım. Bu yüzden senden önce doğdum ve kemiklerim seninkilerden önce sertleşti."

Sesini, ağzından yavaşça çıkan kendi sesini işitiyordu. Onun aldatıcı ve anlamsız bir şey gibi çınladığını duyuyordu.

O sözü ne diye söylemişti ki? Şimdi oğlu onunla alay ediyor olmalıydı. Ama belki de etmiyordur. "Son saatimizde onu yalnız bıraktığım için belki de bana karşı öfke doludur. Zira o benim de son saatimdi, sadece benim. O benim için geldi. Onun aradığı siz değildiniz; onun yolculuğunun amacı sadece bendim; ölü görmeyi düşlediği, çamura bulanmış, tanınmayacak hale gelene kadar tekmelenmiş, çiğnenmiş surat benimkiydi. Tıpkı benim onun kardeşine yaptığım gibi; ama ben bunları yüz yüzeyken yapmıştım, José Alcancía, ona ve sana karşı, sen o sırada sadece ağlıyor ve korkudan titriyordun. O andan itibaren senin nasıl birisi olduğunu ve beni ne şekilde bulmaya geleceğini anlamıştım. Sinsi bir yılan gibi sürünerek, gizlenerek geleceğini biliyordum ve seni bir ay

boyunca, gece gündüz gözümü kırpmadan bekledim. Ama geç kaldın. Ben de geç kaldım. Senden sonra geldim. Yeni doğmuş bebeğimin defin işi beni geciktirdi. Şimdi anlıyorum. Elimdeki çiçeklerin niye solduğunu şimdi anlıyorum."

"*Hepsini öldürmemeliydim*" diye düşünüyordu adam. "*Böylesine ağır bir yükün altına girmeye değmezdi. Ölüler canlılardan daha ağır çekiyor, insanı resmen eziyor. Onu buluncaya kadar teker teker hepsini yoklamam gerekiyordu; onu bıyığından tanırdım; karanlık olsa da daha ayağa kalkmasına fırsat vermeden neresine vuracağımı bilirdim... Hepsi bir yana, böylesi daha iyi oldu. Kimse onların arkasından ağlamayacak ve ben huzur içinde yaşayacağım. Şimdi yapmam gereken, gece çökmeden önce buradan gitmek için nehrin karşı kıyısına geçecek yeri bulmak.*"

Adam nehrin daraldığı noktada suya girdiğinde akşamüstü olmuştu. Güneş bütün gün yüzünü göstermemiş, ama gün ışığı gölgeleri döndürerek yön değiştirip durmuştu; öğlen vaktinin geçtiğini bu şekilde anladı.

"Kapana kısıldın" dedi onun peşinden gelen ve şimdi nehrin kıyısında oturmuş olan. "Tam anlamıyla batağa saplandın. İlk olarak o cürmü işleyerek ve şimdi de tabuta, bizzat kendi tabutuna doğru giderek. Seni oraya kadar takip etmemin bir anlamı yok. Namlunun ucunda olduğunu görünce zaten geri dönmek zorunda kalacaksın. Seni burada bekleyeceğim. İyice nişan almak, mermiyi nerene sıkacağımı hesaplamak için yeterince vaktim olacak. Benim sabrım var, ama senin yok; sana karşı avantajım işte bu. Ayrıca benim yüreğim kendi kanının içinde kıpır kıpır ve dönüp duruyor; seninkiyse bozulmuş, kurumuş ve çürümüş. Bu da sana karşı bir diğer avantajım. Yarın, öbür gün ya da sekiz gün içinde ölmüş olacaksın. Zamanın bir önemi yok. Benim sabrım var."

Adam nehrin yüksek yamaçlar arasında sıkıştığını görüp durdu. "*Geri dönmeliyim*" dedi.

Nehir buralarda geniş ve derin olur, tek bir kayaya bile toslamaz; yoğun ve kirli bir yağ gibi yatağında kayıp gider. Bazen de bir ağaç dalını, hiçbir dirençle karşılaşmadan içine çeker ve anaforlarında yutar.

"Evlat" dedi kıyıda oturmuş bekleyen: "Seni öldüren kişinin şu andan itibaren ölmüş olduğunu sana söylememin bir anlamı yok. Bu sanki bana bir şey mi kazandıracak? Önemli olan şu ki, o sırada senin yanında değildim. Boş bir açıklama neye yarar ki? Senin yanında değildim. Gerisinin bir önemi yok. Senin ve onların yanında değildim. Hiç kimsenin yanında değildim, çünkü aklım fikrim yeni doğan çocuğumdaydı."

Adam nehrin yukarısına doğru uzun bir mesafe katetti.

Kafasının içinde kan kabarcıkları çarpışıp duruyordu. "*İlkinin can çekişirken diğerlerini uyandıracağını düşündüm, bu yüzden acele ettim.*" "Telaşımı affedin" dedi onlara. Ardından da, o canhıraş hırıltının uykudaki birinin horlamasından farkı olmadığını hissetti; dışarıdaki geceye, o bulutlu gecenin soğuğuna çıktığında bu yüzden o kadar sakindi.

Sanki birinden kaçarak geliyordu. Bacakları tamamen çamura bulanmıştı ve pantolonun ne renk olduğu artık anlaşılmıyordu.

Daha nehre daldığı anda onu fark ettim. Önce bütün gövdesini suyun içine soktu, sonra da sanki nehrin dibine basarak yürüyormuşçasına, ellerini hiç kullanmadan kendini akıntıya bıraktı. Karşı kıyıya ulaştıktan sonra kurutmak için elbiselerini çıkardı. Soğuktan titrediğini gördüm. Rüzgâr esiyordu ve hava bulutluydu.

Patronun beni koyunlarını gütmekle görevlendirdiği yerde çitin aralığından etrafı seyrediyordum. Gidip gelip ona bakıyordum ve adam birinin kendisini gözetlediğinin farkında değildi. Kollarını yastık yapıp üzerine uzandı ve bir süre boyunca o şekilde kaldı; bedenini gerip gevşetiyor ve kuruma-

sı için havalandırıyordu. Daha sonra yırtık pırtık gömleğini ve pantolonunu giydi. Üzerinde ne pala ne de başka bir silah gördüm. Sadece kemerinden sarkan boş bir kılıf vardı.

Dört bir yanı tekrar tekrar gözden geçirdikten sonra yola koyuldu. Tam koyunlarımı toplamaya hazırlanıyordum ki, yüzündeki şaşkın ifadeyle geri geldiğini gördüm.

Nehrin kollara ayrıldığı kısımdan tekrar suya girdi.

"Neyin peşinde bu adam?" diye kendi kendime sordum.

Hareketine hiçbir anlam veremedim. Kendini tekrar nehrin sularına bırakmasıyla birlikte güçlü bir akıntı tarafından rüzgârgülü gibi savruldu. Az daha boğuluyordu. Çok çaba harcamasına rağmen karşı kıyıya geçemedi ve daha aşağıda, yuttuğu suları içinden boşaltmak için öksüre öksüre karaya çıktı. Bedenini çıplak olarak kurutma operasyonunu bir kez daha tekrarladıktan sonra da gelmiş olduğu yöne doğru nehir yukarı yürüdü.

Şimdi onu bana verseler, yaptıklarından ötürü başını taşla ezer ve bundan hiç vicdan azabı duymazdım.

Kanun kaçağına benzediğini söylemiştim. Bunu anlamak için yüzüne bakmak yeterliydi. Ama ben falcı değilim ki, avukat bey. Ben sadece bir koyun çobanıyım ve doğrusunu isterseniz öyle çok cesur biri olduğum da söylenemez. Ama sizin de dediğiniz gibi, onu gafil avlamak suretiyle kıskıvrak yakalayabilir ve kafasına bir taş indirip yere serebilirdim. Bu konuda yerden göğe haklısınız, benim hiç özrüm yok.

İşlemiş olduğu bunca cinayetle ilgili olarak bana anlattıklarınızdan sonra kendimi bu konuda suçlu hissediyorum. İnanın bana, katilleri öldürmek çok hoşuma gider. Bu benim hep yaptığım bir şey değil tabii ki; ama bu İblis tohumlarının kökünü kurutmada Tanrı'ya yardımcı olmak insana kendini iyi hissettirirdi herhalde.

Ama hepsi bundan ibaret değil. Ertesi gün oraya tekrar geldiğini gördüm. Ama olanlardan benim hâlâ hiç haberim

yoktu. Ah bunları bir bilseydim!

Yırtık pırtık gömleği ve derisinden dışarı çıkmış kemikleriyle, onu bir önceki güne nazaran daha zayıf gördüm. O olabileceğini düşünmedim; işte o kadar farklı bir görüntüsü vardı.

Onu etkileyici bakışlarından tanıdım: Sanki insanın canını yakan yarı sert bakışlardı bunlar. Su içtiğini gördüm ve sonra da ağzını çalkalayan biri gibi ağız dolusu su tükürdüğünü, lakin işin aslı başkaymış: Suyla birlikte bir avuç dolusu aksolotl yutmuş, çünkü susuzluğunu gidermek için seçtiği yer çok sığmış ve içi aksolotl doluymuş. O sırada karnı açmış herhalde.

Gözlerini gördüm; mağarayı andıran iki karanlık çukurdular. Yanıma geldi ve bana: "Bu koyunlar senin mi?" diye sordu. Ona benim olmadıklarını söyledim. "Bunlar onları doğurmuş olanların" dedim.

Yanıtım ona komik gelmedi. Gülümsemedi bile. Koyunlarımın en semiz olanını yakaladı ve kerpeten gibi elleriyle bacaklarından tutup ağzını memesine dayadı. Hayvanın melemeleri ortalığı inletiyordu, ama o tınmadı ve kanıncaya kadar emmeye devam etti. Yangıları azalsın ve adamın ısırdığı yerler mikrop kapmasın diye hayvanın memelerine kreozot sürmek zorunda kaldığımı söylersem ne demek istediğimi daha iyi anlarsınız.

Urquidi ailesinin tamamını bu adam mı öldürmüş? Şayet bunu bileydim hemen kafasına bir odun indirip onu yere sererdim.

Ama benim hiçbir şeyden haberim olmuyor ki. Kırlarda sadece koyunlarımla birlikte yaşıyorum ve onlar da dedikodu nedir bilmezler.

Ve ertesi gün yine geldi. Ben gelir gelmez o da ortaya çıktı. Ve aramızda bir ahbaplık oluştuğunu bile söyleyebilirim.

Bana buralı olmadığını söyledi, çok uzaklardaki bir yerden gelmiş; geri dönememesinin nedeniyse bacaklarının ar-

tık onu taşıyamaz oluşuymuş: "Yürüyorum, yürüyorum ve bir de bakıyorum sanki yerimde saymışım. Bitkinlikten bacaklarım bükülecek gibi oluyor. Benim geldiğim yer ise çok uzaklarda, şu tepelerin ötesinde." Bana, iki gün boyunca yabani otların dışında ağzına tek bir lokma yiyecek koymadığını anlattı. Evet, bana böyle dedi.

Urquidi ailesinin tamamını öldürürken yüreğinde hiç merhamet hissetmemiş ha? Şayet bunu bileydim, ağzını açmış koyunlarımın sütünü içerken cezasını hemen oracıkta verirdim.

Ama kötü birine benzemiyordu. Bana karısından ve çocuklarından bahsediyordu. Şimdi onlardan çok uzakta olduğunu söylüyordu. Onları hatırladığında içlenip burnunu çekiyordu.

O kadar zayıftı ki, neredeyse kemikleri sayılıyordu. Düşen yıldırım sonucu ölen bir koyundan koca bir parçayı daha dün yedi. Diğer parça etçil karıncalar tarafından sabaha kadar tüketilmişti zaten; kalan parçayı da o, *tortilla*larımı ısıtmak için yaktığım közlerin üzerinde biraz kızartıp mideye indirdi. Kemiklerin üzerinde hiçbir şey bırakmayana kadar onları kemirdi.

"Hayvancağız hastalıktan öldü" demiştim ona.

Ama beni duymazdan geldi. Bütün parçayı yiyip bitirdi. Karnı açtı.

Şimdi siz onca insanı öldürdüğünü söylüyorsunuz. Bunu bilseydim... Cahillik ve insanlara kolayca güvenmek böyle bir şey işte. Ne yaparsınız, ben sadece bir koyun çobanıyım ve bunun dışında hiçbir şey bilmem. Tabiri caizse hem benim *tortilla*larımı yemiş, hem de tabağıma sıçmış.

Neticede ben bildiklerimi anlatmak için buraya geliyorum ve buradan yardakçı olarak mı çıkacağım? Böyle şey mi olur? Bu herifi saklamaktan ötürü beni hapse tıkacağınızı mı söylüyorsunuz? O aileyi katleden sanki benmişim gibi. Ben buraya sadece nehrin kenarındaki gölcüklerden birinde bir ceset olduğunu haber vermeye gelmiştim. Ama siz beni bu ce-

sedin ne zaman, nasıl ve ne şekilde öldüğü hakkında sorguya çekiyorsunuz. Ben size bildiklerimi anlatınca da yardakçı oluyorum. Böyle şey mi olur?

İnanın bana, avukat bey, eğer o adamın kim olduğunu bilseydim, ne yapar ne eder onu ortadan kaldırmanın bir yolunu illaki bulurdum. Ama nereden bilecektim ki? Ben falcı değilim.

O benden sadece yiyecek bir şeyler istiyor ve gözlerinden yaşlar akarak çocuklarından bahsediyordu.

Ayrıca o öldü gitti. Elbiselerini kurusunlar diye nehrin kenarındaki taşların üzerine serdiğini sanmıştım; ama suyun içinde yüzükoyun bir vaziyette yatan bizzat oymuş. İlk başta, nehirde yürürken dengesini kaybedip düştüğünü ve kafasını sudan çıkarmaya fırsat bulamadan çok fazla su yutup boğulduğunu düşündüm, ama hemen ardından ağzından akan pıhtılaşmış kanı ve delik deşik olmuş ensesini fark ettim.

Ben bu konuyu kurcalayacak değilim. Buraya geliş nedenim, hiçbir şey ekleyip çıkarmadan olan biteni size anlatmak. Ben koyun çobanıyım ve başka bir şey bilmem.

Şafakta

Çiyle örtülü San Gabriel köyü sislerin arasında beliriyor. Geceki bulutlar insanların sıcaklığını arayarak köyün üzerinde uyumuşlar. Güneş artık doğmak üzere ve sis, çarşafını toplayıp çatıların üzerinde beyaz izler bırakarak yavaşça dağılıyor. Bulutların çekimine kapılan belli belirsiz gri bir buhar ağaçlardan ve ıslak topraktan yükseliyor, ama çok geçmeden gözden yitiyor. Onun ardındaysa, mutfakların gökyüzünü külle kaplayan ve yanık meşe kokan kara dumanı göze çarpıyor.

Uzaklardaki tepeler hâlâ karanlığın içindeler.

Bir kırlangıç sokaklardan geçiyor ve onun ardından şafağın söktüğünü haber veren günün ilk çan sesi duyuluyor.

Işıkların sönmesiyle birlikte toprak rengi bir leke, horlamaya bir süre daha devam eden gün doğuşu mahmurluğundaki köyü sarıyor.

Süt hayvanlarını güden ihtiyar Esteban, bir ineğin sırtına binmiş, iki yanında yaban inciri ağaçları sıralı Jiquilpan yolundan geliyor. Çekirgeler sıçrarken suratına çarpmasınlar diye ineğin üzerine çıkmış. Şapkasıyla sivrisinekleri kovalıyor ve arada sırada da, diş kalmamış ağzıyla, geride kalmasınlar diye ineklere ıslık çalmayı deniyor. Hayvanlar geviş getirerek ve otlardaki çiyle ıslanarak yürüyor. Ortalık aydınlanmakta. San Gabriel'in şafak sökümü çanlarını işitince

inekten iniyor ve yere diz çöküp kollarını haç şeklinde açıyor.

Ağaç kovuğundaki bir baykuş öterken, o tekrar ineğin sırtına biniyor ve esen rüzgâr içindeki korkuyu götürsün diye gömleğini çıkarıp yoluna devam ediyor.

Köyün girişindeki otlak köprüsünün önünden geçerken "Bir, iki, on" diye inekleri sayıyor. İçlerinden birini kulaklarından tutup çenesinden çekiştirerek ona şöyle diyor: "Şimdi seni yavrundan ayıracaklar, keltoş. İstersen ağla, ama buzağını göreceğin son gündür bu." İnek kaygısız gözlerle ona bakıp kuyruğunu şöyle bir sallıyor ve ileriye doğru yürüyor.

O sırada şafak sökümünü haber veren çanlar son kez çalıyor.

Kırlangıçların Jiquilpan'dan mı geldikleri, yoksa San Gabriel'den mi çıktıkları bilinmez; tek bilinen, uçuşlarına ara vermeden göğüslerini su birikintilerindeki çamurla ıslatarak ve zikzaklar çizerek sürekli gidip geldikleri; bazıları gagasında bir şey taşır, kuyruk tüyleriyle çamur alır ve sonra da yoldan çıkıp kasvetli ufuk çizgisinde uzaklara doğru gözden kaybolurlar.

Dağların üzerinde duran bulutlar artık o kadar uzaktalar ki, mavi tepelerin eteklerine iliştirilmiş gri yamalara benziyorlar.

İhtiyar Esteban gökyüzünde uçuşan rengârenk şeritlere bakıyor: Kırmızı, turuncu, sarı... Yıldızlar yavaş yavaş beyaza bürünüyor. Son kıvılcımlar da sönüyor ve bütünüyle ortaya çıkan güneş, otların ucuna cam damlacıkları konduruyor.

"Çıplak dolaştığım için göbek deliğim üşümüştü. Nedenini şimdi hatırlamıyorum. Avlunun önüne geldiğimde kimse kapıyı açmadı. Elimdeki taş kapıya vura vura kırıldı, ama dışarı çıkan olmadı. Bunun üzerine patronum Don Justo'nun uyuyakaldığını düşündüm. İneklere bir şey demedim, herhangi bir açıklama da yapmadım; peşimden gelmesinler diye,

onlara çaktırmadan avlunun etrafında yürümeye başladım. Duvarın en alçak olduğu yeri bulup üzerine tırmandım ve diğer tarafa, buzağıların arasına atladım. Avlu kapısının sürgüsünü açtığım sırada patronum Don Justo'nun, kollarında uyumakta olan Margarita'yla birlikte tavan arasının bulunduğu kısımdan çıktığını ve beni fark etmeden avluyu geçtiğini gördüm. Duvarın arkasına iyice saklanarak neredeyse görünmez oldum. Beni kesinlikle görmedi; en azından ben öyle sandım."

İhtiyar Esteban inekleri birer birer içeri sokuyor, bu arada da sütlerini sağıyordu. Buzağısından ayrılacak olanı en sona bıraktı, ama hayvan durmadan böğürüyordu. En sonunda sırf acıdığı için içeri girmesine izin verdi. "Son kez olarak" dedi ona, "bak ona ve yala onu; sanki ölecekmiş gibi bak ona. Yeniden doğurmak üzeresin ve hâlâ şu koca danayı şımartıyorsun." Ve sonra yavruya dönüp "Hadi bakalım, ananın memelerinin son kez tadını çıkar, zira artık onlar senin değil; bu sütün yeni doğmuş bir buzağının içeceği yumuşaklıkta olduğunu fark edeceksin" dedi. Lakin yavrunun dört memeye birden yapıştığını görünce onu tekmelemeye başladı. "Ağzını kıracağım senin, hayvan soyu."

"Eğer patronum Don Justo birden ortaya çıkıp sakinleşmem için beni tekmelemeseydi, o hayvanın ağzını burnunu kırardım da. Patronum sonra beni öyle bir patakladı ki, ne kadar kemiğim varsa hepsi zangırdayarak taşların arasında kendimden geçmişim. Hatırlıyorum, acılarım bütün gün sürdü ve vücudumda oluşan şişlikler yüzünden yerimden kıpırdayamadım; hâlâ da her tarafım ağrıyor.

Sonra ne mi oldu? Hiç bilmiyorum. Bir daha onun yanında çalışmadım. Ne ben ne de bir başkası, çünkü aynı gün o öldü. Bunu bilmiyor muydunuz? Bunu bana evime gelip söy-

lediler. Ben o sırada yatağımda yatıyordum ve karım da başucumda yaralarıma pansuman yapıp yakı koyuyordu. Bana bu haberle geldiler. Sözde onu ben öldürmüşüm, herkes böyle söylüyordu. Belki de öyledir, ama ne olup bittiğini hiç hatırlamıyorum. Sizce birini öldürmek insanda hiçbir iz bırakmaz mı? Herhalde bırakması gerekir, özellikle de söz konusu olan insanın kendinden yüksek biriyse. Ama beni bunca zamandır hapiste tuttuklarına göre, bunun bir nedeni olmalı, siz de öyle düşünmüyor musunuz? Bakın, buzağıya vurduğum ve patronun üzerime çullandığı ana kadar olanları çok iyi hatırlıyorum, hafızam oraya kadar çok iyi, ama ondan sonra her şey bulanık. Orada külçe gibi yatıp uyuduğumu hissediyorum; uyandığımda yatağımdaydım ve yanı başımda da karım duruyordu; köhne bir ihtiyar değil de sanki küçük bir çocukmuşum gibi, acılarımdan ötürü beni teskin etmeye çalışıyordu. Öyle bir noktaya geldi ki, 'Yeter, sus artık!' diye bağırdım ona. Bunu ona söylediğimi çok iyi hatırlıyorum, ama nasıl olur da bir adamı öldürdüğümü hatırlamam? Ama gelin görün ki, Don Justo'yu benim öldürdüğümü söylüyorlar. Onu neyle öldürmüşüm? Bir taşla, değil mi? Hadi yine neyse, zira eğer bir bıçakla öldürdüğümü söyleselerdi, bu hepsinin delirdiğinin kanıtı olurdu. Çünkü ben çocukluğumdan beri bıçak taşımıyorum ve o günler geride kalalı epey bir zaman oldu."

Justo Brambila, gürültü yapmamaya özen göstererek yeğeni Margarita'yı yatağın üzerine bıraktı. Yan odada, iki yıl önce geçirdiği felç yüzünden pelte gibi vücuduyla kımıldamadan yatan, ama sürekli uyanık olan kız kardeşi kalıyordu. Sadece gün ağarırken biraz uyuyordu; o zaman da ruhunu ölüme teslim etmiş gibi uyur, top atılsa uyanmazdı.

Güneşin yüzünü göstermesiyle birlikte uyanırdı. Justo Brambila, Margarita'nın uykulu bedenini yatağın üzerine bıraktığı sırada, o gözlerini açmaya başlamıştı. Kızının nefes

alışını işitti ve sordu: "Dün gece neredeydin, Margarita?" Ve en sonunda kızı uyandıracak olan bağırışlar başlamadan önce, Justo Brambila sessizce odadan çıktı.

O sırada saat sabahın altısıydı.

İhtiyar Esteban'a kapıyı açmak için avluya yöneldi. Bir ara aklından, Margarita'yla birlikte geceyi geçirdikleri tavan arasına çıkıp yatağı düzeltmek geçti. "Eğer papaz efendi buna izin verse, hemen onunla evlenirdim; ama eğer ondan böyle bir şey istersem, ortalığı birbirine katacaktır. Bunun ensest bir ilişki olduğunu söyleyecek ve ikimizi de aforoz edecektir. Olayın gizli kalması daha iyi." Tam bunları düşünürken buzağıyla kavgaya tutuşmuş olan ihtiyar Esteban'la karşılaştı; Esteban ellerini hayvanın ağzına sokmuş, kafasını tekmeliyordu. Buzağının hiç takatinin kalmadığı görülüyordu, çünkü hayvancağız yerde debelenip durmasına rağmen bir türlü ayağa kalkamıyordu.

Oraya koşup ihtiyarı boynundan yakaladı ve taşlara doğru fırlattı. Ardından onu tekmelemeye ve anlamını hiçbir zaman öğrenemediği küfürler savurmaya başladı. Tam o sırada gözlerinin kardığını ve avlunun çakıl taşı döşeli zeminine düştüğünü hissetti. Ayağa kalkmaya çalıştı, ama tekrar düştü ve üçüncü denemesinde yığılıp kaldı. Gözlerini açmak isteyince kara bir bulut önünü kapladı. Acı falan değil, sadece zihnini mutlak karanlığa varana değin örtmekte olan kara bir şey hissediyordu.

İhtiyar Esteban ayağa kalktığında güneş tepeye çıkmıştı. Sızlanarak ve el yordamıyla yolunu bularak oradan ayrıldı. Kapıyı nasıl açtığı ve kendini nasıl sokağa attığı bilinmiyor. O şişmiş gözlerle ve bütün yol boyunca geçtiği yerlerde kan izi bırakarak eve nasıl vardığı da bilinmiyor. Ama bir şekilde eve ulaştı, yatağına yattı ve tekrar uykuya daldı.

Margarita, Justo Brambila'yı bulmak için avluya indiğin-

de saat on bir olmuştu. Hüngür hüngür ağlıyordu, çünkü annesi uzun uzun azarladıktan sonra onun bir orospu olduğunu söylemişti.

Orada Justo Brambila'nın ölüsüyle karşılaştı.

"Sözde onu ben öldürmüşüm. Belki de öyledir. Ama belki de öfke krizi geçirip ölmüştür. Çok aksi bir adamdı. Her şeyde bir kusur bulurdu: Yok efendim yemlikler kirliymiş; yalakta su kalmamış; inekler çok sıskaymış. Her şey ona batardı; inanır mısınız, benim zayıflığım bile onu rahatsız ederdi. Açlıktan ölmeyecek kadar yemeği zor bulurken, inekleri her gün ta Jiquilpan'a götürüp getirirken, sanki zayıf kalmak benim suçummuş gibi. Evet, Jiquilpan'da bir otlak satın almıştı; hayvanları oraya götürür, otlamalarını bekler ve şafak sökerken de onları geri getirirdim. Bu gidiş gelişler sonsuz bir hac yolculuğunu andırırdı.

Ve şimdi şu halime bakın; mahpusta tutukluyum ve önümüzdeki hafta beni Don Justo'yu öldürmekten yargılayacaklar. Ben hiçbir şey hatırlamıyorum, ama onların dediği gibi olmuş olabilir. Kim bilir, belki ikimiz de körleşmiştik ve birbirimizi öldürdüğümüzün farkında değildik. Pekâlâ olabilir. Benim yaşımda, hafızadan geriye pek bir şey kalmıyor; işte bu yüzden Tanrı'ya şükranlarımı sunuyorum, çünkü bana doğarken bahşettiği yeteneklerin neredeyse hepsini geri aldığı için, artık beni idam etseler de kaybedecek bir şeyim kalmadı. Ruhuma gelince, onu da Tanrı'ya emanet ediyorum."

San Gabriel'in üzerine yine sis çökmekteydi. Güneş mavi tepelerde ışıldamaya devam ederken, toprak rengi bir leke köyü kaplıyordu. Ardından karanlık bastırdı. O gece evlerde yastan ötürü ışık yakılmadı, zira ışığın sahibi Don Justo'ydu. Gün doğana kadar köpeklerin havlamaları kesilmedi. Gece ölünün başında nöbet tutulurken, kilisenin renkli camları

gün doğana kadar kandillerin ışığıyla aydınlandı. Kadın sesleri gecenin yarı uyanıklığında ilahiler söylüyordu: "Acı çeken ruhlar! Çıkın, çıkın, çıkın o bedenden" diyorlardı tiz sesleriyle. Ve ölünün anısına çalınan çanlar, şafak sökümünü haber verenlerle kesilene kadar bütün gece susmadılar.

Talpa

Natalia anasının kollarına atıldı ve orada sessiz bir hıçkırıkla uzun uzun ağladı. Günlerdir dizginlenmiş, Zenzontla'ya geri döndüğümüz ve anasını görüp avutulma arzusunu içinde hissetmeye başladığı şu ana kadar saklanmış bir hıçkırıktı bu.

Oysaki daha önce, onca zorlu işlerle geçen günler boyunca, o ve ben, sadece ikimiz, güçlerimizi birleştirip toprağı ellerimizle oyarak –ölüm sinmiş kokusuyla artık hiç kimseyi korkutmasın diye Tanilo'yu bir an önce çukura yerleştirip üzerini örtmek için acele ederek– mezarını kazdığımızda ve Tanilo'yu Talpa toprağındaki bir kuyuya hiç kimsenin yardımı olmadan gömmek zorunda kaldığımızda bile ağlamamıştı.

Daha sonra dönüş yolunda, bütün gece hiç dinlenmeden yürürken, uykudaymış gibi el yordamıyla ilerlerken ve her seferinde Tanilo'nun mezarına basıyormuşuz hissi veren adımlar atarken de hiç ağlamadı. O sırada, Natalia'nın iyice katılaşmış ve içinde kabardığını hissetmemek için yüreğini sıkıyormuş gibi bir hali vardı. Ama ne olursa olsun gözlerinden bir tek damla yaş akmadı.

Ta buralara kadar gelmesinin tek sebebi anasına sarılıp ağlamaktı; onun da kederlenmesini ve kızının acı çektiğini bilmesini istiyordu. Ve bu arada bizleri de kederlendirdi, çünkü onun hıçkırığını, sanki günahlarımızın kefaretini ödermişçesine ben de içimde hissettim.

Zira gerçek şu ki, Tanilo Santos'u Natalia'yla ikimiz öldürdük. Onu Talpa'ya ölmesi için götürdük. Nitekim öldü. Böyle uzun bir yolculuğa dayanamayacağını biliyorduk, ama buna rağmen, sonsuza dek ondan kurtulma düşüncesiyle ne yapıp edip, onu zorla götürdük. Evet, bunu yaptık.

Talpa'ya gitme fikri kardeşim Tanilo'dan çıktı. Bu herkesten önce onun aklına geldi. Yıllardan beri onu oraya götürmemizi istiyordu. Yıllardan beri. Daha doğrusu, kollarına ve bacaklarına yayılan kimi mor kabarcıklarla uyandığı o günden beri. Bu kabarcıklar daha sonra, içlerinden kan yerine sarı renkte, reçine sakızı gibi koyu sıvı bir şey akan yaralara dönüştüler. O zamandan beri, bize sürekli olarak, artık bu derdine bir devanın olmamasından ne kadar korktuğunu söylediğini çok iyi hatırlıyorum. Bu yüzden Talpa Bakiresi'ni görmeye gitmek istiyordu; Bakire'nin bir bakışıyla yaralarını iyileştireceğine inanıyordu. Talpa'nın çok uzakta olduğunu, gündüzleri güneş altında, geceleriyse mart soğuğunda uzun süre yürümek zorunda kalacağımızı biliyor, ama buna rağmen gitmek istiyordu. Bakirecik onu asla kurumayan o yaralardan kurtaracak çareyi bulacaktı. O bu tür şeyleri yapmayı bilirdi: Hastalıkları temizler, tüm bedeni yeni yağmur yemiş bir tarla gibi taptaze hale getirirdi. Bir kez onun karşısına çıktı mı, dertleri sona erecekti; hiçbir yeri ağrımayacak ve bir daha asla ağrı nedir bilmeyecekti. Tanilo işte bunları düşünüyordu.

Ve Natalia'yla ben onu oraya götürmek için bu arzusundan faydalandık. Benim Tanilo'ya eşlik etmem gerekiyordu, çünkü o benim kardeşimdi. Natalia da her halükârda onunla birlikte gitmek zorundaydı, çünkü onun karısıydı. Tanilo umudunun peşinden sürüklendiği müddetçe, gidişte koluna girip destek olarak, dönüşteyse belki de sırtında taşıyarak ona yardım etmeliydi.

Natalia'nın içinden neler geçtiğini ben çoktan beri biliyordum. Onu birazcık tanıyordum. Mesela yuvarlak, diri ve öğle güneşi altında kalmış taşlar gibi sıcak bacaklarının uzun süredir yalnız olduklarını biliyordum. Bunu öğrenme fırsatı bulmuştum. Birçok kez birlikte olmuştuk, ama Tanilo'nun gölgesi bizi sürekli ayırıyordu: Kabarmış ellerinin aramıza girdiğini ve ona bakmaya devam etsin diye Natalia'yı alıp götürdükleri hissine kapılıyorduk. Ve o yaşadığı sürece de hep böyle olacaktı.

Şimdi şunu biliyorum ki, Natalia olanlardan ötürü pişmanlık duyuyor. Aslında ben de duyuyorum; ama bu bizi ne vicdan azabından kurtaracak ne de bize bundan böyle huzur verecek. Tanilo'nun ecelinin gelmiş olduğunu, her halükârda zaten öleceğini, o kadar uzağa, Talpa'ya gitmenin hiçbir işe yaramadığını, zira –şurası neredeyse kesin ki– orada ya da burada aynı şekilde, belki de burada oradakine nazaran birazcık daha geç öleceğini, çünkü yolculuk esnasında çektiği acılar, fazladan kaybettiği kan, duyduğu öfke ve diğer şeylerin onu daha çabuk öldürdüğünü bilmek de bizi teskin etmeyecek. Kötü olan şu ki, o artık devam etmek istemediğinde, devam etmenin gereksiz olduğunu anladığında ve bizden geri dönmemizi istediğinde, Natalia'yla ben onu ite kaka devam etmeye zorlamıştık. Yürümeye devam etmesi için onu yerden çekerek kaldırıyor ve ona artık geri dönemeyeceğimizi söylüyorduk.

"Talpa şu anda Zenzontla'dan daha yakın." Ona böyle diyorduk. Ama o sırada Talpa hâlâ çok uzaktaydı; günlerce sürecek yürüme mesafesinde.

Bizim istediğimiz onun ölmesiydi. Daha Zenzontla'dan çıkmadan önce ve Talpa yolunda geçirdiğimiz gecelerin her birinde istediğimizin bu olduğunu söylemek abartı olmaz. Bu şimdi anlayamayacağımız bir şey; ama o zaman istediğimiz buydu. Bunu çok iyi hatırlıyorum.

O geceleri çok iyi hatırlıyorum. İlk başta aydınlık versin diye odun ateşi yakar, ardından küllerin közleri örtmesini bekler ve Natalia'yla ben gökyüzünün ışığından gizlenmek için arkasına saklanabilecek bir kuytuluk aramaya başlardık. Böylece Tanilo'nun gözünden uzakta ve gecenin içinde kaybolmuş bir halde arazinin ıssızlığına ulaşırdık. Ve o ıssızlık da bizi birbirimize iterdi. Benim kollarımın arasına Natalia'nın vücudunu koyar, bu da Natalia için ilaç vazifesi görürdü. Kendini sanki dinleniyormuş gibi hissederdi; o sırada her şeyi unutur ve hemen akabinde, büyük bir rahatlama yaşayan bedeniyle uyuyakalırdı.

Üzerinde uyuduğumuz toprak her zaman sıcacıktı. Kardeşim Tanilo'nun karısı Natalia'nın eti de toprağın sıcaklığıyla anında ısınırdı. Daha sonra o iki sıcak birleşip insanı yakar ve uykusundan uyandırırdı. O zaman ellerim onun arkasına dolanır ve onun kor gibi vücudunun üzerinde gidip gelirlerdi; önce yumuşak bir biçimde okşar, ama bir süre sonra sanki kanını çıkarmak istermişçesine etini sıkmaya başlarlardı. Bu sahne her gece, gün ağarıp sabah ayazı bedenlerimizin ateşini söndürene dek tekrarlanıyordu. Bunu Natalia'yla ben, Tanilo'yu dertlerinden kurtarması için Bakire'ye götürdüğümüz sırada Talpa yolunun bir kenarında yapıyorduk.

Bütün bunlar artık geride kaldı. Tanilo yaşamak dahil bütün dertlerinden kurtuldu. Bundan böyle, bacaklarının ya da kollarının her çatlağından dışarı sızan çürümüş suyla dolu, sanki o zehirlenmiş bedene sahip olarak yaşamak gibi zorlu bir uğraş yüzünden hiç şikâyet edemeyecek. Nah şöyle kocaman yaralar yavaş, çok yavaş biçimde açılıyor ve içlerinden kabarcıklar halinde, hepimizi korkuya sürükleyen kokuşmuş bir hava çıkıyordu.

Ama o artık öldüğü için işler değişti. Şimdi Natalia onun için ağlıyor, belki de ruhuna çöken o büyük vicdan azabını kocasının bulunduğu yerden görmesini istiyordur. Şu son

günlerde Tanilo'nun suratını karşısında görür gibi olduğunu söylüyor. Kocasının onun işine yarayan yegâne parçası da buydu zaten: Tanilo'nun, çektiği acılara göğüs germek için sarf ettiği çabadan kaynaklanan terle nemlenmiş suratı. Onun ağzına yaklaştığını, saçlarının arasına gizlendiğini ve belli belirsiz işitilen bir sesle kendisine yardım etmesini istediğini hissetmiş. Dediğine göre, nihayet sağlığına kavuştuğunu ve artık hiçbir ağrının kendisini rahatsız etmediğini söylemiş. Sözde ona, "Artık seninle birlikte olabilirim, Natalia. Seninle birlikte olmama yardım et" demiş.

O sırada, Tanilo'yu açtığımız o derin mezar çukuruna gömmüş ve Talpa'dan daha yeni ayrılmıştık.

Ve Natalia o zamandan beri beni tamamen unuttu. Eskiden gözlerinin, sanki üzerlerine ay ışığı vuran su birikintisiymişçesine nasıl parladıklarını ben biliyorum. Lakin birden solgunlaştılar ve o bakış, sanki oradan çekip alınmışçasına silinip gitti. Ve ondan sonra gözü hiçbir şey görmez oldu. Onun için artık varsa yoksa Tanilo; yaşadığı sürece gözü gibi baktığı, ölünce de toprağa verdiği kocası Tanilo.

Talpa'ya giden anayolu bulmamız yirmi gün sürdü. Oraya kadar sadece üçümüz yürümüştük. Oradan itibaren, dört bir yandan gelen ve bir insan selini andıran o geniş yolun üzerinde sürüklenen bizim gibi diğer insanlarla birleşmeye başladık. Sanki tozdan ipliklerle birbirimize bağlıymışçasına hep birlikte hareket ediyorduk, zira kalabalık yürüdükçe topraktan mısır tozu gibi beyaz bir toz yükseliyor ve sonra tekrar yere düşüyordu; ancak ayaklar yere bastıkça aynı toz tekrar havalanıyordu. Bu yüzden üstümüzden ve altımızdan o toz hiç eksik olmadı. Gökyüzündeyse hiç bulut yoktu, sadece o toz vardı, ama o da gölge yapmıyordu.

Güneşten ve yolun o beyaz ışığından kurtulmak için geceyi beklememiz gerekiyordu.

Bu arada günler giderek uzuyordu. Zenzontla'dan şubat ortasında çıkmıştık ve mart ayına girdiğimiz şu günlerde güneş erkenden doğuyordu. Hava kararıp uykuya yatmamızla, daha yeni batmış gibi gelen güneşin bizi uyandırması bir oluyordu.

Yaşamın onca insanın arasında yürürkenki kadar yavaş ve gaddar olduğunu daha önce hiç hissetmemiştim; tıpkı hepimizi aynı patikaya hapseden ve bizi tutsaklar gibi sevk eden toz bulutunun kasveti içinde birbirimize sokularak güneş altında öbeklenmiş bir tırtıl sürüsü gibiydik. Gözler toz bulutunu izliyor ve sanki ötesine geçilemez bir şeyle karşılaşmışçasına ona tosluyorlardı. Yukarıdan hepimizi ezen ağır bir lekeyi andıran gökyüzüyse sürekli olarak gri renkteydi. Sadece bir nehri geçtiğimiz zamanlarda, toz biraz yükselip daha açık bir renk alıyordu. Kavrulmuş ve kararmış kafalarımızı yeşil suyun içine daldırıyorduk ve bir anlığına her birimizden, soğuk havada ağızdan çıkan buhara benzeyen mavi bir duman yükseliyordu. Ama kısa bir süre sonra, güneşten ve güneşin hepimizin arasında bölüşülmüş o sıcağından korunmak için birbirimizin arkasına saklanarak, karmakarışık bir halde yeniden tozun içinde kayboluyorduk.

Günün birinde gece olacak. Hep bunu düşünüyorduk. Gece olacak ve dinlenebileceğiz. Şimdi yapmamız gereken gündüzü geçirmek, sıcaktan ve güneşten kurtulmak için ne yapıp edip onu geçirmek. Sonra duracağız. Ama sonra. Şimdi yapmamız gereken dişimizi sıkıp bizim gibi onca insanın peşinden ve diğer birçoğunun önünden yürümeye devam etmek. Evet, şu anda yapılması gereken bu. Ancak öldüğümüz zaman gönlümüzce dinleneceğiz.

Talpa'ya giden anayolda, kafilenin arasında yürüdüğümüz sırada Natalia'yla ben –belki Tanilo da– bunları düşünüyorduk; Bakire'nin dağıttığı mucizeler tükenmeden yetişebilmek için oraya ilk varanlardan olmak istiyorduk.

Ama Tanilo daha da kötüleşmeye başladı. Öyle bir an geldi ki, daha fazla devam etmek istemedi. Ayaklarının altı yarılmış ve o yarıklardan kan gelmeye başlamıştı. Bir süre durup kendisini toparlamasını bekledik. Ama öyle ya da böyle, o artık devam etmek istemiyordu:

"Burada bir, iki gün oturup dinlendikten sonra Zenzontla'ya geri döneceğim." Bize böyle dedi.

Ama Natalia ve ben bunu kabul etmedik. İçimizde Tanilo'ya merhamet duymamızı engelleyen bir şey vardı. Onunla birlikte Talpa'ya gitmek istiyorduk, çünkü eğer geri dönerse o haliyle bir süre daha yaşardı. Bu yüzden, Natalia şişliklerin inmesi için ayaklarını *aguardiente*[1] ile ovarken, ben de onu cesaretlendiriyordum. Onu ancak Talpa Bakiresi'nin iyileştirebileceğini söylüyordum. Onu dertlerinden sonsuza kadar kurtarabilecek yegâne kişi oydu. Bir tek o bunu yapabilirdi. Yoksa daha bir sürü bakire vardı, ama içlerinde en iyisi Talpa'nınkiydi. Natalia böyle söylüyordu.

Ve bunun üzerine Tanilo, suratındaki terin üzerinde çizgi şeklinde izler bırakan gözyaşları dökerek hüngür hüngür ağlamaya başlıyor ve sonra da hastalığa yakalanmış olduğu için kendi kendisine küfrediyordu. Natalia şalıyla onun oluk gibi akan gözyaşlarını siliyor ve gece çökmeden önce biraz daha yürümesi için ikimiz birlikte onu yerden kaldırıyorduk.

Sonuçta, onunla birlikte güç bela Talpa'ya vardık.

Birkaç günden beri Natalia'yla ben de kendimizi giderek daha yorgun ve bitkin hissediyorduk. Sanki bir şey bizi durdurup sırtımıza ağır bir yük atıyordu. Tanilo daha sıklıkla yere yığılıyordu ve bizim onu kaldırmamız, bazen de omzumuzda taşımamız gerekiyordu. Şu anda olduğumuz gibi olmamızın sebebi belki de buydu: Bedenlerimizin bitkinlikten ötürü yürüyecek takati kalmaması. Ama birlikte yürüdüğü-

1. Genellikle şeker kamışından üretilen ve Latin Amerika'da bolca tüketilen, alkol oranı yüksek bir içki (ç.n.)

müz insanlar bizi daha hızlı olmaya sevk ediyordu.

Zincirinden boşanmış o kalabalık gece oldu mu sakinleşiyordu. Dört bir yanda yakılan ateşler karanlıkta parıldıyordu. Közlerin etrafındaki hacılar kollarını haç şeklinde açıyor ve yüzlerini Talpa'nın gökyüzüne çevirerek tespih çekip dua ediyorlardı. Ve rüzgârın o mırıltıyı tek bir böğürtü haline dönüştürene dek evirip çevirerek, nasıl getirip götürdüğü işitiliyordu. Kısa bir süre sonra etraf tekrar sessizliğe bürünüyordu. Gece yarısına doğru, bizden çok uzaklardaki birinin şarkı söylediği duyuluyordu. Ardından gözler kapanıyor ve şafak sökene kadar uyumadan bekleniyordu.

Talpa'ya ilahiler söyleyerek girdik.

Yola şubatın ortasında çıkmıştık, Talpa'ya ise martın son günlerinde, birçok insanın artık geri dönmeye başladığı bir zamanda vardık. Geç kalmamızın nedeni Tanilo'nun çile doldurmaya karar vermesi oldu. Etrafının dikenli kaynanadili dallarını boyunlarında muska gibi taşıyan adamlarla çevrildiğini görür görmez, o da kendi boynuna bunlardan bir tane asmak istedi. Adımları daha çaresiz bir hal alsın diye, gömleğinin kollarıyla ayaklarını birbirine bağladı. Sonra kafasına dikenli bir taç takmak istedi. Bunun hemen ardından gözlerini bağladı; daha sonra da, kendisini kardeşim Tanilo Santos olarak bildiğim o şey (geçtiği yerlerde hayvan leşi gibi keskin bir koku bırakan, her tarafı yakılar ve koyu renk kan damlacıklarıyla kaplı o şey) yolun son bölümlerinde yere diz çöktü ve ellerini arkasında kavuşturup diz kapaklarının üzerinde sürünerek Talpa'ya vardı.

Ve onu neredeyse unuttuğumuz bir sırada dansçıların arasına karışmış olarak gördük. Biz onu fark ettiğimizde, morarmış çıplak ayaklarıyla yere sert darbeler vurarak dans etmeye başlamıştı bile. Sanki çoktandır içinde taşıdığı öfkeyi silkeleyip atıyor ya da biraz daha yaşamayı başarmak için son bir

çaba harcıyormuşçasına, kudurmuş gibi dans ediyordu.

Belki de dansçıları görünce Novena kutlamaları için her yıl Tolimán'a gittiği ve eklemleri tutmaz olana dek hiç yorulmadan bütün gece dans ettiği zamanları hatırlamıştır. Belki de bunları hatırlamış ve eski gücünü yeniden yaşamak istemiştir.

Natalia ve ben onu bu halde çok kısa bir süreliğine izleyebildik. Zira çok geçmeden kollarını kaldırdığını ve kan damlayan ellerinin arasında hâlâ çınlayan bir tef olduğu halde, vücudunu yere çarptığını gördük. Onu oradan sürükleyerek çıkarırken, bir yandan da dansçıların ayaklarından, daha doğrusu taşların üzerinde dönüp duran ve ortalarına bir şeyin düştüğünden habersiz, toprağı ezerek zıplamaya devam eden o ayakların gazabından, korumaya çalışıyorduk.

Onu, sanki eli ayağı tutmayan bir kötürüm gibi, kollarına girerek kiliseye soktuk. Natalia hemen yanı başında, Talpa Bakiresi denilen o altın yaldızlı heykelciğin karşısında ona diz çöktürdü. Tanilo henüz dua etmeye başlamıştı ki, içinin çok derinlerinden gelen kocaman bir gözyaşı damlası Natalia'nın ellerinin arasına yerleştirdiği mumu söndürdü. Lakin o bunu fark etmedi; etrafta yanan onca mumun ışığı insanın hemen dibinde olan biteni görmesine engel oluyordu. Sönük mumuyla dua etmeyi sürdürdü. Kendi yakarışını işitebilmek için bağırarak dua ediyordu.

Ama bu hiçbir işe yaramadı. Her halükârda öldü.

"...hepimizin yüreğinden Bakire için aynı acı dolu yakarış yayılıyor; umutla karışık bir sürü feryat. Onun şefkati bu feryatlar ve bu gözyaşları karşısında duyarsız kalmaz, zira bu acıları o da bizimle birlikte içinde hissediyor. O içimizdeki günahları temizlemeyi ve yüreklerimizi, onun rahmet ve merhametini özümseyecek şekilde yumuşak ve saf hale getirmeyi bilir. Bütün günahlarımızı sorgusuz sualsiz kendi üstüne alan; yaşam bizi incitmesin diye kollarında ta-

şımaya gönüllü Bakiremiz, anamız, burada bizimle birlikte; hem dikenler girmiş, yaralanmış ve şu anda yakarmakta olan bedenimizin hem de ruhumuzun hastalıklarını ve bitkinliklerini iyileştiriyor. O, inancımızın her geçen gün daha da güçlendiğini biliyor, çünkü bu inancın temelini yaptığımız fedakârlıklar teşkil ediyor..."

Papaz efendi yukarıdaki kürsüden böyle sesleniyordu. Vaazını bitirmesiyle birlikte oradaki herkes, dumandan kaçan eşekarısı sürüsününkini andırır bir uğultuyla hep bir ağızdan dua etmeye başladı.

Ancak Tanilo, papaz efendinin son söylediklerini işitmemişti. Başı dizlerinin üzerinde hiç kımıldamadan duruyordu. Natalia onu kalkması için dürtünce de ölmüş olduğunu anladık.

Dans edenlerin, tamburların ve flütlerin gürültüsü oraya kadar gelip çan seslerine karışıyordu. İşte tam o anda içimde bir hüzün hissettim. Onca canlı şeyin arasında olmak, tam karşımızda bize gülümseyen Bakire'yi görmek ve diğer tarafa bakıp sanki bir ayak bağı gibi orada duran Tanilo'nun cansız bedeniyle karşılaşmak beni hüzünlendirdi.

Zira ölmesi için onu oraya biz getirdik ve bunu asla unutamıyorum.

Şimdi ikimiz Zenzontla'dayız. Buraya onsuz döndük. Kardeşim Tanilo'yu ne yaptığımız da dahil olmak üzere, Natalia'nın anası bana hiçbir şey sormadı. Natalia onun omzunda ağlamaya başladı ve olup biten her şeyi ona bu şekilde anlattı.

Ve ben sanki hiçbir yere varmamışız, buradan geçerken sadece dinlenmek için durmuşuz ve daha sonra yürümeye devam edecekmişiz gibi bir hisse kapılmaya başlıyorum. Nereye gideceğimiz konusunda bir fikrim yok, ama devam etmemiz gerekiyor, çünkü burada vicdan azabının ve Tanilo'nun anısının çok yakınındayız.

Belki de birbirimizden korkmaya bile başlıyoruz.

Talpa'dan çıktığımızdan beri birbirimizle tek kelime dâhi konuşmamış olmamızın anlamı belki de budur. Kim bilir belki de Tanilo'nun hasıra sarılı cesedini hâlâ yanımızda taşıyoruz; o hasırdan rulonun içine ve dışına üşüşen bir sürü mavi sinek sanki ölünün ağzından –Natalia'nın ve benim tüm çabalarıma rağmen bir türlü kapanmayan ve hâlâ nefes almak isteyip de soluksuz kalmış görünen o ağızdan– şiddetli bir horlama çıkıyormuşçasına vızıldıyorlar. Ve artık hiçbir yeri ağrımamasına rağmen, buruşuk elleri ve ayaklarıyla ve sanki kendi ölümünü seyreden kocaman açılmış gözleriyle ağrıları varmış gibi duran Tanilo. Ve onun bedeninin orasında burasında bulunan yaralar; Tanilo'nun, her tarafa yayılan ve her nefes alışta sanki insanın kanında eriyen yoğun ve acı bir balı tadıyormuşçasına ağızda hissedilen o kokuyla dolu sarı bir su damlatan yaraları.

Burada en sık hatırladığımız şey belki de o: Natalia'yla benim Talpa'nın kutsal toprağına gömüp yabani hayvanlar eşeleyip çıkarmasın diye üstüne taş toprak yığdığımız Tanilo.

Macario

Lağım çukurunun başında oturmuş, kurbağaların çıkmasını bekliyorum. Dün akşam yemeğimizi yerken büyük bir şamata başlattılar ve gün ağarana kadar şarkı söylediler. Vaftiz anam da öyle diyor: Kurbağaların yaygarası onun uykusunu kaçırmış. Ve o şimdi güzel bir uyku çekmek istiyor. Bu yüzden beni lağım çukurunun başına gönderdi ve oradan dışarı sıçrayan her kurbağanın kafasına indirmem için de elime bir sopa verdi... Kurbağaların göbekleri hariç diğer her tarafları yemyeşil. Karakurbağaları ise siyah. Vaftiz anamın gözleri de siyah. Yemek için kurbağaların tadı gayet güzel. Karakurbağaları ise yenmez; ama yenmemelerine rağmen ben onlardan da yedim ve tatları tıpkı kurbağalarınki gibi. Felipa karakurbağası yemenin kötü bir şey olduğunu söylüyor. Felipa'nın tıpkı kedilerinkiler gibi yeşil gözleri var. Ne zaman yemek yesem, mutfakta benim yemeğimi o verir. O benim kurbağalara zarar vermemi istemiyor. Ama şu günlerde, bana ne yapacağımı söyleyen vaftiz anam... Ben Felipa'yı vaftiz anamdan daha çok seviyorum. Ama yediğimiz her şeyi satın alması için parayı çantasından çıkarıp ona veren vaftiz anam. Felipa'nın tek yaptığı mutfağa girip üçümüz için yemek hazırlamak. Onu tanıdım tanıyalı başka bir şey yapmıyor. Bulaşıkları yıkayan benim. Ocağı yakmak için odun taşıma işi de benim üzerimde. Bu arada bize yemeğimizi bölüştüren vaftiz anam. O yemeğini yedikten sonra kalanını elle-

riyle ikiye ayırır ve yarısını Felipa'ya, diğer yarısını da bana verir. Ancak bazen Felipa'nın canı yemek istemez ve hepsi bana kalır. Felipa'yı işte bu yüzden seviyorum, çünkü benim karnım hep açtır ve onun yemeğini yediğim zamanlarda bile asla doymam. İnsan yemek yiyince karnı doyar deseler de, bana verdikleri her şeyi yediğimde bile doymadığımı iyi biliyorum. Bunu Felipa da biliyor... Karnım hiçbir zaman doymadığı için sokaktakiler deli olduğumu söylüyorlar. Böyle dediklerini vaftiz anam işitmiş. Bunu ben duymadım. Vaftiz anam benim tek başıma sokağa çıkınama izin vermiyor. Beni dolaşmaya çıkardığı zaman bu kilisedeki ayini dinlemeye götürmek için oluyor. Orada beni hemen yanına oturtuyor ve şalının püsküllleriyle ellerimi bağlıyor. Ellerimi neden bağladığını bilmiyorum; ama dediğine göre bir delilik yapmamam içinmiş. Bir keresinde, az daha birini boğazlayacakmışım diye bir şey uydurdular; durup dururken bir kadının boğazını sıkmışım. Böyle bir şey hatırlamıyorum. Ama bunların hepsi bir yana, benim yaptığım şeyleri vaftiz anam anlatıyor ve o asla yalan söylemez. Beni yemeğe çağırdığında, bunu bana yemek vermek için yapar; kendileriyle birlikte yemem için beni davet eden, ama yanlarına yaklaştığımda yemek falan vermeden beni taş yağmuruna tutan diğer insanlar gibi davranmaz. Hayır, vaftiz anam bana iyi davranır. Bu yüzden onun evinde mutluyum. Ayrıca burada Felipa yaşıyor. Felipa bana karşı çok iyidir. Bu yüzden onu seviyorum... Felipa'nın sütü hatmi çiçekleri kadar tatlı. Ben keçi sütü de, yeni doğurmuş domuz sütü de içtim ve bunların hiçbirisi Felipa'nın sütü kadar güzel değil. Bizim sadece kaburgalarımızın bulunduğu yerdeki şişliklerinden bana çoktan beridir emdirmiyor; eğer çıkarmasını bilirsen, pazar günleri öğle yemeğinde vaftiz anamın bize verdiğinden daha güzel bir süt çıkıyor oradan... Oysaki eskiden Felipa her gece benim uyuduğum odaya gelir ve benim üzerime yatarak ya da yanıma uzana-

rak sabaha kadar benimle kalırdı. Bu arada, dilin üzerine oluk gibi dökülen o tatlı ve sıcak sütü emebileyim diye memelerini ağzıma doğru yaklaştırırdı... Açlığımı bastırmak için birçok kez hatmi çiçekleri yedim. Felipa'nın sütünün tadı da tıpkı onlar gibiydi, ama benim daha çok hoşuma gidiyordu, çünkü yudumlar boğazımdan geçerken Felipa her tarafımı gıdıklıyordu. Bunun ardından neredeyse her seferinde gün ağarana kadar benim yanımda uyurdu. Ve bu benim çok işime yarıyordu; böylece ne soğuk ne de –eğer gecenin birinde orada tek başıma ölürsem– cehenneme gitme korkusu beni endişelendirmiyordu... Bazen cehennemden o kadar korkmuyorum. Ama bazen de korkuyorum. Ayrıca, bu kadar kalın kafalı olmaktan ve karşıma ilk çıkana kafa atmayı sevmekten ötürü günün birinde cehenneme gideceğimden korkmak hoşuma gidiyor. Ama Felipa geliyor ve korkularımı gideriyor. Elleriyle çok iyi bildiği şeyi yaparak beni gıdıklıyor ve ölümden duyduğum o korkuyu dağıtıyor. Hatta bir anlığına unutturuyor... Felipa, benimle birlikte olmak istediğinde, bütün günahlarımı Tanrı'ya anlatacağını söylüyor. Sözde çok yakında cennete gidecek ve onunla konuşup tepeden tırnağa tüm vücudumu dolduran onca kötülükten ötürü beni affetmesini isteyecekmiş. Daha fazla endişelenmemem için ona beni affetmesini söyleyecekmiş. Bu yüzden her gün günah çıkarıyor. Bunu kötü birisi olduğundan değil, benim içim şeytanlarla dolu olduğu için yapıyormuş ve benim yerime günah çıkararak o iblisleri içimden söküp atması gerekiyormuş. Her gün. Her gün öğleden sonraları. Bütün hayatı boyunca bana bu iyiliği yapacak. Felipa böyle söylüyor. Onu bu yüzden çok seviyorum... Diğer yandan, insanın bu kadar sert bir kafası olması güzel bir şey. Koridorun sütunlarına saatlerce kafa atıyorsun ve kafana hiçbir şey olmuyor, hâlâ sapasağlam kalıyor. Sonra yere kafa atıyorsun; ilk önce yavaş, ardından daha güçlü ve döşemeden davul sesi gibi bir ses çıkıyor. Tıpkı flüt

Tanrı'nın hizmetine koştuğunda, ona eşlik eden davulun çıkardığına benzer bir ses bu. İşte o zaman, kilisede vaftiz anama bağlı olarak oturmuş, dışarıdan gelen davul sesini, "dum dum" diye, duyar gibi oluyorum... Ama vaftiz anamın dediğine göre, eğer kafamı yerlere vurma alışkanlığımı sürdürürsem cehennemde cayır cayır yanacakmışım ve odamdaki tahtakurusu, karafatma ve akreplerin varlığı da bunun kanıtıymış. Ama benim tek istediğim davulun sesini duymak. Onun bunu bilmesi gerekiyor. O davulun uzaklardan gelen sesine kulak kabartıyor ve nasıl olup da kilisenin dip kısımlarından bile işitildiğini anlamak için bir an önce dışarı çıkmayı bekliyorum. Sesi o kadar güçlü ki, neredeyse papaz efendinin vaazını bile bastırıyor...: "İyi şeylerin yolu ışıl ışıl aydınlık. Kötü şeylerin yoluysa kapkaranlık." Böyle diyor, papaz efendi... Yataktan kalkıyor ve ortalık henüz karanlıkken odamdan çıkıyorum. Evin önüne süpürüp güneş ışıklarına yakalanmadan kendimi tekrar odama atıyorum. Zira sokakta tuhaf şeyler oluyor. Birini görür görmez üzerine taş yağdırıp kafasını yarıyorlar. Her taraftan kocaman ve sivri kenarlı taşlar yağıyor. Sonra gömleğimin yırtıklarını onarmam ve suratımdaki ya da dizlerimdeki yaraların kapanması için günlerce beklemem gerekiyor. Ve bir kez daha ellerimin bağlanmasına katlanıyorum, çünkü aksi takdirde gidip yaraların kabuklarını koparıyorlar ve oradan tekrar kan fışkırıyor. Bu arada kanın da güzel bir tadı var; doğrusu Felipa'nın sütünün tadına benzemiyor ama olsun... İşte bu yüzden, beni taşlamasınlar diye, sürekli eve kapanmış halde yaşıyorum. Yemeğimi yer yemez odama kapanıyor ve günahlar benim karanlıkta olduğumu görüp içeri doluşmasınlar diye kapıyı iyice sürgülüyorum. Ve karafatmaların ne tarafımda yürüdüklerini görmek için kibrit bile yakmıyorum. Artık hiç hareket etmiyorum. Çuvallarımın üzerinde yatıyor ve bir karafatmanın pürtüklü ayaklarıyla boynumda yürüdüğünü hissettiğim anda üzerine şapla-

ğı indirip onu oraya yapıştırıyorum. Ama kibrit yakmıyorum. Kibriti tutuşturup yorganımın altına giren karafatmaları ararken, günahlara hazırlıksız yakalanmak istemem... Karafatmaları ezince mantar patlatmış gibi bir ses çıkıyor. Cırcırböceklerinden böyle bir ses çıkar mı, bilmiyorum. Asla cırcırböceği öldürmedim. Felipa'nın dediğine göre, cırcırböceklerinin nefes bile almadan sürekli gürültü yapmalarının sebebi, Araf'ta acı çekmekte olan ruhların haykırışları duyulmasın diyeymiş. Cırcırböceklerinin tükendiği gün dünya aziz ruhların çığlıklarıyla dolacak ve hepimiz korku içinde kaçacak delik arayacakmışız. Ayrıca, kulaklarımı dikip cırcırböceklerinin gürültüsünü dinlemek hoşuma gidiyor. Benim odamda onlardan çok var. Üzerinde uyuduğum çuvalların kıvrımları arasında belki de karafatmadan çok cırcırböceği vardır. Bir de akrepler var. Tavanda yürürken sık sık kendilerini aşağıya bırakıyorlar ve insanın üzerine düştüklerinde nefes almadan gezintilerini tamamlayıp yere kadar inmelerini beklemek gerekir. Zira eğer insanın kolu oynar ya da kemikleri titremeye başlarsa, sokmanın yanmasını hemen o anda hisseder. Bu çok acı verir. Bir keresinde akrep Felipa'yı kalçasından soktu. Hemen ağlamaya ve kalçasında ısırığın izi kalmasın diye kısık sesli çığlıklarla Çok Aziz Bakire'den yardım dilenmeye başladı. Ben orasını tükürükle ovdum. Bütün geceyi orasını tükürükle ovarak ve onunla birlikte dua ederek geçirdim; bir an geldi, ilacımın onun acısını dindirmediğini görünce, gözyaşlarını dökerek onun ağlayışına elimden geldiğimce katıldım... Her halükarda, insanları rahatsız etme meraklılarının dikkatini çekerek sokakta dolaşmak yerine odamda kalmak benim daha çok hoşuma gidiyor. Burada bana kimse bir şey yapmıyor. Vaftiz anam hatmilerinin, mersinlerinin ya da narlarının çiçeklerini yediğimi görüp beni azarlamıyor. Her zaman canımın nasıl bir şeyler yemek istediğini biliyor. Açlığımın hiçbir zaman yatışmadığını biliyor. Sürekli olarak

oradan buradan bir şeyler tırtıklamama rağmen, hiçbir yemeğin benim midemi doldurmaya yetmediğini de biliyor. Şişman domuzlara verdiğim ıslatılmış nohutları da, zayıf domuzlara verdiğim kuru mısırı da yediğimi biliyor. Bu yüzden sabah kalkmamla birlikte, akşam yatana kadar nasıl bir açlıkla dolaştığımı o artık biliyor. Bu evde yiyecek bir şeyler bulduğum sürece, burada kalacağımı bildiği gibi. Zira şuna inanıyorum ki, yemek yemeyi bıraktığım gün öleceğim ve o zaman hiç şüphesiz dosdoğru cehennemi boylayacağım. Ve beni oradan hiç kimse kurtaramayacak; ne –bana karşı çok iyi davranmasına rağmen– Felipa ne de vaftiz anamın bana hediye ettiği ve sürekli boynumda taşıdığım muska... Şimdi lağım çukurunun başında kurbağaların çıkmasını bekliyorum. Konuşmaya başladığımdan beri tek bir kurbağa çıkmadı. Eğer çıkmakta daha fazla gecikirlerse ben uyuyakalabilirim ve bu durumda artık onları öldürmek mümkün olmaz. Çıkardıkları gürültüyü işittiği takdirde annemi asla uyku tutmayacak ve buna çok öfkelenecek. O zaman, odasını süsleyen o azizlerin birinden, beni sürükleyerek, Arafa bile uğramadan, ki bu durumda ben ne babamı ne de annemi görebileceğim, çünkü onlar şu anda oradalar, doğruca ebedi azabımı çekmeye götürmeleri için şeytanları benim üzerime göndermesini isteyecek... En iyisi ben konuşmaya devam edeyim... Şu anda en çok istediğim şey Felipa'nın sütünden, hatmi çiçeklerinin altından çıkan bal gibi tatlı o nefis sütten tekrar birkaç yudum tatmak...

Ova Alev Alev

Kancığı öldürdüler,
ama enikleri hâlâ yaşıyor...
Halk türküsü

"Yaşasın Petronilo Flores!"

Haykırış vadinin yamaçlarından sekerek geldi ve bizim bulunduğumuz yere kadar tırmandı. Sonra da dağılıp gitti.

Bir üst üste binmiş sesler öbeği, taşan bir nehrin taşlık araziden geçerkenki çağıltısına benzer bir gürültüyle aşağıdan yukarıya doğru esen rüzgâr tarafından bir anlığına bize kadar taşındı.

Hemen ardından, aynı noktadan yükselen bir başka haykırış vadinin kıvrımından döndükten sonra tekrar yamaçlardan sekti ve daha da güçlü bir biçimde bize ulaştı.

"Yaşasın General Petronilo Flores!"

Hemen birbirimize baktık.

Kancık yavaşça kalktı ve karabinasının dolu fişeğini çıkarıp gömleğinin cebine koydu. Sonra *Dörtlü*'nün bulunduğu tarafa gitti ve onlara şöyle dedi: "Beni izleyin, çocuklar! Bakalım ne tür boğalara karşı güreşeceğiz!" Benavides Kardeşler'in dördü birden eğilerek onun peşinden gittiler; sadece sıska bedeninin yarısı duvarın üzerinden taşan *Kancık* dimdik ayaktaydı.

Biz hiç kıpırdamadan bulunduğumuz yerde kaldık. Güneşin altında ısınan iguanalar gibi belden yukarımız çıplak bir halde duvarın dibine dizilmiştik.

Taş duvar tepelerden inip çıkarken yılan gibi kıvrılıyordu; *Kancık* ve *Dörtlü* de sanki ayakları bağlıymışçasına yılan gibi sürünüyorlardı. Bu şekilde görüş açımızdan çıkana kadar onları izledik. Daha sonra onları tekrar görmek için yüzümüzü daha yukarı tarafa çevirince, bakışlarımız sabun ağacının bize azıcık gölge yapan alçak dallarına takıldı.

Güneşin ısıttığı gölge ve çürümüş sabun ağacı kokusu sinmişti havaya.

Öğlen uykusu insanın üzerine çöküyordu.

Aşağıdan gelen gürültü giderek vadinin dışına taşıyor ve uyuyakalmayalım diye bedenlerimizi sarsıyordu. İyice kulak kabartıp ne dendiğini işitmeye çalışsak da, bize ulaşan sadece bir gürültüydü: sanki taş döşeli bir yoldan geçen öküz arabalarının çıkardığı ses çok uzaklardan duyuluyormuşçasına, bir takırtılar silsilesi.

Derken bir silah patladı. Vadi onu sanki yıkılıyormuşçasına defalarca tekrarladı. Bu her şeyin uyanmasına sebep oldu: Kuşlar havalandı; biraz önce sabun ağaçlarının arasında oynarken gördüğümüz şu rengârenk kuşlar. Hemen ardından, öğlen uykusuna yatmış olan cırcırböcekleri de uyanıp ortalığı cırıltılarıyla doldurdular.

"Neydi bu?" diye sordu, siestanın uyuşukluğunu henüz üzerinden tam atamamış olan Pedro Zamora.

Bunun üzerine *Chihuila* ayağa kalktı ve karabinasını bir odun gibi arkasından sürükleyerek biraz önce gidenlerin peşinden yola koyuldu.

"Bunun ne olduğuna gidip bakacağım" dedi ve diğerleri gibi gözden kayboldu.

Cırcırböceklerinin cırıltısı kulaklarımızı sağır edecek derecede arttı ve onların tam olarak ne zaman orada belirdiklerini fark edemedik. Hiç ummadığımız bir anda, tamamen savunmasız bir halde karşımıza çıktılar. Oradan geçip gidecekmiş gibi görünüyorlardı; başka çarpışmalar için tam teçhizat

hazırlıklıydılar, ama birazdan başlayacak olanı hiç beklemedikleri belliydi.

O tarafa döndük ve mazgallardan onlara nişan aldık.

Uykusuzluktan bitkin bir halde, ileri atılmış bedenleriyle önce ilk baştakiler geçtiler, sonra ikinciler ve diğerleri. Suratları, sanki dereyi geçerken suya daldırmışçasına terden parlıyordu.

Önümüzden geçmeye devam ettiler.

İşaret verildi. Uzun bir ıslık sesi duyuldu ve uzaklarda, *Kancık*'ın gittiği tarafta gümbürtü başladı. Sonra da burada devam etti.

Kolay oldu. Mazgal deliklerini neredeyse cüsseleriyle kapattıkları için yaptığımız nişan almadan ateş etmek ve daha ne olup bittiğinin farkına varmadan onları öbür dünyaya postalamaktan ibaretti.

Ama bu durum çok kısa, belki ilk ve onun hemen akabinde açılan ikinci ateş boyunca sürdü. Çok geçmeden mazgal deliklerinin önü bomboş kaldı ve oradan bakan biri sadece, sanki biri gelip onları oraya buraya atmış gibi, darmadağınık bir halde yolun ortasında yatanları görür oldu. Sağ kalanlar hemen ortadan kayboldular. Sonra tekrar ortaya çıktılar, ama birden yine gözden kayboldular.

Bir sonraki ateşi açmak için beklememiz gerekti.

Aramızdan biri haykırdı: "Yaşasın Pedro Zamora!"

Karşı taraftan zorlukla duyulan bir yanıt geldi: "Kurtar beni efendim! Kurtar beni! Atocha'nın Aziz Çocuğu, bana yardım et!"

Kuşlar uçarak geçti. Ardıç kuşu sürüleri başımızın üzerinden geçip tepelere doğru gittiler.

Üçüncü ateş bize tam arkamızdan geldi. Onların açtığı bu ateş bizi duvarın diğer tarafına atlamaya ve öldürdüğümüz cesetlerin de ötesine çekilmeye zorladı.

Ardından çalıların arasında kovalamaca başladı. Sanki bir

çekirge sürüsünün içine düşmüşçesine mermilerin topuklarımızı sıyırarak geçtiklerini hissediyorduk. Arada sırada, ama giderek daha kısa aralıklarla, bu mermilerden biri aramızdan birine isabet ediyor ve bir kemik çatırtısının eşliğinde onu yere seriyordu.

Arkamıza bakmadan koştuk. Vadinin yamacına varınca sanki uçurumdan atlar gibi kendimizi boşluğa bıraktık.

Arkamızdakiler ateş etmeyi sürdürüyorlardı. Işık görüp korkmuş porsuklar gibi emekleyerek karşı yamaca tırmanmamızdan sonra bile ateşe devam ettiler.

"Yaşasın General Petronilo Flores, sizi gidi onun bunun çocukları!" diye haykırdılar bize bir kez daha. Ve bu haykırış, bir fırtınanın gümbürtüsü gibi vadinin içlerinde yankılandı.

Koşmaktan ötürü hâlâ nefes nefese, oradaki kocaman ve yuvarlak kayaların arkasına çömelip bekledik. Sadece, bu başımıza gelen şeyin ne olduğunu soran gözlerle Pedro Zamora'ya bakıyorduk. Ama o da hiçbir şey söylemeden bize bakıyordu. Sanki hepimiz birden konuşma yetimizi yitirmiş gibiydik ya da sanki muhabbetkuşları gibi dilimiz tutulmuştu ve onu çözmek için çok gayret sarf etmemiz gerekiyordu.

Pedro Zamora bakışlarını üzerimizde gezdiriyordu. O hesaplarını hep gözleriyle yapardı; sanki hiç uyumuyormuş gibi sürekli kan çanağını andıran o gözleriyle. Bizi birer birer sayıyordu. Artık kaç kişi kaldığımızı biliyordu, ama henüz emin olamıyormuş gibi bir hali vardı; bu yüzden tekrar tekrar sayıyordu.

Aramızdan eksik olanlar vardı: *Kancık*, *Chihuila* ve onlarla birlikte gidenleri saymazsak on bir ya da on iki kişi eksikti. *Chihuila* bir sabun ağacının tepesine tırmanıp arkadan dolma tüfeğinin üzerine yatmış, askerlerin gitmesini bekliyor olabilirdi.

Önce kafalarını, sonra da bedenlerini saklandıkları yerden

ilk çıkaranlar *Kancık*'ın iki oğlu, Joses Kardeşler oldu. Sonra da Pedro Zamora'nın kendilerine bir şey söylemesini beklerken oradan oraya yürüdüler. Ve Zamora konuştu:

"Bir kez daha bunun gibi bir çarpışmaya girersek, işimizi bitirirler."

Hemen ardından da, sanki bir ağız dolusu öfke yutmuşçasına nefesi kesilerek Joses Kardeşler'e bağırdı: "Tamam, babanızın aramızda olmadığını biliyorum, ama birazcık sabredin! Onu aramaya çıkacağız."

O taraflarda atılan bir silahın sesi karşı yamaçtan bir çayır cılıbıtı sürüsünün havalanmasına yol açtı. Kuşlar vadinin üzerinde alçaldılar ve yakınımıza kadar geldiler; sonra bizi görünce ürktüler ve güneşe karşı parıldayarak havada yarım daire çizip yeniden karşı yamaçtaki ağaçları ötüşleriyle doldurdular.

Joses Kardeşler daha önceki yerlerine döndüler ve sessizce çömeldiler.

Bütün bir öğleden sonra orada kaldık. Karanlık çökmeye başladığında yanında *Dörtlü*'den biriyle *Chihuila* çıkageldi. Bize aşağıdan, Piedra Lisa tarafından geldiklerini, ama askerlerin çekilip çekilmediğini bilmediklerini söylediler. Gerçek şu ki ortalık sakinleşmiş görünüyordu. Sadece arada sırada çakalların uluması duyuluyordu.

"Hey sen, *Çaylak*!" diye seslendi bana Pedro Zamora. "Sana, Joses Kardeşler ile Piedra Lisa'ya kadar gitme ve *Kancık*'ın başına ne gelmiş öğrenme görevini veriyorum. Eğer ölmüşse yapacak bir şey yok, onu oraya gömün. Diğerlerine de aynı şeyi yaparsınız. Yaralılarıysa askerlerin görebileceği bir yere bırakın, ama hiçbirini sakın buraya getirmeyin."

"Tamam, öyle yaparız."

Ve yola koyulduk.

Atları bıraktığımız ağılın oraya vardığımızda çakalların sesi daha yakından işitiliyordu. Atlar artık orada değildiler; ağıl-

da sadece biz gelmeden önce de orada yaşayan sıska bir eşek kalmıştı. Atları muhtemelen askerler alıp götürmüşlerdi.

Dörtlü'den geriye kalanları çalıların arkasında bulduk; üçü bir arada, sanki oraya istiflenmiş gibi üst üste yığılıydılar. Kafalarını kaldırıp içlerinde hâlâ yaşam belirtisi gösteren var mı diye anlamak için biraz salladık. Ama hayır, hepsi oldukça ölüydü. Yine bizimkilerden biri, sanki palayla biçilmişçesine dışarı fırlamış kaburgalarıyla oradaki bir su birikintisinin içinde yatıyordu. Ve duvar boyunca yukarıdan aşağıya doğru şöyle bir göz atınca, bizim adamlardan birini orada, diğerini burada ama neredeyse hepsini suratları kararmış halde bulduk.

"Bunların işini bitirmişler, onlar için yapacak bir şey yok" dedi, Joses Kardeşler'den biri.

Sonra, *Kancık*'ı aramaya başladık; onun dışında hiç kimseyi dikkate almıyor, sadece dillere destan *Kancık*'ı bulmaya çalışıyorduk.

Onu bulamadık.

"Onu yanlarında götürmüş olmalılar" diye düşündük. "Hükümetin karşısına çıkarmak için yanlarında götürmüş olmalılar"; ama öyle olsa bile, köşe bucak her tarafta onu aramayı sürdürdük. Çakallar ulumaya devam ediyorlardı.

Bütün gece uludular.

Birkaç gün sonra Armería'da nehri geçerken Petronilo Flores'le yeniden karşılaştık. Geri dönmeye çalıştık, ama artık çok geçti. Sanki kurşuna diziliyormuşuz gibi oldu. Pedro Zamora bugüne kadar gördüğüm en iyi hayvan olan o alaca renkli bodur atını dörtnala kaldırarak en öne geçti. Hepimiz atların boynuna sarılmış olarak onun peşinden gittik. Her halükârda büyük bir katliam yaşandı. Ben o anda fark edemedim, çünkü altımdaki at ölünce nehrin sularına gömüldüm ve akıntı ikimizi birden uzaklara, zemini kum, su sevi-

yesiyse sığ bir gölcüğe kadar sürükledi.

Petronilo Flores'in kuvvetleriyle son karşılaşmamız bu oldu. Ondan sonra bir daha çarpışmaya girmedik. Doğrusunu söylemek gerekirse, bir süreden beri hiç kimseye bulaşmıyoruz, tek yaptığımız canımızı kurtarmak için kaçmak; işte bu yüzden, hayatta kalan bir avuç kişi peşimize düşenlerden saklanmak için dağlara sığınmaya karar verdik. Şimdi çok küçük gruplardan ibaretiz ve hiç kimse bizden korkmuyor. Artık hiç kimse "Zamora'nın adamları geliyor!" diye bağırarak bizden kaçmıyor.

Böylece Büyük Ova'ya barış geri gelmiş oldu.

Ama bu çok uzun sürmedi.

Aşağı yukarı sekiz aydan beri Tozín Kanyonu'nun ücra bir köşesinde, Armería Nehri'nin hızla denize dökülmeden önce daralan yatağında saatlerce sıkışıp kaldığı noktada saklanmaktaydık. Dünyaya geri dönmek için yılların geçmesini, artık hiç kimsenin bizi hatırlamayacağı günlerin gelmesini bekliyorduk. Orada tavuk yetiştirmeye başlamıştık ve arada sırada da dağlara çıkıp geyik avlıyorduk. Beş kişiydik, daha doğrusu dört, çünkü Joses Kardeşler'den birinin bacağı, arkamızdan ateş açtıkları sırada kalçasının altına yediği bir kurşun yüzünden kangren olmuştu.

Orada artık hiçbir işe yaramadığımızı hissetmeye başlamıştık. Eğer hepimizi darağacına göndereceklerini bilmesek, çoktan gidip teslim olurduk.

Derken o günlerde, Pedro Zamora'nın mesajlarını ve mektuplarını dağıtmakla görevli olan Armancio Alcalá adında biri çıkageldi.

Haberleşme boynuzunun sesini duyduğumuzda sabahın çok erken bir saatiydi ve kestiğimiz bir ineği parçalamakla meşguldük. Ses çok uzaklardan geliyordu, Ova tarafından. Çok geçmemişti ki, yeniden duyuldu. Tıpkı bir boğanın

böğürtüsü gibiydi: Önce tiz, sonra boğuk, ardından yine tiz. Yankı onu daha da çok uzatıyor ve nehrin ırırıltısı tarafından bastırılmadan önce bulunduğumuz yerin yakınına kadar taşıyordu.

Alcalá denen adam bataklık servilerinin arasından ortaya çıktığında, güneş artık doğmak üzereydi. 44'lük fişeklerin takılı olduğu iki kemeri omuzlarına çapraz olarak asmıştı; atının terkisinde taşıdığı tüfek yığınıysa bir valizi andırıyordu.

Atından indi. Karabinaları bize dağıttı ve artanları yeniden bir valiz gibi sarıp sarınaladı.

"Eğer bugünden yarına yapacak acil bir işiniz yoksa San Buenaventura'ya doğru yola çıkmak için hazırlanın. Pedro Zamora sizi orada bekliyor olacak. Bu arada ben biraz daha aşağıya inip *Los Zanates*'leri bulacağım ve sonra geri geleceğim."

Ertesi gün artık hava kararmak üzereyken geri döndü. *Los Zanates*'ler de onunla birlikteydi. Akşamın alacakaranlığında suratları simsiyah görünüyordu. Onlarla birlikte tanımadığımız üç kişi daha vardı.

"Atları yolda bulacağız" dedi bize. Biz de onu takip ettik.

Köy evlerinin alev alev yandığını daha San Buenaventura'ya varmadan çok önce fark ettik. Büyük çiftliğin ambarından çıkan alevler, içeride sanki bir terementi birikintisi yanıyormuşçasına, diğerlerinden daha yükseğe ulaşıyordu. Kıvılcımlar havada uçuşuyor ve pervane gibi fır fır dönerken göğün karanlığında büyük parlak bulutlar oluşturuyorlardı.

Sanki bir şey bize, köyden geriye kalanı yok etmek için görevimizin orada bulunmak olduğunu söylemiş gibi, San Buenaventura kandilinin yaydığı aydınlıkta oraya doğru yürümeye devam ettik.

Ama daha köye varamadan, atlarını tırısa kaldırmış halde o taraftan gelen ilk adamlarla karşılaştık; ayakları bağlı tutsakları, uçlarını eyerlerinin başına doladıkları kementleriyle çekerek götürüyorlardı; bunlardan bazıları –ellerinin üzerin-

de de olsa– hâlâ yürüyebilirken, hiç mecali kalmayan diğerleri kendilerini tamamen bırakmışlardı.

Önümüzden geçişlerini izledik. Onların arkasından Pedro Zamora ve bir sürü atlı geliyordu. Hiç olmadığı kadar çok adam vardı. Bu hoşumuza gitti.

Tıpkı eski güzel günlerdeki gibi Büyük Ova'yı geçen o uzun insan kafilesine bakmak bize keyif veriyordu. Rüzgâr tarafından uçurulan olgun tohumlar gibi ayağa kalkıp bütün Ova'ya korku saldığımız o ilk zamanları hatırladık. Ve o günler şimdi geri gelmiş görünüyordu.

Oradan San Pedro tarafına yöneldik. Orayı da ateşe verdikten sonra istikametimiz Petacal oldu. Hasat zamanı geldiği için tarlalardaki mısırlar kuru görünüyorlardı ve Ova'nın üzerine bu dönemde esen sert rüzgârlar onları yan yatırmıştı. Bu yüzden alevlerin tarlalardaki yayılışını seyretmek çok güzel olurdu; o yangında neredeyse tüm Ova tek bir kora dönüşür ve gökyüzüne dalga dalga yayılan dumanlar kamış ve bal kokardı, zira alevler şekerkamışı tarlalarına da sıçramış olurdu.

Oraya buraya dağılmış sığırları, derilerini yüzmek için bir araya toplamaya çalışırken, dumanların içinde isten kararmış suratlarımızla korkuluklara benziyorduk. Evet, şimdiki işimiz buydu: Sığır derisi ticareti.

Zira Pedro Zamora bize şöyle dedi: "Bu devrimi zenginlerin parasıyla yapacağız. Başlattığımız bu devrimde kullanacağımız silahların parasını ve diğer masrafları onlar ödeyecek. Şu an için henüz uğruna savaşacak bir bayrağımız yok, ama buraya geldiklerinde hükümet kuvvetlerinin bizi kudretli görmeleri için, bir an önce çok para sahibi olmalıyız." Bize işte bunları söyledi.

Ve en sonunda birlikler geldiğinde, daha öncekiler gibi yine bir katliama maruz kaldık; tek fark bu kez diğerleri ka-

dar kolay olmamıştı. Bizden korktukları fersah fersah öteden belliydi.

Ama biz de onlardan korkuyorduk. Pusu kurmak için onları beklediğimiz yerde, sadece koşum takımlarının şakırtısını ya da atlarının toynaklarının yoldaki taşlara çarpınca çıkardığı gürültüyü duyunca bile nasıl ödümüzün bokumuza karıştığı gerçekten görülmeye değer bir olaydı. Önümüzden geçerken, göz ucuyla bize bakıp "Aslında sizin kokunuzu çoktan aldık, ama çaktırmıyoruz" dediklerini neredeyse hissediyorduk.

Ve hislerimiz gerçek çıkıyordu, çünkü bir anda kendilerini yere atıp atlarını siper alıyor ve oradan ateşimize karşılık veriyorlardı. Bu arada diğerleri bizi yavaş yavaş çembere alıyor ve kümese tıkılan tavuklar gibi kıskıvrak yakalıyorlardı. Sayımız çok olsa da, uzun süre dayanamayacağımızı daha o zaman anlamıştık.

Zira bunların, ilk başlarda karşımıza çıkarılan, o naradan ya da şapka sallamadan bile korkan, bizimle savaşmaları için köylerinden toplanıp zorla askere alınmış ve ancak çok az kişi olduğumuzda üzerimize gelmeye cesaret eden General Urbano'nun adamlarıyla hiç alakaları yoktu. O ilk baştakiler gitmiş, yerlerine başkaları gelmişti; ama en kötüleri bu sonunculardı. Tamamı dirençli, gözüpek adamlardan kurulu bu birliğin başında Olachea adında biri vardı; Teocaltiche'den getirilen dağlılarla, insanın omurgasını çürümüş bir dal gibi parçalayan şu 30-30'luk uzun mermilerden birini mıhlamak için, gözetledikleri insanın kafasını dışarı çıkarmasını gözünü bile kırpmadan saatlerce bekleyebilen ve günlerce yemek yemeden durabilen uzun saçlı Tepehua yerlilerinin karışımından oluşuyordu.

Netice itibarıyla, çiftlik basmak gibi kolay bir iş dururken, hükümet kuvvetlerine pusu kurmanın hiçbir anlamı yoktu. Bu yüzden küçük gruplara bölünüp bir kısmımız orada, diğer

kısmımız burada daha önce olmadığı kadar çok zarar verdik. İşimizi daima çok çabuk bitiriyorduk; tıpkı çifteyi vurup kaçan yabani katırlar gibiydik.

Böylece, bir kısmımız volkanın eteklerindeki Jazmín çiftliklerini ateşe verirken, diğerlerimiz, kalabalık gözükmek için akasya dallarını arkamızdan sürükleyerek ve toz bulutlarının içine saklanıp naralar atarak müfrezelere ani baskınlar düzenliyorduk.

Askerler artık öylece durup beklemekten başka bir şey yapmıyorlardı. Oysaki eskiden deli gibi oraya buraya koşuştururlardı. Ve bulunduğumuz yerden tepelerdeki ateşler, orman yangınlarını andıran devasa alevler görünürdü. Bulunduğumuz yerden sürekli olarak çiftliklerin, mezraların, bazen de Tuzamilpa ve Zapotitlán gibi büyük köylerin geceyi gündüze çeviren yanışlarını seyrediyorduk. Sonra Olachea'nın adamları ortaya çıkıp bizi kaçmaya zorlarlar, ama onlar oraya vardıklarında, bu kez onların çok gerisinde, çok uzaklardaki Totolimispa yanmaya başlardı.

Bunu görmek güzeldi. Askerler savaşma arzusuyla oradan gittikten sonra hemen *tepemeskite* ağaçlarının arasından çıkmak ve onların, derin ve dipsiz bir suya dalarmışçasına, o uçsuz bucaksız bomboş ovayı, dağların arasında kısılıp kalmış kocaman bir at nalı şeklindeki Ova'yı tek bir düşmanla bile karşılaşmadan geçişlerini seyretmek gerçekten çok güzel olurdu.

Cuastecomate'yi ateşe verdik ve orada boğa güreşi oyununu oynadık. Pedro Zamora bu oyunu çok seviyordu.

Askerler Autlán tarafına, bizim gibileri çıkaran bir haydut yatağı olduğunu düşündükleri La Purificación denen bir yeri aramaya gitmişlerdi. Gitmiş ve bizi Cuastecomate'de tek başımıza bırakmışlardı.

Böylece boğa güreşi oynama fırsatı bulduk. Çiftliğin yöne-

ticisi ve kâhyası dışında birlik giderken orada unutulmuş sekiz asker vardı. Boğa güreşi oyunu iki gün sürdü.

Arena olarak kullanmak üzere oğlakları kapattıklarına benzer yuvarlak bir ağıl yapmamız gerekti. Sonra da, Pedro Zamora'nın boynuz olarak kullandığı kılıçla üzerlerine geldiğini görünce deli gibi koşan matadorların arenadan kaçmasını engellemek için çepeçevre dizdiğimiz kütüklerin üzerine biz oturduk.

Sekiz asker bir öğleden sonra boyunca işimizi gördü. Diğer ikisini de ertesi gün, öğlenden akşama kadar kullandık. En çok uğraştıranı, zayıf ve fasulye sırığı gibi uzun boylu kâhya oldu, zira küçük bir hareketle vücudunu sağa sola kaçırıp hamlelerden kurtuluyordu. Buna karşılık, yönetici çok çabuk can verdi. Kısa boylu ve tıknaz bir adam olduğu için bedenini kılıç hamlelerinden kurtarabilme konusunda herhangi bir beceri sergileyemedi. Sanki kılıcın bedenine girmesini kendi istermiş gibi, neredeyse hiç debelenmeden, sessizce öldü. Ama kâhya bir hayli uğraştırdı.

Pedro Zamora her birine bir battaniye vermişti; zaten en azından kâhyanın o kılıç darbelerine bu kadar iyi direnebilmesi o ağır ve kalın battaniye sayesinde mümkün oldu. Hamlenin geldiğini anladığı anda battaniyeyi kılıca doğru sallayıp onu etkisiz hale getiriyordu ve bu şekilde Pedro Zamora'yı bitkin düşürmeyi başardı. Ne kadar yorgun düştüğü açıkça belli oluyordu; kâhyanın peşinde onca süredir koşmasına rağmen ancak bir, iki tane yara açabilmişti. Ve en sonunda sabrı tükendi. Boğaların yaptığı gibi tam karşıdan saldırmak yerine, birden boştaki eliyle battaniyeyi kenara çekip kılıcını Cuastecomate'linin böğrüne sapladı. Kâhya ilk başta ne olduğunu anlayamamış gibi göründü, zira battaniyeyi, sanki eşekarılarını kovalıyormuşçasına, daha belli bir süre havada salladı. Ancak belinden süzülen kanları görünce hareket etmeyi bıraktı. Korkuya kapıldı ve böğründe açı-

lıp suratının renginin uçmasına neden olan o renkli şeyin tek bir demet halinde dışarıya fışkırdığı deliği parmaklarıyla kapatmaya çalıştı. Bunun ardından gözlerini hepimizin üzerinde gezdirerek ağılın içine yığıldı. Biz onu kaldırıp bir ağaca asana kadar da o şekilde kaldı. Eğer onu asmasaydık, ruhunu teslim etmesi bir hayli zaman alırdı.

O günden sonra, Pedro Zamora daha sık bir biçimde, her fırsat bulduğunda boğa güreşi oyunu oynadı.

O günlerde, Pedro Zamora'dan en alttakine kadar hepimiz bu yöredendik; daha sonra başka yerlerden de aramıza katılanlar oldu: Zacoalco'dan gelen peynir gibi beyaz tenli, uzun bacaklı ve sarışın yerliler. Ve soğuk topraklardan gelen diğerleri: Bunlar sanki hep sulusepken yağıyormuş gibi sürekli pançolarına sarınıyor ve Mazamitla'dan geldiklerini söylüyorlardı. Ayrıca sıcak havada bunların karnı hiç acıkmıyordu ve bu yüzden Pedro Zamora onları kum ve rüzgârın süpürdüğü kayalardan başka bir şeyin bulunmadığı Los Volcanes geçidini gözetlemeye gönderdi. Ama sarışın yerliler bir anda Pedro Zamora'ya öylesine bağlandılar ki, onun yanından ayrılmak istemediler. Sürekli onunla birlikte takılıyor, ona gölge yapıyor ve diğer bütün emirlerini yerine getiriyorlardı. Hatta birkaç kez, işini görmesi için köylerin en güzel kızlarını kaçırıp ona getirdikleri bile oldu.

Bütün bunları çok iyi hatırlıyorum. Özellikle de askerlerin izimizi çok yakından takip ettiği zamanlarda, gözlerimizden uyku akmasına rağmen hiç gürültü yapmadan yürümeye devam ederek dağlarda geçirdiğimiz geceleri hiç unutmuyorum. Omuzlarına attığı mor battaniyesiyle hiç kimsenin gruptan kopmamasına özen gösteren Pedro Zamora'nın görüntüsü gözümün önünden gitmiyor:

"Hey sen, Pitasio, şu atı biraz mahmuzla bakalım! Ve sen, Reséndiz, sakın uyuma, seninle konuşacaklarım var!"

Evet, gözü hep üzerimizde olurdu. Gecenin tam ortasında, uykusuzluktan kapanan gözlerimiz ve dalgın düşüncelerimizle yürürdük; ama hepimizi çok iyi tanıyan o, kafamızı kaldırmamız için bizimle konuşup dururdu. O uyumayan, geceleyin görmeye ve bizi karanlıkta tanımaya alışmış, kocaman açtığı gözlerini üzerimizde hissederdik. Parasını sayan biri gibi, bizi teker teker sayardı. Sonra da yanımızda atını sürerdi. Atının adımlarını işitir ve gözlerinin daima pür dikkat olduğunu bilirdik; bu yüzden de hepimiz, soğuktan ya da uykusuzluktan şikâyet etmeden, sessizce, körlemesine onu takip ederdik.

Lakin bütün bunlar Sayula Bayırı'nda trenin raydan çıkmasıyla birlikte tuz buz olup dağıldı. Eğer o olay olmasaydı, Pedro Zamora, *Çinli* Arias, *Chihuila* ve diğer birçoğu bugün hayatta olacak ve devrim sağlam adımlarla yoluna devam edecekti. Ama Pedro Zamora'nın Sayula trenini raydan çıkarması hükümetin tepesini attırdı.

Ölüleri üst üste yığdıkları yerden yükselen yalazların yaydığı ışık hâlâ gözümün önünde. Onları küreklerle bir araya topluyor ya da ağaç kütükleri gibi bayırın aşağısına yuvarlıyorlardı. Ve yığın yeterince büyüdüğünde üzerine petrol döküp ateşe veriyorlardı. Çıkan koku çok uzaklara kadar yayılıyor ve yanmış ceset kokusu günler sonra bile kaybolmuyordu.

Bunun böyle olacağını daha önceden tahmin edemedik. Demiryolunun oldukça uzun bir kısmını sığır boynuzu ve kemikleriyle doldurmuş ve bu yetmezmiş gibi, trenin dönemece girdiği noktadaki rayların arasını açmıştık. Bunları yaptık ve beklemeye başladık.

Şafağın sökmesiyle birlikte etraf aydınlanmaya başlamıştı. Vagonların üzerine yığılmış insanlar neredeyse çok net bir biçimde görülebiliyordu. Bunlardan bazılarının şarkı söylediği işitiliyordu. Erkek ve kadın sesleri birbirine karışıyordu. Or-

talık henüz tamamen aydınlanmamış olsa da, bizim tam önümüzden geçerlerken bunların yanlarında karılarını da götüren askerler olduklarını görebildik. Bekledik. Tren durmadı.

Eğer isteseydik onları kurşun yağmuruna tutabilirdik, çünkü tren çok yavaş ilerliyordu ve bayırı çıkarken zorlanmaktan sanki nefes nefese kalmış gibiydi. Hatta onlarla belli bir süre sohbet bile edebilirdik. Ama işler bambaşka bir hâl aldı.

Vagonların sallandığını ve trenin sanki biri onu silkeliyormuşçasına titreştiğini hissetmeleriyle birlikte başlarına gelenin farkına vardılar. Bunun ardından, ağır ve insan dolu vagonlar tarafından rayların dışına doğru çekilen lokomotif gerisin geri kaymaya başladı. Boğuk, hüzünlü ve çok uzun bir şekilde düdüğünü öttürüyordu. Ama ona yardım edebilecek kimse yoktu. Sonu görünmeyen o tren tarafından sürüklenerek, toprak bitene kadar gerisin geri gitti ve sonra da yan yatarak vadinin dibine yuvarlandı. Bunun üzerine vagonlar da, büyük bir aceleyle, birbiri ardına onun peşinden aşağıya uçtular. Her şey olup bittikten sonra, biz de dâhil olmak üzere sanki her şey ölmüş gibi etraf yeniden sessizliğe büründü.

O olay böyle oldu.

Hayatta kalanlar vagonların enkazı arasından çıkmaya başlayınca, korkudan ödümüz patlamış bir halde oradan uzaklaştık.

Günlerce gizlendik, ama askerler bizi saklandığımız deliklerden çıkarmaya geldiler. Bir daha bize hiç rahat vermediler; bir parça kuru eti bile bize huzur içinde çiğnetmediler. Uyuma ve yemek yeme zamanı diye bir şey bilmez olduk ve bizim için geceyle gündüzün farkı kalmadı. Tozín Kanyonu'na ulaşmak istedik, ama hükümet kuvvetleri oraya bizden önce vardılar. Volkanın eteklerinden dolaştık. En yüksek tepelere tırmandık ve orada, Tanrı'nın Yolu denilen yerde de, yine hükümet kuvvetlerinin ölümcül ateşine maruz kaldık. Mermilerin, bizi çevreleyen havayı ısıtarak, üzerimizden

nasıl vızır vızır geçtiklerini hissediyorduk. Arkasına saklandığımız kayalar bile birbiri ardına topak gibi ufalanıyordu. O anda üzerimize ateş ettikleri ve insanın vücudunu kevgire çeviren o tüfeklerin mitralyöz olduğunu daha sonra öğrendik: Ama o sırada karşımızda binlerce asker olduğunu sanmıştık ve tek istediğimiz oradan bir an önce uzaklaşmaktı.

Elimizden geldiğince koştuk. *Chihuila*, sanki soğuktan korunuyormuş gibi boynuna doladığı battaniyesiyle, bir kocayemiş ağacının arkasına sokulmuş halde Camino de Dios'ta kaldı. Ölümü bölüşmek için her birimiz kendi yolumuza giderken bize bakakaldı. Kana bulanmış az sayıdaki dişiyle bizim halimize güler gibiydi.

Bu şekilde dağılmak birçoğumuz için iyi oldu; ama bazılarımız için işler kötü gitti. Herhangi bir yolun kenarındaki ağaçlardan birinde bizimkilerden birini ayaklarından asılmış olarak görmediğimiz gün neredeyse yoktu. Kuruyana ve tabaklanmamış deriler gibi buruşana kadar orada kalırlardı. Akbabalar iç organlarını deşerek onları içten yiyor ve en sonunda geriye sadece içi boş bir kabuk bırakıyorlardı. Ve yükseğe asıldıkları için, esen rüzgârla birlikte orada günlerce, bazen aylarca, gıcırdayıp dururlardı; bazen de, sanki biri onları oraya kurusun diye asmış gibi rüzgârda uçuşan pantolonlardan başka bir şey kalmazdı geriye. İnsan bunu görünce işlerin gerçekten ciddiye bindiğini hissediyordu.

Kimimiz Cerro Grande'ye çıktık; orada bütün vaktimizi yılan gibi yerlerde sürünerek ve aşağıda uzanan Ova'yı, doğduğumuz, yaşadığımız ve şimdi öldürmek için bizi bekledikleri o toprağı seyrederek geçiriyorduk. Bazen bulutların gölgesi bile bizi korkutuyordu.

Aslında gayet iyi niyetle birine gidip artık kavga istemediğimizi ve bizi rahat bırakmalarını söyleyebilirdik; ama orada burada verdiğimiz onca zarardan sonra insanların bize karşı hiçbir güveni kalmamıştı ve elde ettiğimiz yegâne şey bir

sürü düşman kazanmak olmuştu. Yüksek kesimlerdeki yerliler bile artık bizi sevmiyor, hayvancıklarını bizim öldürdüğümüzü söylüyorlardı. Artık hükümetin onlara dağıttığı silahları dolduruyor ve bizi gördükleri yerde öldüreceklerini söylüyorlardı.

"Sizi buralarda görmek istemiyoruz; eğer görürsek öldürürüz" diye haber gönderiyorlardı bize.

Böylece sığınabileceğimiz topraklar giderek azaldı. Artık neredeyse gömülmek için ihtiyaç duyacağımız bir avuç toprağı bile bulamayacaktık. İşte bu yüzden biz son kalanlar da ayrılmaya ve her birimiz farklı bir yöne gitmeye karar verdik.

Yaklaşık beş yıl boyunca Pedro Zamora'yla birlikte oldum. Bu süre boyunca iyi günlerimiz de oldu, kötü günlerimiz de. Daha sonra onu bir daha görmedim. Bir kadının peşinden Meksiko'ya gittiğini ve orada öldürüldüğünü söylüyorlar. Bazılarımız onun geri dönmesini, bizi silahlı ayaklanmaya sürüklemek için günün birinde tekrar ortaya çıkmasını bekleyip durduk; ama bir süre sonra beklemekten yorulduk. Şu an için hâlâ geri dönmüş değil. Oralarda öldürüldüğü demek ki doğru. Bunu bana hapishanede tanıdığım biri anlatmıştı.

İçerden üç yıl önce çıktım. Beni birçok suçtan ötürü cezalandırdılar, ama Pedro Zamora'yla birlikte hareket etmek onların arasında yok. Bundan hiç haberleri olmadı. Beni başka şeylerden içeri tıktılar, bunların arasında genç kızları kaçırmak gibi vazgeçemediğim bir kötü alışkanlık da var. Şimdi o kaçırdığım kızlardan biriyle, belki de dünyadaki tüm kadınların en iyisi ve en güzeliyle yaşıyorum. Orada, hapishanenin dışında, kim bilir ne zamandan beri beni salıvermelerini beklemişti.

"*Çaylak*, seni bekliyorum!" demişti bana. "Çok uzun zamandan beri seni bekliyorum."

İşte o zaman, beni öldürmek için beklediğini düşündüm.

Onun kim olduğunu şöyle hayal meyal hatırladım. Köye girdiğimiz ve ortalığı yakıp yıktığımız o gece, Telcampana'nın üzerine düşen fırtınanın soğuk suyunu bir kez daha hissettim. Köyden çıkmak üzereyken ruhunu huzura kavuşturduğumuz o ihtiyarın onun babası olduğundan artık neredeyse emindim; bizimkilerden biri ihtiyarın kafasına bir kurşun sıktığı sırada, ben adamın kızını atımın eyerine atmaya çalışıyor ve beni ısırmayı bırakıp sakinleşmesi için kafasına birkaç tane tokat patlatıyordum. On dört yaşlarında güzel gözlü bir kızdı; bana karşı çok direnmişti, onu sakinleştirmek için epey uğraşmıştım.

"Senden bir oğlum var" dedi bana ardından. "İşte orada."

Ve parmağıyla uzun boylu ve utangaç bakışlı bir çocuğu gösterdi:

"Şapkanı çıkar da, baban yüzünü görsün!"

Ve çocuk şapkasını çıkardı. Bana çok benziyordu ve bakışlarından da biraz kötülük okunuyordu.

"Ona da *Çaylak* diyorlar" diye konuşmasını sürdürdü şimdi benim karım olan o kadın. "Ama o ne haydut ne de katil. O düzgün bir insan."

Başımı öne eğdim.

Söyle de Beni Öldürmesinler!

"Söyle de beni öldürmesinler, Justino! Hadi, git bunu onlara söyle. Tanrı aşkına. Böyle söyle onlara. Tanrı aşkı için bunu yapsınlar."

"Yapamam. Orada seninle ilgili hiçbir şey duymak istemeyen bir çavuş var."

"Seni dinlemesini sağla. Bütün hünerini kullan ve eğer amaçları beni korkutmaksa bunu fazlasıyla başardıklarını anlat onlara. Bunu Tanrı aşkı için yapmasını söyle ona."

"Mevzu korkutmak falan değil. Görünüşe bakılırsa seni gerçekten öldürecekler. Ve ben artık oraya dönmek istemiyorum."

"Bir kere daha git. Sadece bir kere, belki bir işe yarar."

"Hayır. Canım, gitmek istemiyor. Zira eğer bunu yaparsam senin oğlun olduğumu anlayacaklar. Eğer sürekli onlarla takılırsam, en sonunda kim olduğumu öğrenecekler ve beni de kurşuna dizmeye kalkacaklar. En iyisi her şeyi oluruna bırakmak."

"Hadi, Justino. Bana birazcık merhamet etmelerini söyle onlara. Bunu söyle yeter."

Justino dişlerini sıktı ve kafasını sallayarak şöyle dedi:

"Hayır."

Ve daha uzun bir süre kafasını sallamayı sürdürdü.

"Çavuştan seni albayla görüştürmesini iste. Ve ona benim ne kadar yaşlı olduğumu anlat. Beş para etmez biri olduğu-

mu. Beni öldürmekle eline ne geçecek ki? Hiçbir şey. Öyle ya da böyle onun da bir merhamet duygusu olmalı. Canımı bağışlarsa ruhunun huzura kavuşacağını söyle ona."

Justino oturduğu taş yığınından kalktı ve ağılın kapısına doğru yürüdü. Sonra geri dönüp şöyle dedi:

"Pekâlâ, gideceğim. Ama yok yere beni de kurşuna dizerlerse, karıma ve çocuklarıma kim bakacak o zaman?"

"Takdir-i ilahi onları koruyup gözetecektir, Justino. Sen şimdi hemen oraya git ve bak bakalım, benim için ne yapabiliyorsun. Şu anda önceliğimiz bu."

Onu sabaha karşı getirmişlerdi. Sabahın çoktan geçtiği şu saatlerde o hâlâ orada, bir direğe bağlı halde bekliyordu. Sürekli kıpırdanıp duruyordu. Sakinleşmek için biraz uyumaya çalışmış, ama uyku tutmamıştı. Karnı da aç değildi. Canı hiçbir şey istemiyordu. Tek derdi yaşamaktı. Onu öldüreceklerinden artık hiç şüphesi kalmadığı şu anda, içini o kadar büyük bir yaşama isteği doldurmuştu ki, bunu ancak ölüp de dirilen biri anlayabilirdi.

Kim derdi ki o kadar eski, o kadar unutulmuş ve onun geçmişe gömülü zannettiği bir olay tekrar karşısına çıkacak? Hani şu Don Lupe'yi öldürmek zorunda kaldığı olay. Ama bunu Alima'lıların göstermek istediği gibi yok yere yapmamıştı, tamamen haklı sebepleri vardı. Dün gibi anımsıyordu:

Puerta de Piedra'nın sahibi, daha net bir ifadeyle onun vaftiz babası Don Lupe Terreros. Zaten Juvencio Nava'nın onu öldürmek zorunda kalmasına bu sebep olmuştu: Puerta de Piedra'nın sahibi ve üstüne üstlük onun vaftiz babasıyken hayvanlarını otlatmasına izin vermemişti.

İlk başta salt aralarındaki bu bağdan ötürü fazla tepki göstermemişti. Ama daha sonra kuraklık başlayınca, gözlerinin önünde hayvanlarının açlıktan birer ikişer telef olması ve vaftiz babası Don Lupe'nin de otlaklarını kullandırmama-

ya devam etmesi karşısında daha fazla dayanamayıp çiti kırmış ve sıska hayvanlar sürüsünü patlayıncaya kadar yesinler diye otlağın en yeşillik yerlerine kadar sokmuştu. Bu yaptığı Don Lupe'nin hiç hoşuna gitmemiş ve çiti hemen tamir ettirmişti, ama Juvencio Nava o deliği tekrar açmıştı. Böylece, o delik gündüz kapanıyor, gece yeniden açılıyordu. Bu arada, eskiden otun tadına bakamayıp sadece kokusuyla yaşamış olan Juvencio'nun sığırları artık sürekli olarak çitin dibinde bekliyorlardı.

Juvencio ile Don Lupe tartışıp duruyor, ama bir türlü bir anlaşmaya varamıyorlardı.

En sonunda bir gün Don Lupe ona şöyle dedi:

"Bana bak Juvencio, bir daha hayvanlarından birini otlağa sokarsan onu öldürürüm."

O da şu cevabı verdi:

"Bana bakın, Don Lupe, hayvanların masumane bir şekilde ihtiyaçlarının peşinde koşması benim suçum değil. Ama onları öldürürseniz ne yapacağımı görürsünüz."

"Ve genç sığırlarımdan birini öldürdü.

Bu otuz beş yıl önce bir mart ayında oldu, çünkü nisanda, mahkemeden kaçmak için çoktan dağa çıkmıştım. Ne yargıca verdiğim on tane inek ne de hapisten çıkış rüşvetini ödemek için evimi ipotek ettirmem bir işe yaradı. Elimde kalan son parayı da onlara sadece peşime düşmesinler diye verdim, ama yine de peşime düştüler. İşte bu yüzden oğlumla birlikte, Palo de Venado ismini taşıyan, sahibi olduğum bu diğer çiftlikte yaşamak için buraya geldim. Zaman içinde oğlum büyüyüp Ignacia'yla evlendi ve şimdi sekiz çocukları var. Neticede olayın üzerinden bir hayli zaman geçti ve normal şartlarda artık unutulmuş olması gerekirdi. Ama görünüşe bakılırsa öyle olmadı.

O zamanlar her şeyin yaklaşık yüz pezoya halledileceğini

hesaplamıştım. Merhum Don Lupe'nin karısı ve henüz emekleme çağındaki iki çocuğundan başka hiç kimsesi yoktu. Dediklerine göre dul kadın da çok geçmeden kalırından ölmüş. Çocuklarıysa, bir akrabaları alıp uzaklara götürmüş. Neticede, o tarafla ilgili olarak korkacak bir şey yoktu.

Ama diğerleri beni korkutmak ve soymaya devam etmek için mahkeme tarafından aranma konusunu hep gündemde tuttular. Köye ne zaman biri gelse hemen bana haber veriyorlardı:

'Ortalıkta yabancı birileri dolaşıyor, Juvencio.'

Ve ben de kendimi hemen dağa atıp kocayemiş ağaçlarının arasına saklanıyor ve günlerimi sadece semizotu yiyerek geçiriyordum. Bazen, sanki köpekler kovalıyormuş gibi, gece yarısı kaçıp gitmek zorunda kalıyordum. Bütün ömrüm böyle geçti. Bir ya da iki yıl değil, bütün ömrüm."

Ve artık hiç kimseyi beklemediği, herkesin o olayı unuttuğuna inandığı şu gün onun için gelmişlerdi. En azından ömrünün son günlerini huzur içinde geçireceğine inanmıştı. "En azından bunu" diye düşünmüştü, "yaşımdan ötürü elde edeceğim. Beni rahat bırakacaklar."

Bütün varlığıyla buna ümit bağlamıştı. İşte bu yüzden, ölümden kurtulmak için onca mücadele ettikten ve en güzel yıllarını korkularının yönlendirmesiyle oradan oraya sürüklenerek geçirdikten sonra, herkesten saklanarak yaşamak zorunda kaldığı zor günler yüzünden bedeninin sert bir köseleye dönüştüğü ömrünün şu saatinde, böyle birden öleceğini düşünmek ona zor geliyordu.

Bu yolda, karısının çekip gitmesine bile göz yummamış mıydı? Karısının onu bırakıp gittiği haberiyle uyandığı o gün, peşine düşüp aramak aklından bile geçmemişti. Ve sırf köye inmemek için, ne kiminle gittiğini soruşturdu ne de nereye gittiğini. Diğer hepsi nasıl gittiyse onun gidişi karşısında da kılını bile kıpırdatmadı. Artık tek dikkat etmesi gere-

ken şey yaşamıydı ve onu her ne pahasına olursa olsun korumalıydı. Kendisini öldürmelerine izin veremezdi. Bunu yapamazdı. Özelikle de şimdi.

Ama onu Palo de Venado'dan buraya öldürmek için getirmişlerdi. Peşlerinden gelmesi için onu bağlamaya gerek duymadılar. Korkudan eli kolu bağlanmış halde onların yanında yürüdü. Zira o yaşlı bedeniyle, ölüm korkusuyla kasılmış, kuru dalları andıran o sıska bacaklarıyla koşamayacağına hükmetmiştiler. Korkusu boşa değildi, çünkü bunun için gidiyordu. Ölüme gidiyordu. Bunu ona da söylediler zaten.

O andan itibaren kafasına dank etti. Ölümü yakında gördüğü, endişenin gözlerinden fışkırdığı ve ağzının, hiç istemeden yutmak zorunda kaldığı o mayhoş su yudumları yüzünden kabardığı her seferinde ziyaretine gelen o kaşıntıyı midesinde hissetmeye başladı. Ve bir yandan ayaklarını külçe gibi ağırlaştırırken diğer yandan kafasını pelte gibi yumuşatıp kalbini tüm gücüyle kaburgalarına vurduran o şey. Hayır, kendisini öldürecekleri fikrine alışamıyordu.

Bir umut olmalıydı. Bir yerlerde hâlâ bir umut kalmış olabilirdi. Belki de yanlış kişiyi yakalamışlardı. Belki de onu değil, başka bir Juvencio Nava'yı arıyorlardı.

O adamların arasında, omuzları çökmüş bir halde yürüdü. Sabaha karşı yıldızsız bir gökyüzü vardı ve ortalık karanlıktı. Rüzgâr hafifçe esiyor, kurumuş toprağı alıp götürüyor, ama o idrarı andıran, yolların tozuna özgü kokuyla yüklü daha fazlasını aynı yere getiriyordu.

Geçen yıllarla birlikte giderek kısılmış olan gözleri, karanlığa rağmen, ayaklarının altındaki toprağa dikilmiş halde ilerliyordu. Bütün yaşamı oradaki topraktaydı. Altmış yıllık ömrü boyunca onun üzerinde yaşamış, onu ellerinin arasında sıkmış, hatta etin tadına bakar gibi, tadına bile bakmıştı. Uzunca bir süre onu gözleriyle parça parça bölüp her parçanın, sanki o en sonuncuymuş gibi tadını çıkararak ve onun

neredeyse en sonuncu olduğunu bilerek yürüdü.

Sonra, sanki bir şey söylemek istermiş gibi yanında yürüyen adamlara baktı. Onlara kendisini salıvermelerini, gitmesine izin vermelerini söyleyecekti: "Ben hiç kimseye zarar vermedim, çocuklar" diyecekti onlara, ama sessizliğini koruyordu. "Birazcık daha gittikten sonra onlara söylerim" diye düşünüyordu. Ve sadece onlara bakıyordu. Onun dostu olduklarını bile hayal edebilirdi, ama bunu yapmak istemiyordu. Zira dostu falan değildiler. Onları tanımıyordu. Yanında yürüdüklerini ve yolun ne tarafa doğru devam ettiğini anlamak için arada sırada yere çömeldiklerini görüyordu.

Onları ilk kez akşamın kızıllığında, renklerin solup her şeyin alev almış gibi göründüğü o saatte görmüştü. Yeni filizlenmiş mısırları ezerek karıkların üzerinden geçmişlerdi. Ve o da bu yüzden aşağıya inmişti: Orada mısırların filizlenmeye başladığını onlara söylemek için.

Onları zamanında görmüştü. Her şeyi zamanında görme konusunda her zaman şanslı olmuştu. Saklanabilirdi ya da onlar gidene kadar tepeye çıkar, sonra geri dönebilirdi. Her halükârda mısırlar adam olmayacaktı zaten. Yağmur mevsimi gelip geçmesine rağmen tek bir damla düşmemiş ve mısırlar solmaya başlamıştı. Tamamen kurumaları çok sürmeyecekti.

Bu yüzden aşağıya inmeye, hiç çıkışı olmayan bir deliğe girer gibi o adamların arasına dalmaya değmezdi.

Ve şimdi, bırakın beni gideyim deme arzusunu frenleyerek, onların yanında yürümeye devam ediyordu. Suratlarını görmüyordu; tek gördüğü kendisine yaklaşıp uzaklaşan cüsselerdi. Öyle ki, konuşmaya başladığında kendisini duyup duymadıklarını bile anlamadı. Şöyle dedi:

"Ben kimseye zarar vermedim." Tek söylediği bu oldu. Ama değişen bir şey olmadı. Cüsselerden hiçbiri bunu fark etmiş görünmedi. Ona bakmak için kafalar çevrilmedi. Sanki uyuşturulmuşçasına istiflerini bozmadan yürümeye devam ettiler.

Bunun üzerine, söyleyecek başka bir şeyi kalmadığını ve umudu başka bir yerde araması gerektiğini düşündü. Omuzları yeniden çöktü ve gecenin karanlığında iyice kararmış görünen o dört adamın arasında köyün ilk evlerinden birine girdi.

"Albayım, adamı getirdik."

Kapının ağzında durmuşlardı. O, saygıdan ötürü elinde tuttuğu şapkasıyla, içerden birinin çıkmasını bekliyordu. Ama çıkan sadece bir ses oldu:

"Hangi adamı?" diye sordu.

"Palo de Venado'daki adamı, albayım. Bize buraya getirmemizi emrettiğiniz adamı."

"Sor bakayım ona, hiç Alima'da yaşamış mı?" dedi içerdeki ses.

"Hey sen! Alima'da hiç oturdun mu?" diye soruyu tekrarladı önünde duran çavuş.

"Evet. Albaya benim doğma büyüme oralı olduğumu söyle. Ve yakın zamana kadar orada yaşadım."

"Sor bakayım ona, Guadalupe Terreros'u tanıyor mu?"

"Guadalupe Terreros'u tanır mısın?"

"Don Lupe'yi mi? Evet. Onu tanıdığımı söyle. Ama o öldü."

İşte o anda içerdeki sesin tonu değişti:

"Öldüğünü ben de biliyorum" dedi. Ve sanki kamıştan yapılmış duvarın diğer tarafındaki birisiyle sohbet ediyormuş gibi konuşmaya devam etti:

"Guadalupe Terreros benim babamdı. Büyüyüp babamın nerede olduğunu sorunca bana öldüğünü söylediler. Kök salmak için tutunabileceğimiz kişinin öldüğünü bilerek büyümek çok zor bir durum. Bizim başımıza gelen buydu.

Daha sonra onun pala darbeleriyle öldürüldüğünü ve midesine de ucu sivri bir sığırtmaç sopası saplandığını öğrendim. Bana anlattıklarına göre iki günden daha uzun bir sü-

re orada öylece kalmış ve onu bir dere yatağının içine öylece atılmış bulduklarında hâlâ can çekişmekte ve oradakilerden ailesine göz kulak olmalarını dilemekteymiş.

Bu zamanla unutulur gibi oluyor. İnsan unutmaya çalışıyor. Ama bunu yapmış olan kişinin çürümüş ruhunu sonsuz yaşam yanılsamasıyla besleyerek hâlâ yaşadığı gerçeği bir an bile insanın aklından çıkmıyor. Bunu yapmış olan her kimse onu asla bağışlamayacağım. Nerede yaşadığını en sonunda öğrendim ve işini bir an önce bitirmek için sabırsızlanıyorum. Onun daha fazla yaşamasına müsaade edemem. O aslında hiç doğmamış olmalıydı ya neyse."

Onun durduğu yerden, kapının dışından bütün söyledikleri çok net bir şekilde duyuldu. Ardından emir verdi:

"Onu götürüp bir süre bağlayın ki acı çeksin, sonra da kurşuna dizin!"

"Affedersiniz, albayım!" diye araya girdi. "Benim artık işe yarar bir tarafım kalmadı. Çok yakında zaten yaşlılık beni tüketecek ve kendiliğimden öleceğim. Beni öldürme...!"

"Götürün şunu!" diye yineledi içerden gelen ses.

"...Ben cezamı fazlasıyla çektim, albayım. Yaptığımın karşılığını defalarca ödedim. Her şeyimi kaybettim. Her türlü biçimde cezalandırıldım. Yaklaşık kırk yıldan beri her an öldürülebilirim korkusuyla, bir vebalı gibi insanlardan kaçarak yaşadım. Bu şekilde ölmeyi hak etmiyorum, albay. En azından, bırak cezamı Tanrı versin. Beni öldürme! Söyle de beni öldürmesinler!"

Dayak yemiş gibi bir hali vardı; kapının ağzında durmuş elinde tuttuğu şapkasını yere doğru sallıyor ve avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Derken içerdeki ses konuştu:

"Bağlayın onu ve sarhoş olana kadar içirin ki kurşuna dizilirken çok acı çekmesin."

Şimdi nihayet sakinleşmişti. Orada direğin dibinde yatıyordu. Oğlu Justino oraya gelmiş, ama sonra gidip bir yerleri dolaşınıştı ve şimdi tekrar geliyordu.

Onu eşeğin sırtına attı. Yolda giderken düşmesin diye sımsıkı bağladı, görenleri ürkütmesin diye de kafasına bir çuval geçirdi. Bunun ardından eşeği dehledi ve merhumun cenazesini kaldırmak üzere Palo de Venado'ya vakitlice varmak için, üçü birlikte, aceleyle yola koyuldular.

"Gelinin ve torunların seni özleyecekler" diyordu ona. "Suratına baktıklarında karşılarındakinin sen olmadığını zannedecekler. Can çekişmeyesin diye o kadar çok mermi sıkmışlar ki, seni bu delik deşik suratla görünce çakal parçalamış diye düşünecekler."

Luvina

Güneyin yüksek tepeleri arasında en yüksek ve en kayalık olanı Luvina'dır. Kireç yapmakta kullanılan şu gri kayayla kaplıdır, ama Luvina'da onunla ne kireç yaparlar ne de ondan başka bir işte faydalanırlar. Orada ona yalın kaya derler ve Luvina'ya doğru yükselen yamacın adı da Yalın Kaya Bayırı'dır. Rüzgâr ve güneş onu ufalama işini birlikte üstlenmiştir; bu yüzden oralardaki toprak beyazdır ve sanki sürekli şafak vaktinin çiyiyle kaplıymışçasına pırıl pırıl parlar. Aslında bu sadece lafın gelişi, zira Luvina'da geceler gibi gündüzler de o kadar soğuktur ki çiy daha toprağın üzerine düşemeden havada donuverir.

...Ayrıca orada arazi çok diktir ve her tarafından dibi görünmeyen derin uçurumlarla yarılmıştır. Luvina'lılar düşlerin o uçurumlardan çıktığını söylerler; ama ben oradan sadece rüzgârın, sanki aşağıdan yukarıya doğru kamış borulardan üfleniyorınuşçasına uğuldayarak çıktığını gördüm. Bu öyle bir rüzgârdır ki yaban yaseminlerinin, hani dağların yamacına tüm elleriyle kenetlenip bir avuç toprakta bile yetişebilen şu hüzünlü bitkilerin bile yaşamasına müsaade etmez. Çok nadiren, birazcık gölge bir yerde, beyaz çiçekleriyle kayaların arasına gizlenmiş dikenli gelincik yeşerir. Ama dikenli gelincik çok geçmeden kuruyacaktır. İşte o zaman insan onun dikenli dallarıyla havayı tırmaladığını ve bileği taşı üzerinde gidip gelen bir bıçağınkine benzer bir ses çıkardığını işitir.

"Luvina'nın üzerinde esen o rüzgârı oraya gidince siz de göreceksiniz. Kahverengiye çalan bir rengi vardır. Volkan kumu taşıdığı için böyle olduğu söylenir; ama şurası bir gerçek ki kara bir havadır. Gidince göreceksiniz. Sanki onları ısırır gibi önüne çıkan her şeye tutunarak Luvina'da uzun süre kalır. Ve evlerin çatılarını, sanki bunlar bir hasır şapkaymışçasına, alıp götürdüğü ve duvarları çıplak, örtüsüz bıraktığı sık rastlanan bir durumdur. Sonra, sanki tırnakları varmışçasına tırmalar: İnsan sabah ya da akşam, her saatte, onun hiç durmadan duvarları aşındırdığını, kerpiç topaklarını yerinden söktüğünü ve sivri küreğiyle kapıların altını eşelediğini işitir, hatta kemikleri eklem yerlerinden oynamaya başlamışçasına, bedeninin içinde onun cirit attığı hissine kapılır. Gidince göreceksiniz."

Konuşan adam bir an susup dışarı doğru baktı.

Taşkın suları yaban inciri dallarının arasından geçen nehrin sesi, badem ağaçlarının yapraklarını hafifçe oynatan havanın mırıltısı ve dükkândan vuran ışığın aydınlattığı dar alanda oynayan çocukların gürültüsü onlara kadar geliyordu. Kanatlı akkarıncalar içeri dalıp gaz lambasına tosluyor ve yanık kanatlarıyla yere düşüyorlardı.

Ve dışarıda gece ilerlemeye devam ediyordu.

"Baksana, Camilo, bize iki bira daha gönder!" diye konuşmasını sürdürdü adam. Sonra da ekledi:

"Bir de şu var, bayım. Asla mavi bir gökyüzü göremeyeceksiniz. Orası göz alabildiğine solgun bir renktedir; asla silinmeyen kalın bir bulut tabakasıyla kaplıdır her zaman. Tepelerin tümü çıplaktır, gözleri dinlendirecek ne bir ağaca ne de başka bir yeşilliğe rastlanır; her şey kül rengine bürünmüştür. Gidince şunu göreceksiniz: Sanki ölmüş gibi duran o soluk tepeler ve hepsinin üzerinde, beyaza boyalı evleriyle sanki bir cenaze çelengiymişçesine onları taçlandıran Luvina..."

Çocukların bağırışları iyice yaklaşıp neredeyse dükkânın

içini doldurdu. Bunun üzerine adam yerinden doğruldu, onlara doğru gidip bağırdı: "Daha uzağa gidin! Oyununuzu bölmeyin! Devam edin, ama fazla gürültü yapmayın!"

Ardından yeniden masaya geldi ve yerine oturup konuşmasını sürdürdü:

"Nerede kalmıştık? Evet, orada çok az yağmur yağar. Yılın ortalarına doğru, toprağı kırbaçlayıp yerinden koparan ve giderken arkasında üzeri taşlık bir kalker tabakasından başka bir şey bırakmayan birkaç tane fırtına görülür. İşte o zaman bulutların nasıl sürüklendiğini, tıpkı şişkin balonlar gibi yalpalayarak, sıçrayarak ve uçurumların ağzına çarpıp patlıyormuşçasına gök gürlemeleri çıkararak bir tepeden diğerine nasıl gittiklerini seyretmek çok güzel olur. Ama on ya da on iki gün sonra çekip giderler ve ertesi yıldan önce geri dönmezler; bazen yıllarca geri dönmedikleri bile olmuştur.

...Evet, oraya az yağmur yağar. Çok az ya da yok denecek kadar az; o kadar ki toprak, eski bir deri gibi kurumuş ve çekmiş olmasının dışında yarıklarla ve orada 'su tezekleri' dedikleri, ama keskin kayalar gibi sertleşmiş topaklardan başka bir şey olmayan ve sanki orada toprakta bile dikenler çıkarmışçasına, üzerine basınca insanın ayağına batan o şeyle doludur. Luvina böyledir işte."

Birasını şişenin içinde sadece köpüğün baloncukları kalana dek içti ve sözlerini sürdürdü:

"Neresinden bakarsanız bakın, Luvina çok hüzünlü bir yerdir. Oraya gidince siz de bunu fark edeceksiniz. Benim için orası hüznün kendine mesken tuttuğu yerdir. Sanki herkesin suratı aynı anda asılmış gibi, tebessümün bilinmediği bir yerdir. Eğer isterseniz, bu hüznü istediğiniz zaman görebilirsiniz. Orada esen hava onu döndürüp durur, ama asla alıp götürmez. Sanki orada doğmuş gibi oralıdır. Hatta insan onun tadına bakıp onu koklayabilir, çünkü daima insanın üzerindedir, insana yapışıktır; çünkü kalbin canlı eti üze-

rindeki büyük bir yakı gibi bunaltıcıdır.

...Oralı olanlar, dolunay zamanı Luvina sokaklarını arşınlayan ve siyah bir battaniyeyi sürükleyerek götüren rüzgârın şeklini cismen gördüklerini söylerler; ama Luvina'da dolunay zamanlarında benim görmeyi başardığım yegâne şey kederin imgesi oldu... Evet, sadece bu.

Hadi, biranızı için. Daha bir yudum bile almadığınızı görüyorum. Hadi, için. Yoksa birayı böyle ılık içmek hoşunuza gitmiyor mu? Ama burada bundan iyisi yok. Böyle tadının çok güzel olmadığını, eşek sidiği gibi bir şey olduğunu ben de biliyorum. Ne yaparsınız, insan burada alışıyor. Ama Luvina'ya gidince bunu bile özleyeceksiniz. Orada, onların *hojase* dedikleri bir ottan yaptıkları meskalden başka bir şey bulamayacak ve ondan daha bir, iki yudum alır almaz, sanki sizi tekme tokat dövüyorlarmış gibi yerlerde yuvarlanmaya başlayacaksınız. İyisi mi, siz biranızı için. Ben ne dediğimi iyi biliyorum."

Orada dışarıda, nehrin mücadelesi işitilmeye devam ediyordu. Ve havanın mırıltısı da. Çocuklar oynamayı sürdürüyordu. Hâlâ gecenin erken bir saatiymiş gibi görünüyordu.

Adam bir kez daha gidip kapıdan dışarı bakmış ve geri gelmişti.

Şimdi şöyle diyordu:

"Artık hepsi anı olmuş bütün o şeylere şimdi buradan, orayla hiçbir benzerliği olmayan bir yerden bakmak çok kolay geliyor. Yeter ki mevzu Luvina olsun, bildiklerimi saatlerce anlatabilirim. Ben orada yaşadım. Ben hayatımı orada bıraktım... Oraya çok büyük hayallerle gitmiştim, ama yaşlanmış ve tükenmiş olarak döndüm. Şimdi siz oraya gidiyorsunuz... Tamam, gidin. Bana gençliğimi hatırlatıyorsunuz. Kendimi sizin yerinize koyuyor ve düşünüyorum... Size Luvina'ya ilk ayak basışımı anlatayım... Ama başlamadan önce biranızı içmeme izin verir misiniz? Gördüğüm kadarıyla

sizin içmeye niyetiniz yok. Ben biranın çok faydasını görüyorum: Beni rahatlatıyor; sanki kafam kâfur yağıyla yıkanmış gibi hissediyorum... Ne diyordum? Evet, size Luvina'ya ilk gidişimi anlatıyordum; bizi oraya götüren arabacı hayvanların dinlenmesine bile müsaade etmek istemedi. Bizi arabadan indirir indirmez hemen geri dönmeye hazırlandı:

'Ben geri dönüyorum' dedi bize.

'Baksana, hayvanların gölgede biraz dinlenmesini beklemeyecek misin? Yolda çok yoruldular.'

'Burada huzursuz olacaklardır' dedi bize. 'En iyisi ben geri döneyim.'

Ve arabasını Yalın Kaya Bayırı'ndan yamaç aşağı salıp, atlarını sanki lanetli bir yerden kaçıyormuşçasına kırbaçlayarak gitti.

Biz, karım ve üç oğlum, bütün eşyalarımız kucağımızda, meydanın ortasında dinelmiş bir halde orada kaldık. Sadece rüzgârın işitildiği o yerin ortasında öylece duruyorduk...

Havayı durduracak tek bir otun bile olmadığı bomboş bir meydan. Ve biz orada kaldık.

Bir süre sonra karıma sordum:

'Biz hangi ülkedeyiz, Agripina?'

Karımsa yanıt olarak omuzlarını silkti.

'Pekâlâ, madem senin için fark etmiyor, o halde git karnımızı doyuracak ve geceyi geçirecek bir yer bul. Biz seni burada bekleyeceğiz' dedim ona.

Oğlanların en küçüğünü yanına alıp gitti. Ama geri gelmedi.

Gün batımında, güneş sadece tepelerin üstünü aydınlatmaya başlayınca onu aramaya çıktık. Luvina'nın dar sokaklarını bir süre arşınladıktan sonra, onu kilisenin içinde bulduk: Bacaklarının arasında uyuyakalmış çocukla o ıssız kilisenin içinde tek başına oturuyordu.

'Burada ne yapıyorsun, Agripina?'

'Dua etmek için girdim' dedi bize.

'Ne için dua edeceksin?' diye sordum ona.

Yanıt olarak omuzlarını silkti.

Orada kendisine dua edilecek hiç kimse yoktu. Kapısı penceresi olmayan, sadece birkaç tane açık holden ve içeri elek gibi hava geçiren delik deşik bir çatıdan oluşan boş bir barakaydı burası.

'Lokanta ne tarafta?'

'Burada lokanta falan yok.'

'Peki, ya han?'

'Burada han falan yok.'

'Peki, kimseyi gördün mü? Burada kimse yaşıyor mu?' diye sordum ona.

'Evet, şurada karşıda birileri var... Birkaç tane kadın... Onları şu anda da görüyorum. Bak, şu kapının yarıklarının arkasında, bize bakan gözlerin parıldadığını görüyorum... Deminden beri buraya bakıp duruyorlar... Şunlara baksana. Gözlerinin ışıldayan yuvarlaklarını görüyorum... Ama bize verecek hiç yemekleri yokmuş. Kafalarını bile çıkarmadan bana bu köyde yiyecek bir şey olmadığını söylediler... Bunun üzerine dua etmek ve Tanrı'dan bize yardım etmesini istemek için buraya girdim.'

'Oraya neden geri dönmedin? Seni orada bekledik.'

'Dua etmek için buraya girdim. Henüz duam bitmedi.'

'Burası nasıl bir memleket, Agripina?'

Ve o bir kez daha omuzlarını silkti.

O gece uyumak için kilisenin kuytu bir köşesine, bakımsız sunağın arkasına yerleştik. Rüzgâr şiddetinden biraz yitirse de oraya kadar ulaşıyordu. Uzun ulumalarıyla üzerimizden geçişini; kapı boşluklarından giriş çıkışını; havadan elleriyle kilisenin duvarları boyunca asılı duran karaçalı ağacından yapılmış ve bulundukları yere rüzgârın her sallayışında diş gıcırtısını andırırcasına gıcırdayan tellerle tutturulmuş büyük ve sağlam haçları hırpalayışını sabah kadar dinledik.

Çocuklar ağlıyordu, çünkü korkudan uyuyamıyorlardı. Karımsa hepsini kollarının arasına almaya çalışıyor, bir öbek çocuğunu kucaklıyordu. Ve ben orada, ne yapacağımı bilmeden duruyordum.

Gün ağarmadan kısa bir süre önce rüzgâr hafifledi. Sonra tekrar geri döndü. Ama sabahın o erken saatinde, sanki gökyüzü, gürültüleri ağırlığıyla ezerek toprakla birleşmişçesine, her şeyin sükûnete kavuştuğu bir an oldu... Çocukların artık rahatlamış olan soluk alışları duyuluyordu. Hemen yanımda yatan karımın nefes alışıysa hızlanmıştı:

'Bu ne böyle?' diye sordu bana.

'Neyi soruyorsun?' dedim.

'Şunu, şu gürültüyü.'

'O sessizlik. Uyu şimdi. Azıcık da olsa dinlen biraz, neredeyse gün doğacak.'

Ama çok geçmeden aynı şeyi ben de işittim. Çok yakınımızda, karanlığın içinde, yarasalar kanat çırpıyorlarmış gibi geldi; kocaman kanatları yerlere sürtünen yarasalar. Ayağa kalktım ve sanki yarasa sürüsü benden ürküp kapıların boşluğuna doğru uçmuş gibi, kanat sesleri daha da şiddetlendi. Bunun üzerine, o sessiz mırıltıyı önümde hissederek ayaklarımın ucunda oraya kadar yürüdüm. Kapının önünde durunca onları gördüm. Omuzlarında testileri, kafalarından sarkan başörtüleri ve gecenin siyah fonu üzerinde siyah siluetleriyle Luvina'nın bütün kadınlarını gördüm.

'Ne istiyorsunuz?' diye sordum onlara. 'Bu saatte ne arıyorsunuz?'

İçlerinden biri yanıtladı:

'Su almaya gidiyoruz.'

Karşımda durmuş bana baktıklarını gördüm. Ardından, birer gölge gibi, siyah testileriyle sokak aşağı yürüyüp gittiler.

Luvina'da geçirdiğim o ilk geceyi asla, ama asla unutmayacağım.

...En azından anıların kötü tadını silmek için bile olsa, bir içkiyi hak ettiğimizi düşünmüyor musunuz?"

"Sanırım bana Luvina'da kaç yıl kaldığımı sordunuz, değil mi...? Gerçekten bilmiyorum. Yüksek ateş nöbetleri geçirdiğimden beri zaman mefhumumu yitirdim, ama sonsuzluk gibi bir şey olmalı... Gerçek şu ki orada zaman hiç ilerlemez. Kimse ne geçen saatlerin hesabını tutar ne de yılların birbiri ardına nasıl geçtiğini görüp kaygılanır. Günler başlar ve biter. Sonra gece olur. Onlar için ümitle beklenen bir şey olan ölüm vakti gelinceye dek sadece gündüz ve gece vardır.

Şimdi siz deminden beri aynı şeyi anlatıp durduğumu düşünüyor olmalısınız. Evet, bayım, yaptığım bu: En sonunda yaylar gevşeyip her şey, sanki sürekli olarak sonsuzlukta yaşanıyormuşçasına, hareketsiz, zamansız kalana dek, güneşin doğuşunu ve batışını seyrederek, kafayı kaldırıp indirerek, kapının eşiğinde oturmak. Orada yaşlılar bunu yaparlar.

Zira Luvina'da sadece çok yaşlılar ve, tabiri caizse, henüz doğmamış olanlar yaşar... Ayrıca zayıflıktan ötürü neredeyse yürüyemeyecek kadar halsiz kadınlar. Orada doğmuş olan çocuklar çoktan gitmişlerdir... Göz açıp kapayıncaya kadar erkek olurlar. Tabiri caizse, analarının kucağından atlayıp çapayla tarlada çalışmaya başlarlar ve sonra da Luvina'dan çekip giderler. Orada böyle yürür işler.

Orada sadece çok yaşlılar ve yalnız –ya da nerede sürttüğünü sadece Tanrı'nın bildiği bir kocası olan– kadınlar kalır... Size biraz önce bahsettiğim fırtınalar gibi arada sırada gelirler; geldiklerinde bütün köyde bir uğultu kopar, giderlerken ise homurtu gibi bir şey işitilir. Yaşlılar için erzak çuvalı bırakıp karılarının karnına yeni bir çocuk yerleştirirler ve bazen ertesi seneye, bazen de sonsuza kadar onlardan bir haber alan olmaz... Bu gelenektir. Orada buna yasa derler, ama sonuçta aynı şeydir. Çocuklar, kendi ana babalarının ve geri-

ye doğru kim bilir kaç kuşağın yasanın gereği olarak zamanında yaptıkları gibi, yaşamlarını ana babaları için çalışarak geçirirler...

Bu arada, sadece evladın ana babaya minnet borcundan başka bir şey olmayan bu erdemin yaşattığı ihtiyarlar, çöküк omuzlarıyla kapılarının önünde oturup çocuklarının gelişini ve ölüm gününü beklerler. Luvina'nın o yalnızlığı içinde, tek başlarına.

Bir seferinde, toprağın daha verimli olduğu başka bir yere gitmeleri için onları ikna etmeye çalıştım. 'Hadi, gidelim buradan!' dedim onlara. 'Başka bir yere yerleşmenin bir yolunu buluruz. Hem hükümet de bize yardım edecektir.'

Gözlerini kırpmadan, içlerinde bir yerde sadece çok zayıf bir ışığın göründüğü o gözlerin derinliklerinden bana bakarak dinlediler.

'Hükümetin bize yardım edeceğini mi söylüyorsun, öğretmen? Sen hükümeti tanımıyor musun?'

Onlara tanıdığımı söyledim.

'Şu tesadüfe bak, onu biz de tanıyoruz. Ama hükümetin anası hakkında hiçbir şey bilmiyoruz.'

Onlara hükümetin anasının Vatan olduğunu söyledim. Hayır, anlamında kafalarını salladılar. Ve gülüştüler. Luvina'lıların güldüğünü bir tek orada gördüm. Sararmış dişlerini göstererek bana hükümetin anasının olmadığını söylediler.

Ve biliyor musunuz bayım, haklılar. O hükümet denen beyefendi onları sadece evlatlarından biri suç işlediğinde hatırlar. O zaman adamlarını Luvina'ya kadar gönderir ve onu öldürtür. Bunun dışında onun varlığının emaresine bile rastlanmaz.

'Sen bize Luvina'yı bırakıp gitmemizi söylemek istiyorsun, çünkü sana kalırsa, hiç gerekmediği halde bunca süre açlığa göğüs gerdiğimiz yeter' dediler bana. 'Lakin eğer biz buradan gidersek ölülerimize ne olacak? Onlar burada yaşıyorlar ve

onları tek başlarına bırakamayız.'

Ve orada yaşamaya devam ettiler. Oraya gidince onları karaçalı ağacının kuru tohumlarını çiğnerken ve açlıklarını bastırmak için kendi tükürüklerini yutarken göreceksiniz. Neredeyse rüzgâr tarafından sürüklenen bu insanların, birer gölge gibi evlerin duvarına sürtünerek gelip geçtiklerini göreceksiniz.

'Şu rüzgârı işitmiyor musunuz?' dedim onlara en sonunda. 'O sizin canınıza okuyacak.'

'O esmesi gerektiği sürece eser. Tanrı ne buyurduysa o olur' diye yanıtladılar beni. 'Üstelik rüzgâr esmediği zaman daha kötü. Bu durumda, Luvina'nın üzerine çöreklenen güneş kanımızı ve derimizdeki azıcık suyu emiyor. Esinti güneşin orada daha yükseklerde kalmasını sağlıyor. Böylesi daha iyi.'

Başka bir şey demedim. Luvina'dan çıktım ve bir daha geri dönmeyi düşünmedim bile.

...Ama şu dünyanın işine bakın hele. Şimdi siz, birkaç saat içinde oraya gidiyorsunuz. Herhalde on beş yıl oluyor ki bana şöyle demişlerdi: 'Siz San Juan Luvina'ya gideceksiniz.'

O zamanlar güçlü, kuvvetliydim, kafam idealist fikirlerle doluydu... Siz de bilirsiniz ki biz öğretmenler öyleyizdir. Ve sonra bu fikir tohumlarını her tarafa ekmek için yollara düşeriz. Ama bunlar Luvina'da tutmadı. Gidip denedim ama olmadı...

San Juan Luvina. Bu ismi ilk duyduğumda bana cenneti çağrıştırmıştı. Ama meğerse orası Araf'mış. Köpekler bile öldüğü için sessizlikte havlayacak hiçbir şeyin olmadığı, can çekişmekte olan bir yer; zira insan orada esen şiddetli rüzgâra alıştıkça, bütün ıssız yerlerde hüküm süren sessizlikten başkasını işitmez olur. Ve bu insanı bitirir. Bana bir bakın. Beni bitirdi. Siz oraya gittiğinize göre ne demek istediğimi çok geçmeden anlayacaksınız...

Ne dersiniz, şu beyden bize birer meskal vermesini istesek mi? İnsan bira içince masadan ikide bir kalkması gerekiyor ve bu da sohbeti bölüyor. Baksana, Camilo! Bize şimdi birer meskal gönder!

Evet, şimdi demek istediğim şu ki..."

Ama hiçbir şey söylemedi. Masanın üzerinde, artık kanatsız kalmış akkarıncaların çıplak kurtçuklar gibi dönüp durduğu sabit bir noktaya bakakaldı.

Dışarıda gecenin ilerleyişi işitilmeye devam ediyordu: Nehrin sularının yaban inciri ağaçlarının dallarına çarpışı; çocukların artık çok uzaktan gelen bağırışları. Kapıdan görülen küçük gökyüzünde yıldızlar beliriyordu.

Akkarıncalara bakmakta olan adam başını masanın üzerine dayadı ve uyuyakaldı.

Onu Tek Başına Bıraktıkları Gece

"Neden bu kadar yavaş yürüyorsunuz?" diye sordu Feliciano Ruelas öndekilere. "Bu gidişle uyuyakalacağız. Yoksa bir an önce varmak istemiyor musunuz?"

"Oraya yarın gün ağarırken varacağız" diye yanıtladılar.

Bu onları son duyuşu oldu. Aynı zamanda da onların son sözleri. Ama bunu daha sonra, ertesi gün anlayacaktı.

Bakışları yere çevrili bir halde, gecenin azıcık şavkından istifade etmeye çalışarak üçü birlikte yürüyorlardı.

"Karanlık olması daha iyi. Böylece bizi göremeyecekler." Biraz önce ya da bir önceki gece bunu da söylemişlerdi. Ne zaman olduğunu tam hatırlamıyordu. Uykusuzluk zihnini bulandırıyordu.

Şimdi bayır yukarı çıkarken onun yine geldiğini gördü. Kendisine yaklaştığını ve sanki en yorgun yerini arıyormuşçasına etrafında dolaştığını hissetti. En sonunda sırtına, tüfekleri çapraz olarak taşıdığı yere çöktüğünü anladı.

Bayır aşağı inerken hızlandı. Yokuşu çıkarken yavaşladı; adımlarının küçülmesine uygun olarak kafası da daha yavaşça sallanmaya başladı. Diğerleri yanından geçip gittiler; şimdi çok önde yürüyorlardı ve onun uykulu kafası yalpalamaya devam ediyordu.

Bayağı geride kalmıştı. Yol tam önünde, neredeyse gözlerinin hizasında uzayıp gidiyordu. Tüfekler daha bir ağırlaşmıştı. Ve uyku oraya, sırtının kamburlaştığı noktaya iyice çöreklenmişti.

Derken ayak seslerini duymaz oldu; kim bilir ne zamandan beri, kim bilir kaç gece boyunca topukların toprakta açtığı o deliklerin sesini dinleyerek yürümüştü. İlk gece Magdalena'dan oraya kadar; sonra ikinci gece oradan buraya kadar ve bu üçüncü gece. "En azından gündüzleri uyumuş olsaydık" diye düşündü, "bu kadar zor olmazdı. Ama onlar istemediler: 'Uyurken bizi kıskıvrak yakalayabilirler' dediler. 'Ve en kötüsü de bu olur.'"

"Kimin için en kötü?"

Şimdi onu konuşturan uykuydu. "Onlara beklemelerini söyledim: Bugünü dinlenerek geçirelim dedim. Yarın dağları aşarken çok daha istekli oluruz ve eğer koşmamız gerekirse de çok daha güçlü. Ne olacağı hiç belli olmaz."

Kapalı gözleriyle öylece kaldı: "Bu kadarı da fazla" dedi. "Bu kadar acele edince elimize ne geçiyor? Tek bir gün. Onca günü boş yere harcadıktan sonra, bir tanesi için bunca eziyete değmez." Hemen ardından haykırdı: "Neredesiniz?"

Ve neredeyse fısıldadı: "Gidin bakalım, gidin!"

Sırtını bir ağacın gövdesine dayadı. Burada toprak soğuktu ve ter anında soğuk suya dönüşüyordu. Ona bahsettikleri dağ bu olmalıydı. Orada, aşağıda, ılık bir hava varken, şimdi burada, yukarda, paltosunun içine kadar giren bir soğuk hüküm sürüyordu: "Sanki gömleğimi kaldırıp buz gibi ellerini tenimin üzerinde gezdiriyorlarmış gibi."

Yosunların üzerine oturdu. Sanki gecenin boyutlarını ölçmek istermişçesine, kollarını iki yana açtı ve etrafını ağaçlarla kuşatılmış buldu. Terebentin kokan havayı ciğerlerine çekti. Ardından bedeninin uyuştuğunu hissederek uykuya teslim oldu.

Onu uyandıran şafak vaktinin soğuğu oldu. Çiyin nemi.

Gözlerini açtı. Karanlık dalların üzerindeki açık bir gökyüzünde saydam yıldızları gördü.

"Hava kararıyor" diye düşündü. Ve yeniden uyudu.

Bağırışları ve patikanın sert zemini üzerindeki toynak seslerini işiterek uyandı. Sarı bir ışık ufuk çizgisi boyunca uzanıyordu.

Katırcılar hemen yanından, ona bakarak geçtiler ve geçerken de selam verdiler: "Günaydın" dediler ona. Ama o bunu yanıtlamadı.

Yapması gereken şeyi hatırladı. Sabah iyice ilerlemişti. Oysaki onun, devriyelere yakalanmamak için, dağı gece geçmiş olması gerekiyordu. Bu geçit en iyi korunan kısımdı. Ona böyle söylemişlerdi.

Karabinalarını alıp sırtına çapraz astı. Yoldan ayrılıp güneşin çıkmakta olduğu tarafa doğru kestirmeden dağa yöneldi. Bazen yokuş çıkıp bazen inerek toprağı topaklı tepeleri aştı.

Katırcıların şöyle dediklerini duyar gibi oluyordu: "Onu şurada, yukarda gördük. O kesin peşinde olduğunuz kişiydi ve tepeden tırnağa silahlanmıştı."

Tüfekleri fırlatıp attı. Sonra da fişekliklerden kurtuldu. İşte o zaman kendini çok hafiflemiş hissetti ve aşağıya katırcılardan önce varmak istermişçesine koşmaya başladı.

"Tepeye tırmanmak, platonun etrafından dolaşmak ve sonra aşağıya inmek" gerekiyordu. Yaptığı buydu. Kaderde ne yazılıysa o olur. Aynı saatlerde olmasa da, ona yapmasını söyledikleri şeyi yapıyordu.

Uçurumun kıyısına vardı. Aşağıda, çok uzaklarda görünen büyük gri düzlüğe baktı.

"Orada olmaları lazım. Artık hiç acele etmeden güneşin altında dinleniyorlardır herhalde" diye düşündü.

Ve kendini uçurumdan aşağı doğru bıraktı; yuvarlandı, koştu ve sonra tekrar yuvarlandı.

"Kaderde ne yazılıysa o olur" diyor ve giderek daha hızlı yuvarlanıyordu.

Katırcıların kendisine "Günaydın!" deyişlerini bir türlü

unutamıyordu. Bakışlarındaki sinsiliği fark etmişti. Karşılarına çıkan ilk devriyeye şöyle diyeceklerdi: "Onu şurada gördük. Buraya varması uzun sürmez."

Birden duruverdi.

"Yüce İsa!" dedi. Ve neredeyse haykıracaktı "Çok yaşa Kral İsa!" diye, ama kendini tuttu. Çıkınından tabancasını çıkardı ve tenine daha yakın hissetmek için gömleğinin içine soktu. Bu ona cesaret verdi. Yaktıkları büyük ateşlerin yanında ısınan asker kalabalığını kollayarak, sessiz adımlarla Agua Zarca'nın çiftliklerine yaklaşmaya başladı.

Ağılın çitlerine kadar sokulunca onları daha iyi görebildi, yüzlerini tanıyabildi: Evet bunlar onlardı, amcaları Tanis ve Librado. Askerler ateşin etrafında dönmeye devam ederken, ağılın ortasındaki bir ağaçta asılı duran onlar, ağır ağır sallanıyorlardı. Ateşten yükselen ve donuk gözlerini buğulandırıp suratlarını karartan dumanın artık pek farkındaymış gibi görünmüyorlardı.

Onlara daha fazla bakmak istemedi. Çit boyunca süründükten sonra, bir kurtçuğun midesinde dönüp durduğunu hissetmesine rağmen, bedenini dinlendirmek için bir köşeye büzüştü.

Tepesinde birinin şöyle dediğini işitti:

"Şunları oradan indirmek için ne bekliyorsunuz?"

"Diğerinin de gelmesini bekliyoruz. Üç kişi olduklarını söylüyorlar, bu yüzden üçüncünün de olması gerekiyor. Eksik olanın tıfıl bir delikanlı olduğunu söylüyorlar; ama bu tıfıl delikanlı tek başına Parra Teğmenime pusu kurup bütün adamlarını haklamış. Daha yaşlı ve daha kurnaz olan diğer ikisi buralara nasıl düştüyse, o da illaki düşecek. Binbaşım diyor ki, eğer bugün ya da yarın gelmezse, üçlüyü yoldan ilk geçenle tamamlar ve emirleri yerine getirmiş oluruz."

"Neden gidip onu aramıyoruz? Hem böylece biraz can sıkıntımızı da atarız."

"Hiç gerek yok. Buraya gelmesi gerek. *El Catorce*'nin Katolikleriyle[1] birleşmek için hepsi Comanja Dağları'nı aşıyor. Bunlar artık en sonuncular. Aslında Los Altos'taki arkadaşlarımızla savaşmaları için geçmelerine izin versek daha iyi olurdu."

"Evet, bu daha iyi olurdu. Belki bizi de oraya gönderirlerdi."

Feliciano Ruelas, midesinde gıdıklanma hissine neden olan curcunanın sona ermesi için bir süre daha orada bekledi. Ardından sanki suya dalacakmış gibi derin bir nefes aldı ve yere çömelmiş bir halde, neredeyse sürünürcesine, ellerinden güç alarak yürüyüp gitti.

Dere yatağına varınca kafasını kaldırdı ve sazların arasında kendine yol açarak koşmaya başladı. Ne arkasına baktı ne de derenin düzlükte kaybolduğunu hissedene kadar koşusuna ara verdi.

Oraya varınca durdu. Derin ve bedenini sarsan bir biçimde nefes aldı.

1. 1926-1929 tarihleri arasında ülkede dini yasaklamak isteyen Plutarco Elias Calles hükümetine karşı ayaklanan Katolik güçlerin *"El Catorce"* lakaplı komutanı General Victoriano Ramírez Lopez. Bu Katolikler birbirlerini "Çok yaşa Kral İsa!" diye selamlıyorlardı (ç.n.)

Kuzey Geçidi

"Ben uzaklara gidiyorum, baba; size bunu haber vermeye geldim."

"Ne tarafa gittiğini öğrenebilir miyim?"

"Kuzeye gidiyorum."

"Ne yapacaksın oralarda? Burada bir işin, gücün yok mu? Domuz ticaretine girmemiş miydin sen?"

"Girmiştim. Ama artık yapmıyorum. Hiçbir şey bırakmıyor. Geçen hafta yiyecek bir şey bulamadık; önceki haftaysa sadece horozibiği çiçeği yedik. Açlık diye bir şey var, baba; siz iyi yaşadığınız için hissetmiyorsunuz ama..."

"Ne diyorsun sen?"

"Açlık olduğunu söylüyorum. Siz onu hissetmiyorsunuz. Roketlerinizi, maytaplarınızı, havai fişeklerinizi satarak güzelce yaşıyorsunuz. Eğlenceler düzenlendiği sürece size para yağacak; ama bu benim için geçerli değil, baba. Bugün artık hiç kimse domuz yetiştirmiyor. Yetiştirenler de bunu kendileri yemek için yapıyor. Ve eğer satarsa da, çok para istiyor. Bende de onları satın alacak para kalmadı. Bu iş bitti, baba."

"Peki, Kuzey'e ne halt etmeye gidiyorsun?"

"Para kazanmaya. Gördünüz işte, Carmelo oradan zengin olup döndü ve gelirken yanında bir gramofon bile getirdi. Şimdi çaldığı şarkı başına beş kuruş alıyor. Bir dans parçasından şu hüzünlü şarkılar söyleyen Anderson'a kadar aynı tarife geçerli; hepsi için aynı ücreti alıyor ve gayet iyi para

kazanıyor, insanlar dinlemek için kuyruğa bile giriyor. Gördüğünüz gibi gidip gelmekten başka çıkar yol yok. İşte bu yüzden gidiyorum."

"Peki, bu arada karını ve çocuklarını ne yapacaksın?"

"Gelip size haber vermemin sebebi de bu zaten; ben yokken onlara sizin bakınanızı istiyorum."

"Sen beni ne zannediyorsun? Dadın mı? Eğer gidiyorsan, orada Tanrı hepinizin yardımcısı olsun. Ben artık çocuk büyütecek yaşı geçtim; seni ve nur içinde yatsın, kız kardeşini büyüttüm, bu bana yeter. Bugünden sonra bu tür yükümlülüklere girmek istemiyorum. Ne derler bilirsin: 'Eğer çan çalmıyorsa, içinde dili olmadığı içindir.'"

"Ne diyeceğimi bilemiyorum, baba; şu anda sizi tanıyamıyorum. Tamam, beni büyüttünüz, ama köle gibi çalışmaktan başka elime ne geçti? Beni dünyaya getirip git başının çaresine bak diye sokağa saldınız. Size rakip olmayayım diye havai fişek işini bile öğretmediniz. Üzerime bir pantolon, bir de gömlek geçirip yaşamı kendi başıma öğrenmek için yollara düştüm ve evinizi terk ederken cebimde beş kuruş bile yoktu. Şimdi bir bakın, sonuç ortada: Açlıktan ölüyoruz. Gelinin, torunların ve senin adını devam ettirecek yegâne kişi olan bu oğlun, nalları dikip öbür dünyayı boylamamıza az kaldı. Ve sizinle böyle konuşabilme cesaretim de açlıktan kaynaklanıyor. Sizce bütün bunlar dürüst ve adaletli mi?"

"Bana ne bütün bunlardan. Evlenirken bana mı sordun? Evden çekip giderken benden izin bile istemedin."

"Bunu yaptım, çünkü siz La Tránsito'yu hiçbir zaman kabullenemediniz. Onu sizinle tanıştırmaya getirdiğim için hep pişmanlık duydum; hatırlayın, onu buraya ilk getirdiğimde dönüp suratına bile bakmadınız: 'Baba, işte evleneceğim kız' diye onu size takdim ettim. Siz hemen kafiyeli bir şekilde konuşmaya başladınız ve sanki o bir sokak kadınıymış gibi, onu iyi tanıdığınızı söylediniz. Ve benim anlayamadığım daha bir

sürü şey dediniz. İşte bu yüzden onu bir daha buraya getirmedim. Bunun için bana kızmamanız gerekir. Şimdiyse tek istediğim ona göz kulak olmanız, çünkü ben kesinlikle gidiyorum. Artık burada yapacak, edecek bir şey kalmadı."

"Bütün bunlar safsata. Çalışanın karnı doyar, karnı doyan güzelce yaşar. Benim bilgeliğimi örnek al. Ben yaşlı bir adamım ve hiç şikâyet etmiyorum. Gençken de sızlanma nedir bilmedim; karnımı doyurduğum gibi, kadınlara harcayacak param bile oluyordu. İnsan çalıştıktan sonra, bedeninin ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılar. Ama sorun şu ki sen bir aptalsın. Sakın bunu da benden öğrendiğini söyleme."

"Ama beni siz dünyaya getirdiniz. Atların yavrularına yaptığı gibi çayıra salmak yetmez ki, bana yol göstermeniz gerekiyordu."

"Çekip gittiğinde eşek kadar olmuştun. Yoksa sonsuza kadar sana bakmamı mı istiyordun? Sadece kertenkeleler doğduğu oyukta ölmek ister. İyi ki gitmişim, bu sayede karımı tanıdım, çoluk çocuk sahibi oldum desene; bunu bile yapamadan, bir şey yiyip içemeden, nehrin suları gibi bu dünyadan gelip geçenleri düşünsene."

"O çok iyi bildiğiniz kafiyeli konuşma sanatını bile öğretmediniz. En azından bunu bilseydim, sizin yaptığınız gibi insanları eğlendirerek hayatımı kazanabilirdim. Bunu sizden istediğimde bana şöyle demiştiniz: 'Git yumurta işine gir, o daha çok kazandırıyor.' Bunun üzerine bir dönem yumurtacılık yaptım, sonra tavukçuluk ve sonra da domuz alıp sattım; yakın zamana kadar kötü gitmediğini söyleyebilirim. Lakin eldeki para akıp gidiyor; çocuklar geliyor ve paralar suyunu çekiyor; ticaret yapacak para kalmıyor ve kimse de güvenip parasız mal vermiyor. Biraz önce söylediğim gibi, geçen hafta sadece horozibiği çiçeği yedik, bu haftaysa onu bile bulamadık. İşte bu yüzden gidiyorum. Siz buna inanmak istemeseniz de, baba, buradan üzgün bir şekilde gidiyorum, çünkü

ben çocuklarımı seviyorum; sizin gibi büyütüp sokağa atmıyorum."

"Şunu iyi öğren, evlat: Her yeni yuvaya, bırakmak gerekir bir yumurta. Yaşlılık kapını çaldığında yaşamayı öğreneceksin; zamanı gelince çocukların çekip gittiğini ve giderken sana hiç minnet duymadıklarını, seni anılarından bile sildiklerini göreceksin."

"Boş laf bunlar."

"Sana öyle gelebilir, ama gerçek."

"Ben sizi unutmadım, gördüğünüz gibi yanınıza geldim."

"Başın sıkıştığı için gelip beni arıyorsun. Eğer işlerin yolunda gitseydi, beni hatırlamayacaktın bile. Annen öldükten sonra kendimi çok yalnız hissettim; kız kardeşin ölünce yalnızlığım iyice arttı; bir de sen gidince artık sonsuza kadar yalnız olduğumu anladım. Şimdi buraya geliyor ve duygularımı uyandırmaya çalışıyorsun, ama bilmez misin ki, bir ölüyü canlandırmak yeni bir yaşam vermekten daha zordur. Hayatta bir şeyler öğren. Gezip görmek insana çok şey öğretir. Her zaman kendi işini kendin gör, yapman gereken işte bu."

"Yani onlara göz kulak olmayacak mısın?"

"Onları bırak git, kimse açlıktan ölmez."

"Bana onlara göz kulak olup olmayacağınızı söyleyin, bundan emin olmadan gitmek istemiyorum."

"Kaç taneler?"

"Sadece üç tane oğlanın yanı sıra iki tane de kız ve genç bir gelin."

"Az kullanılmış mı demek istiyorsun?"

"Ben onun ilk kocasıyım. Aldığımda yepyeniydi. İyi birisidir. Onu kızın gibi sev baba."

"Peki, ne zaman döneceksin?"

"Çok yakında, baba. Parayı biriktirir biriktirmez döneceğim ve onlara harcadığının iki katını sana vereceğim. Senden tek istediğim onların karnını doyurman."

İnsanlar çiftliklerden köylere iniyorlardı; köylerdeki insanlar şehirlere gidiyordu. İnsanlar şehirlerde kayboluyor, kalabalığın içinde eriyip gidiyorlardı. "Nerede iş bulabileceğimi biliyor musunuz?" "Biliyorum, Juárez Şehri'ne git. İki yüz pezoya seni sınırdan geçirtirim. Falancayı ara ve ona seni benim gönderdiğimi söyle. Ama başka kimseye bundan bahsetme." "Tamam, efendim, yarın size parayı getiririm."

"Efendim, iki yüz pezoyu getirdim."

"Tamam. Sana Juárez Şehri'ndeki dostumuza göstermen için bir kâğıt vereceğim. Onu sakın kaybetme. O seni sınırdan geçirecek ve iş bulman konusunda da yardımcı olacak. İşte ev adresi burada yazıyor ve onu daha çabuk bulmak istersen, bu da telefon numarası. Hayır, Teksas'a gitmiyorsun. Oregon'dan bahsedildiğini duydun mu? Güzel, ona Oregon'a gitmek istediğini söyle. Orada elma toplarsın, pamuk toplama işine hiç bulaşma. Zeki birisi olduğun suratından anlaşılıyor. Oraya varınca Fernandez'i bul. Onu tanımıyor musun? Önemli değil, sora sora bulursun. Eğer elma toplamak istemezsen, demiryollarında ray döşersin. Hem daha çok kazanırsın hem de daha kalıcı bir işin olur. Buraya bir sürü dolarla döneceksin. Aman, kartı kaybetme."

"Baba, bizi öldürdüler."

"Kimi öldürdüler?"

"Bizi. Nehri geçerken. Üzerimize kurşun yağdırıp hepimizi öldürdüler."

"Nerede?"

"Orada, Kuzey Geçidi'nde, fenerlerin ışığında nehri geçmeye çalıştığımız sırada."

"Neden peki?"

"Ne bileyim, baba. Estanislado'yu hatırlıyor musun? Oraya gitme fikrini benim aklıma sokan oydu. Bana bu işin yolunu yordamını anlattı ve ilk önce Meksiko'ya, oradan da Ku-

zey Geçidi'ne gittik. Tam nehri geçiyorduk ki, mavzerlerle üzerimize ateş açtılar. Ben geri döndüm, çünkü bana şöyle dedi: 'Çıkar beni buradan, hemşerim, beni böyle bırakma.' O sırada delik deşik bedeniyle suyun içinde sırtı üstü yatıyordu ve hiçbir tarafı tutmuyordu. Bizi arayanların fenerlerinin ışığından sakınarak, onu kıyıya doğru sürüklemeye başladım. Bu arada ona sordum: 'Yaşıyor musun?' Buna yanıtı şöyle oldu: 'Çıkar beni buradan, hemşerim.' Sonra da ekledi: 'Beni vurdular.' İsabet eden bir mermi benim de bir kolumu kırmış ve kemik dirseğimin oradan çıkmıştı. Bu yüzden onu sağlam elimle kavrayıp şöyle dedim: 'Elimi sıkıca tut.' Nehrin bu yakasındaki, Ojinaga dedikleri bir yerin ışıklarının karşısında, sanki hiçbir şey olmamış gibi nehir kenarında salınmaya devam eden sazların arasında öldü.

Onu kıyıya çıkardım ve kulağına seslendim: 'Hâlâ yaşıyor musun?' Bana yanıt vermedi. Gün ağarana kadar Estanislado'yu hayata döndürmek için uğraştım; yeniden nefes alması için ciğerlerinin üstünü falan ovaladım, ama bir daha hiç sesini çıkarmadı.

Sınır güvenlik mensubu öğleden sonra oraya geldi.

'Hey, sen! Ne yapıyorsun orada?'

'Bu ölünün başında bekliyorum.'

'Onu sen mi öldürdün?'

'Hayır, çavuşum' dedim ona.

'Ben çavuş falan değilim. Kim öldürdü o zaman?'

Onu üniformalı bir halde ve şu küçük kartal armalarıyla görünce ordudan sanmıştım; taşıdığı kocaman tabancayı da görünce bundan hiç şüphem kalmamıştı.

Bana sormaya devam etti: 'O halde kim öldürdü ha, kim?' diye aynı soruyu arka arkaya sorduktan sonra saçlarımdan yakalayıp kafamı sallamaya başladı ve ben ona karşı koymaya dahi çalışmadım, çünkü yaralı dirseğimle kendimi savunacak halim bile yoktu.

Ona şöyle dedim: 'Bana vurma, kolum sakat.'

İşte o zaman beni hırpalamayı bıraktı.

'Söyle bana, ne oldu?' diye sordu.

'Dün gece nehri geçerken yakalandık. Suyun içinde güzel güzel ilerliyor ve karşı kıyıya varacak olmanın keyfini ıslık çalarak çıkarıyorduk. Ama tam nehrin ortasında öyle bir kurşun yağmuru başladı ki, canını kurtarabilene aşk olsun. Sudan çıkmayı bir tek o ve ben başardık, ama gördüğünüz gibi o da çok fazla dayanamadı.'

'Size ateş açanlar kimlerdi?'

'Onları göremedik ki. Sadece fenerlerini üzerimize tuttular ve hemen ardından ortalık mahşer yerine döndü. Tek duyduğumuz patlayan tüfeklerin sesiydi. Birden dirseğimin ters döndüğünü fark ettim ve o sırada, şu yerde yatan bana şöyle seslendi: "Beni sudan çıkar, hemşerim." Zaten onları görmüş olsak da, bu hiçbir işimize yaramazdı.'

'Bunu Apaçiler yapmış olmalı.'

'Apaçiler kim?'

'Onlara böyle diyorlar, karşı kıyıda yaşıyorlar.'

'Bunu yapanlar karşı kıyıdaki Teksaslılar değil mi?'

'Evet ama orası nasıl Apaçi kaynıyor, bilemezsin. Arkadaşınızı buradan almaları için Ojinaga'dakilere haber vereceğim. Sen de memleketine dönmek için hazırlan. Nerelisin? Oradan hiç çıkmamalıydın. Paran var mı?'

'Bütün param bu, onu da ölünün cebinden aldım; umarım beni bağışlar.'

'Ülkeye geri gönderilenler şurada toplanıyor. Sana yol paranı vereceğim; ama eğer seni bir daha buralarda görürsem, ölsen kılımı kıpırdatmam. Bir suratı iki kez görmekten hoşlanmam. Hadi şimdi bas git!'

İşte ben de geri döndüm ve olan biteni size anlatmak için buraya geldim, baba."

"Bunlar başına saf ve cahil olduğun için geldi. Şimdi evine

gidip kafanı içeri uzatınca bu deneyimin sana ne kazandırdığını daha iyi anlayacaksın."

"Yoksa kötü bir şey mi oldu? Çocuklarımdan biri mi öldü?"

"Senin şu La Tránsito bir arabacıyla kaçtı. Onun çok iyi biri olduğunu söylüyordun, değil mi? Çocukların arka odada uyuyorlar. Sen git, kendine geceyi geçirecek bir yer bul, çünkü yaptığım harcamaları karşılamak için senin evi sattım. Muamele masraflarından bana hâlâ otuz pezo borçlusun."

"Öyle olsun, baba, bunun tartışmasına hiç girmeyeceğim. Bugün yarın buralarda bir iş bulup sana borcumu öderim. Arabacıyla La Tránsito hangi tarafa doğru gittiler demiştiniz?"

"Galiba şu tarafa, çok dikkat etmedim."

"O halde sonra görüşürüz, şimdi onu bulmaya gidiyorum."

"Nereye gideceksin, peki?"

"Onun gittiğini söylediğiniz tarafa doğru, baba."

Hatırlarsın

Don Urbano'nun oğlu Urbano Gómez'i hatırlarsın; hani şu Noel piyeslerini yöneten ve grip salgını sırasında "sızlan lanetli melek"i söylerken ölen Dimas'ın torununu. Bu olayın üzerinden çok zaman geçti, belki on beş yıl. Ama Don Urbano'yu hatırlaman lazım: Diğer oğlu Fidencio Gómez'in iki fingirdek kızı olduğu için ona *Dede* derdik hani. Kızlardan biri *Bastıbacak* adını taktıkları esmer ve bodur, ondan olmadığı yönünde söylentiler dolaşan diğeriyse uzun boylu, mavi gözlü ve hıçkırık hastasıydı. Ayinin ortasında, tam Göğe Yükseliş anında hıçkırığı tutunca yaşanan kargaşayı hatırlarsın: Aynı anda hem gülüyormuş hem de ağlıyormuş gibi olurdu. Dışarı çıkarıp birazcık şekerli su verirler ve sakinleşirdi. En sonunda gidip eskiden Librado'nun olan, nehrin yukarısında, Teódulo'ların keten tohumu değirmeninin bulunduğu yerdeki meskal imalathanesinin sahibi Lucio Chico'yla evlendi.

Önüne gelenle düşüp kalktığı ve her ilişkiden karnında bir çocukla çıktığı için anasına *Patlıcan* dendiğini hatırlarsın. Bir dönem çok parası varmış, ama hepsini cenazeler için harcadı, çünkü bütün çocukları doğar doğmaz ölüyordu ve onları mezarlığa her seferinde, müzisyenler ve "Tanrım, sana bir melekçik daha gönderiyorum" gibi ilahiler söyleyen papaz yardımcısı çocuklar korosunun arasında, törenlerle götürüyordu. Bunun yanı sıra, ölüyü beklemeye gelen konuklara yaptığı ikramlar yüzünden törenler çok pahalıya çıktığı

için giderek yoksullaştı. Çocuklarından sadece ikisi, onun artık yoksul olduğu dönemde doğan ve ileri bir yaşta, artık ellisine merdiven dayadığı bir dönemde yaptığı doğum sırasında öldüğü için büyüdüklerini göremediği Urbano ve Natalia yaşadılar.

Onu tanımış olmalısın, zira çok kavgacı biriydi; domatesleri çok pahalıya satmak istediklerini öne sürüp meydandaki satıcılarla sürekli takışır, bağırıp çağırır ve kendisini soyduklarını söylerdi. Daha sonraları, yoksulluk döneminde, çöpleri karıştırırken ve soğan saplarını, taze fasulye yemeği artıklarını ve "çocuklarının ağzını tatlandırmak için" birkaç parça şekerkamışını toplarken görülüyordu. Demin dediğim gibi sadece iki çocuğu hayatta kalmayı başardı. Daha sonra onu gören olmadı.

Şu Urbano Gómez aşağı yukarı bizim yaşımızdaydı, belki birkaç ay daha büyük olabilir; seksek oyununda ve düzenbazlıkta çok iyiydi. Hatırlasana, bize karanfil satardı ve dağa gidip toplamak o kadar kolay olmasına rağmen yine de gidip ondan alırdık. Okulun bahçesindeki mango ağacından gizlice topladığı yeşil mangoları kakalar ya da okul kapısından iki pezoya aldığı biberli portakalları bize beş pezoya satardı. Çantasında taşıdığı akik bilyeler, topaçlar, kaynana zırıltıları ve çok uzağa uçmasınlar diye bir bacaklarına ip bağlanan şu yeşil haziran böcekleri gibi beş para etmez şeylerle piyangolar düzenlerdi.

Hatırlarsın, hepimize bir şeyler satardı.

Nachito Rivero'nun kayınbiraderiydi; hani şu evlendikten birkaç gün sonra aklını oynatan ve karısı Inés geçinmek için ana caddenin başında bir *tepaçe*[1] meyhanesi işletirken, kendisi Don Refugio'nun berber dükkânından ödünç verdikleri bir mandolinle tamamı detone şarkılar çalarak hayatını kazanan Nachito.

1. Bazı meyvelerin, genellikle de ananasın fermente edilmesi yoluyla üretilen alkollü bir içki (ç.n.)

Ve biz Urbano'yla birlikte kız kardeşini görmeye gider, orada veresiye *tepaçe* içerdik; borcumuzu hiçbir zaman ödemezdik, çünkü asla paramız olmazdı. Hatta sonraları hiç arkadaşı kalmadı, çünkü bizden borcumuzu istemesin diye onu görünce yolumuzu değiştirirdik.

Belki ondan sonra kötü biri oldu, ya da kim bilir, belki de doğuştan öyleydi.

Beşinci sınıfı bitiremeden onu okuldan attılar, çünkü kuzeni *Bastıbacak* ile çamaşır teknelerinin arkasındaki boş bir su tankının içinde karıkoca oyunu oynarken yakalandı. Kulağından tuttukları gibi, utancını yüzüne vurmak için iki sıra halinde dizilmiş oğlanların ve kızların arasından geçirerek, herkesin kıkırdayışları arasında büyük kapıdan çıkardılar. Dimdik suratıyla aramızdan geçip gitti; ama giderken elini tehditkâr bir şekilde sallıyor ve sanki şöyle demek istiyordu: "Bunu size çok pahalıya ödeteceğim."

Kuzeniyse, somurtkan bir surat ve yere dönük bakışlarla ondan önce aynı yerden yürümüş ve okul kapısından çıkar çıkmaz hıçkırmaya başlamıştı; bir çakal ulumasını andıran o hıçkırığı bütün bir öğleden sonra dinlemiştik.

Eğer bunu da hatırlamıyorsan, senin hafızan tamamen bitmiş demektir.

Dediklerine göre amcası Fidencio, şu değirmende çalışan, ona öyle bir tokat patlatmış ki, neredeyse felç geçirecekmiş. Ama amcasının öfkesi buna rağmen dinmeyince köyü terk edip gitmiş.

Şurası bir gerçek ki, polis olup köye tekrar dönünceye kadar onu bir daha görmedik. Sürekli olarak bacaklarının arasında duran karabinasıyla köy meydanında oturur ve herkese büyük bir nefretle bakardı. Kimseyle konuşmaz, kimseye selam vermezdi. Ve eğer biriyle göz göze gelirse, sanki onu tanımıyormuş gibi yapardı.

Mandolin çalan kayınbiraderini öldürmesi işte o günlere

rastlar. Havanın karardığı, saatin sekizi biraz geçtiği ve çanların Masum Ruhlar için çaldığı sırada Nachito gitmiş, ona serenat yapmaya kalkmış. Haykırışlar duyulunca, kilisede tespih duası yapanlar aceleyle dışarı çıkmış ve onları şu halde görmüşler: Nachito yerde sırtüstü uzanmış, mandoliniyle kendini korumaya çalışırken, Urbano kudurmuş köpek gibi öfke içinde, insanların bağırışlarına aldırış etmeden tüfeğinin dipçiğiyle kayınbiraderine vurup duruyormuş. En sonunda buralı bile olmayan biri, kalabalıktan ayrılıp oraya gitmiş ve tüfeği onun elinden alıp sırtına sağlam bir tane indirince oradaki bankın üzerine yığılıp kalmış.

Bütün geceyi bu şekilde orada geçirdi. Sabah olduğunda gitmişti. Dediklerine göre gitmeden önce kiliseye uğrayıp papazdan hayır duası istemiş ama papaz onu geri çevirmiş.

Onu yolda durdurmuşlar. Topallayarak gidiyormuş ve biraz dinlenmek için yol kenarına oturduğu sırada yanına varmışlar. Hiç direnmemiş. Dediklerine göre ipi boynuna bizzat kendi geçirmiş ve asılacağı ağacı kendi seçmiş.

Onu hatırlaman lazım, zira okulda arkadaşımızdı ve benim gibi sen de onu tanıdın.

Köpeklerin Havladığını Duymuyor musun?

"Sen ki orada, yukarıda gidiyorsun, Ignacio, herhangi bir şeyin emaresini duyup duymadığını ya da herhangi bir yerde bir ışık görüp görmediğini söyle bana."

"Hiçbir şey görünmüyor."

"Artık yaklaşmış olmalıyız."

"Evet, ama bir şey duyulmuyor."

"İyi bak."

"Hiçbir şey görünmüyor."

"Zavallı Ignacio."

Adamların uzun ve kara gölgesi, yukarıdan aşağıya doğru oynamaya, kayalara tırmanmaya ve derenin kıyısında ilerledikçe küçülüp büyümeye devam etti. Sendeleyerek giden tek bir gölgeydi.

Yuvarlak bir yalazı andıran ay, topraktan çıkarak geliyordu.

"Artık şu köye yaklaşmış olmamız gerek, Ignacio. Senin kulakların açıkta ya, acaba dikkatlice dinleyince köpeklerin havladığını duymuyor musun? Hatırlasana, bize Tonaya'nın dağın hemen ardında olduğunu söylemişlerdi. Ve biz dağı geride bırakalı kaç saat oldu. Hatırlasana, Ignacio."

"Evet, ama hiçbir şey görmüyorum."

"Ben gittikçe yoruluyorum."

"İndir beni."

İhtiyar bir kayaya çarpana kadar geri geri gitti ve omuzlarındaki yükü yere bırakmadan oraya yaslandı. Bacakları bü-

külse de oturmak istemiyordu, çünkü saatler önce başkalarının yardımıyla yüklendiği ve o zamandan beri sırtında taşıdığı oğlunun bedenini daha sonra tek başına yerden kaldıramazdı.

"Kendini nasıl hissediyorsun?"

"Kötü."

Az konuşuyordu; gittikçe daha az. Bazen uyur gibi oluyordu, bazen de üşür gibi. Titriyordu. Oğlunun titremeye başladığını sarsılmalarından anlıyordu, çünkü ayakları böğrüne mahmuz gibi batıyordu. Sonra boynuna dolanmış elleri, kafasını sanki bir çıngırak gibi sallıyorlardı.

Dilini ısırmamak için dişlerini sıkıyor ve bu şey bitince ona soruyordu:

"Çok ağrıyor mu?"

"Biraz" diye yanıt veriyordu oğlu.

İlk başta ona şöyle demişti: "Beni burada sırtından aşağı indir... Bırak beni burada... Sen yalnız git. Ben yarın ya da biraz toparlar toparlamaz sana yetişirim." Bunu belki elli kez söylemişti. Artık bunu bile söylemiyordu. Ay oradaydı, onların tam karşısında. Gözlerini ışıkla dolduran ve toprak üzerindeki gölgelerini daha da uzatıp koyulaştıran büyük ve kızılımsı bir ay.

"Artık nereye gittiğimi görmüyorum" diyordu.

Ama hiç kimse ona yanıt vermiyordu.

Diğeri renksiz, kansız, donuk bir ışık yayan suratıyla, ay tarafından tamamen aydınlatılmış bir halde, orada, yukarıda gidiyordu. O ise aşağıdaydı.

"Beni duydun mu, Ignacio? Sana iyi görmediğimi söylüyorum."

Diğeriyse sessizliğini koruyordu.

Sendeleyerek yürümeye devam etti. Bedeni önce bükülüyor, sonra doğruluyor ve sonra tekrar sendeliyordu.

"Bu herhangi bir yere çıkan bir yol filan değil. Bize Tonaya'nın tepenin hemen arkasında olduğunu söylediler. Biz

tepeyi geçeli çok oldu. Ama ne Tonaya ortada gözüküyor ne de onun yakında olduğuna dair herhangi bir ses kulağımıza geliyor. Sen ki orada yukarıda gidiyorsun, Ignacio, ne gördüğünü bana neden söylemek istemiyorsun?"

"İndir beni, baba."

"Kendini kötü mü hissediyorsun?"

"Evet."

"Ne yapıp edip seni Tonaya'ya götüreceğim. Orada sana bakacak birini bulacağım. Dediklerine göre orada bir doktor varmış. Seni ona götüreceğim. Saatlerdir seni sırtımda taşıyorum ve birileri gelip canına okusun diye seni buraya atmayacağım."

Biraz sendeledi. Sağa sola doğru yalpaladıktan sonra tekrar doğruldu.

"Seni Tonaya'ya götüreceğim."

"İndir beni."

Sesi zar zor çıktı; mırıldanarak konuşabiliyordu.

"Biraz yatmak istiyorum."

"Orada yukarıda uyu. Merak etme seni sımsıkı tutuyorum."

Neredeyse mavi renkteki ay, bulutsuz bir gökyüzünde yükselmeye devam ediyordu. İhtiyarın terden ıslanmış suratı birden aydınlandı. Oğlunun elleri arasında sıkışmış kafasını yere doğru eğemeyince, ışığa doğrudan bakmamak için gözlerini kıstı.

"Bütün bu yaptıklarımı senin için yapmıyorum. Senin rahmetli anan için yapıyorum. Çünkü sen onun oğluydun. Seni o yüzden böyle taşıyorum. Eğer seni bulduğum yerde kendi haline terk edip şimdi yaptığım gibi tedavi ettirmeye götürmeseydim, anan benim canıma okurdu. Beni böyle davranmaya iten o, sen değilsin. Zira sen bana sorunlardan, aşağılanmalardan ve utançlardan başka bir şey yaşatmadın."

Konuşurken terliyordu. Ama gecenin esintisi terini kurutuyordu. Ve kurumuş terinin üzerine tekrar terliyordu.

"Belki bütün gücüm tükenecek, ama yaralarını tedavi ettirmek için seninle birlikte Tonaya'ya varacağım. Ve şundan eminim ki, iyileşir iyileşmez o kötü hayatına yeniden döneceksin. Ama bu artık hiç umurumda değil. Sen çekip gideceksin ve ne haltlar karıştırdığını merak dahi etmeyeceğim. Bunu yapacağım... Çünkü seni artık oğlum olarak görmüyorum. Sana verdiğim kanı lanetledim. Benden sana geçenleri lanetledim. Şöyle dedim: 'Ona verdiğim kan böbreklerinde çürüsün!' Bu sözleri yollarda eşkıyalık yapıp insanları, iyi insanları soyarak ve öldürerek yaşadığını öğrendiğim gün söyledim... Sadece ben değil, vaftiz baban Tranquilo da aynı şeyi söyledi. Seni vaftiz eden kişi. Sana ismini veren kişi. O da seni tanımak gibi bir talihsizlik yaşadı. O da o günden beri şöyle diyor. 'Bu benim oğlum olamaz.'

Bak bakalım, şimdi bir şey görecek misin? Ya da bir şey duyacak mısın? Bunu ancak oradan, yukarıdan sen yapabilirsin, çünkü ben kendimi sağırlaşmış hissediyorum."

"Hiçbir şey görmüyorum."

"Sana çok yazık Ignacio."

"Susadım."

"Dayan biraz! Yaklaşmış olmalıyız. Ama hâlâ gecenin bir yarısı ve köyün bütün ışıklarını söndürmüş olmalılar. Ama hiç değilse köpeklerin havlamasını duyman gerekiyordu. Dikkatli dinle bakalım, duyacak mısın?"

"Bana su ver."

"Burada su yok. Burada taştan başka bir şey yok. Dayan biraz. Eğer olsaydı bile, içmen için seni sırtımdan indirmezdim. Çünkü seni tekrar yüklenmeme yardım edecek kimse yok burada ve bunu tek başıma yapamam."

"Çok susadım ve çok uykum var."

"Doğduğun günü hatırlıyorum. O zaman da böyleydin. Karnın acıkınca uyanır ve yemeğini yiyip tekrar uykuya dalardın. Anan sana su içirirdi, çünkü kadının sütünü kurut-

muştun. Doymak nedir bilmezdin. Ayrıca çok hiddetliydin. O hiddetin zamanla kafana vuracağını hiç düşünmemiştim... Ama öyle oldu. Huzur içinde yatsın, anan senin güçlü biri olarak yetişmeni istiyordu. Zannediyordu ki, sen büyüyünce ona destek olacaksın. Senden başka çocuğu olmadı. Diğer oğlu onu doğarken öldürdü. Eğer bugün yaşasaydı, senin yaptıklarını görüp bir daha ölürdü."

Sırtında taşıdığı adamın dizlerini gevşettiğini ve ayaklarını iki yana doğru sallamaya başladığını hissetti. Ve yukarıdaki kafa, sanki hıçkırarak ağlamaktan ötürü sarsılıyormuş gibi geldi ona.

Başının üzerine gözyaşını andıran kocaman damlaların döküldüğünü hissetti.

"Ağlıyor musun Ignacio? Seni ağlatan ananın hatırası, değil mi? Ama onun için hiçbir şey yapmadın. Bize hep kötülüğün dokundu. Anlaşılan o ki, senin bedenini sevgi yerine kötülükle doldurmuşuz. Bak, görüyor musun? Şimdi seni yaraladılar. Arkadaşlarına ne oldu? Hepsini öldürdüler. Ama onların kimsesi yoktu. Onlar pekâlâ şöyle diyebilirlerdi: 'Bizim arkamızdan gözyaşı dökecek kimsemiz yok.' Ama sen öyle misin Ignacio?"

İşte köy karşılarındaydı. Ay ışığının altında parıldayan damları gördü. Yolun sonuna yaklaştığı o anda dizlerinin bağının çözüldüğünü hissedince, oğlunun ağırlığı altında eziliyormuş hissine kapıldı. İlk çardağın yanına varınca yol kenarındaki duvara yaslandı ve gevşek bedeni, sanki kendisinden bir parça koparılıyormuş gibi, sırtından indirdi.

Oğlunun yol boyunca boynunun çevresinde kenetlediği parmaklarını zorlukla açtı ve serbest kalınca, sanki dört bir yandan köpeklerin havladığını işitir gibi oldu.

"Peki, sen onları duymuyor muydun, Ignacio?" dedi. "Bu beklentimi karşılamak için bile bana faydan dokunmadı."

Yıkım Günü

"Bu olay eylülde yaşandı. Ama bu yılın değil, geçen yılın eylülünde. Yoksa ondan önceki yılınki miydi, Melitón?"

"Hayır, geçen yılın."

"Tamam, doğru hatırlıyormuşum. Geçen yılın eylül ayının yirmi birinde olmuştu. Baksana, Melitón, o yer sarsıntısı eylülün yirmi birinde olmamış mıydı?"

"Hayır, daha önce oldu. Hatırladığım kadarıyla ayın on sekiziydi."

"Haklısın. Ben o günlerde Tuxcacuesco'daydım. Evlerin kibrit kutusu gibi nasıl devrildiklerini bizzat gördüm: Suratlarını buruşturup şöyle bir büküldükten sonra bütün duvarlar yerle bir oluyordu. Ve yıkıntıların arasından dehşete kapılmış bir halde çıkan insanlar çığlıklar atarak doğru kiliseye koşuyorlardı. Bir saniye müsaadenizle. Baksana, Melitón, düşünüyorum da, bana sanki Tuxcacuesco'da hiç kilise yokmuş gibi geliyor. Sen olup olmadığını hatırlıyor musun?"

"Hayır, yok. Orada sadece eskiden, şöyle böyle iki yüz yıl önce kilise olduğu söylenen kimi duvar kalıntıları var; ama onun nasıl olduğunu ya da neye benzediğini hatırlayan yok. Orası daha ziyade hintyağı bitkileriyle kaplı terk edilmiş bir ağıla benziyor."

"Doğru söylüyorsun. Demek ki benim yer sarsıntısına yakalandığım yer Tuxcacuesco değil, El Pochote olmalı. Ama El Pochote bir mezra, değil mi?"

"Evet, ama oradakilerin kilise dedikleri küçük bir şapeli var ve Los Alcatraces'lerin çiftliğinin biraz ötesinde bulunuyor."

"O halde benim şu size bahsettiğim şu sarsıntıya yakalandığım ve sanki birileri onu altından ittiriyormuşçasına toprağın her tarafından pörtlediğini gördüğüm yer kesinlikle orasıydı. Her neyse, ondan birkaç gün sonraydı, çünkü vali geldiğinde hâlâ duvarlara payanda vurmakla meşgul olduğumuzu hatırlıyorum. Oraya geliş sebebi, varlığıyla ne tür bir yardım sağlayabileceğini görmekti. Hepiniz bilirsiniz ki, valinin bir yere sadece teşrif etmesi, insanların onu orada görmesi bile tüm sorunların çözümlenmesini sağlar. Buradaki en önemli nokta, evinde oturup emirler yağdırmakla yetinmek yerine en azından oraya gelmiş olmasıdır. O gelince bütün sorunlar çözülür ve insanlar, evleri başlarına yıkılmış olsa bile, onu karşılarında görünce mutlu olurlar. Bu doğru değil mi, Melitón?"

"Kuşkusuz öyle."

"Pekâlâ, ne diyordum? Geçtiğimiz yılın eylül ayında, yer sarsıntılarının üzerinden çok kısa bir süre geçmişti ki, depremin bize nasıl davrandığını görmek için vali buralara kadar geldi. Zannetmeyin ki tek başına geldi; yanında jeologlar ve uzman kişiler de vardı. Baksana Melitón, valiye eşlik edenlerin karnını doyurmak bize yaklaşık kaça mal olmuştu?"

"Yaklaşık dört bin pezo."

"Her ne kadar bu ziyaretten mutluluk duymuş olsak da, neyse ki sadece o gün kalıp akşam olunca gittiler, aksi takdirde, kim bilir bu iş bize kaça mal olurdu. Valiyi görebilmek için kafalarını uzatmaktan insanların neredeyse boyunları kopacaktı ve konuştukları tek konu hindiyi nasıl lüplettiği, kemiklerinin içini emip emmediği ve tortillaları avokado sosuna banıp birbiri ardına mideye indirirken ne kadar hızlı olduğuydu. Her hareketine dikkat etmişlerdi. O ise son derece sakin bir şekilde, sadece arada sırada bıyıklarını silmeye ya-

rayan peçeteyi kirletmemek için, ellerini çoraplarında temizledi. Sonra da, nar punçu kafalarına vurunca, koro halinde şarkı söylemeye başladılar. Baksana, Melitón, bozuk plak gibi tekrar tekrar hangi şarkıyı söylemişlerdi?"

"Şöyle sözleri olan bir şeydi: 'Sen yas tutan ruhtan ne anlarsın.'"

"Sende de ne hafıza var be, Melitón. Evet, şarkı buydu. Vali ise sadece gülümsüyordu; derken helanın ne tarafta olduğunu sordu. Sonra gelip tekrar yerine oturdu ve masanın üzerinde duran karanfilleri kokladı. Şarkı söyleyenlere bakıyor ve şarkının ritmine göre kafasını oynatıp gülümsüyordu. Aklından geçenleri tahmin etmek zor değildi: Kuşkusuz kendini mutlu hissediyordu, çünkü halkı mutluydu. Ve nutuk atma vakti gelince, yanındakilerin arasından suratı kalkık ve biraz da sola kayık biri ayağa kalkıp konuştu. Kuşkusuz neden bahsettiğini çok iyi biliyordu. Juárez'den bahsetti; bizim meydanda dikili duranın Juárez'in heykeli olduğunu o zaman öğrendik, zira o anıtın üzerinde tünemiş adamın kim olduğunu daha önce bize hiç kimse söyleyememişti. Onun hep Hidalgo, Morales ya da Venustiano Carranza'dan birinin heykeli olabileceğine inanıyor ve bunlardan her birinin ölüm yıldönümünde orada tören yapıyorduk. Ta ki o şık bey gelip onun Don Benito Juárez'in heykeli olduğunu söyleyene kadar. Ve diğer bütün söyledikleri! Haksız mıyım, Melitón? Sende o kadar iyi bir hafıza var ki, o herifin konuşmasını kesin hatırlıyorsundur."

"Çok iyi hatırlıyorum, ama o kadar çok tekrarlamaktan artık gına geldi."

"Pekâlâ, tekrarlaman şart değil. Ama bu beyler güzel şeylerden mahrum kalacaklar. O zaman, en iyisi sen onlara valinin sözlerini aktar.

Gerçek şu ki o ziyaret, acı çekenlere ve evlerini kaybetmiş olanlara bir destek ziyareti olmaktan çıkıp tam bir dost-

lar arası sarhoş muhabbetine dönüştü. Bütün taşıtlar valiye eşlik edenleri taşımakta kullanıldığı için yayan gelmek zorunda kalan Tepec Köyü'nün orkestrasının bizim köye gecikmeli olarak varışını anlatmadan olmaz. Arp ve davulu güçlü bir şekilde çalarak, zilleri *tataçum, çum, çum* diye sallayarak, *Islak Akbaba* şarkısını güçlü ve istekli bir şekilde söyleyerek köye girdiler. O andaki sahne görülmeye değerdi: Vali bile ceketini çıkarıp kravatını çözdü ve göz ucuyla eğlenceyi izledi. Birkaç damacana daha punç getirildi ve biraz daha geyik eti aceleyle ızgaraya kondu. Zira siz inanmak istemeseniz ve onlar bunun farkına varmamış olsalar da, yedikleri buralarda bolca bulunan geyik etiydi. Onlar kuzu barbekünün çok lezzetli olduğunu söyledikçe biz gülüşüyorduk, değil mi, Melitón? Gerçi o barbekü dedikleri şeyin ne olduğu konusunda hiçbir fikrimiz yoktu, ama olsun. Şurası bir gerçek ki, onlara bir tabak yemek servisi yapınca, hemen o anda bir tabak daha istiyorlardı ve elimiz mahkûm onu da hemen götürüyorduk. Zira vergi memuru Liborio'nun, ki laf aramızda cimrinin tekidir, dediği gibi 'bu ağırlama bize kaça mal olursa olsun hiç önemi yok, çünkü para neticede harcanmak için var' ve sonra sen, Melitón, ki o dönemde belediye başkanıydın, şöyle dediğini görünce gözlerime inanamadım: 'Punç su gibi aksın, böyle bir ziyaret her şeye layıktır.' Ve gerçekten de punç su gibi aktı; masa örtüleri bile punç rengine bulandı. Ama o insanlar doyacakmış gibi görünmüyorlardı. Bu arada valinin yerinden hiç kıpırdamadığını fark ettim; elini bile sağa sola uzatmıyor, sadece önüne koyulanları yiyip içiyordu. Ama dalkavuklar sürüsü ona yaranmak için masayı öylesine doldurmuştu ki, elinde tuttuğu tuzluğu koyacak bir yer bulamıyor ve işi bitince onu gömleğinin cebine koyuyormuş. Önünde tuzluk göremeyince atılmıştım: 'Tuz sevmez misiniz, generalim?' O da gülerek bana gömleğinin cebindeki tuzluğu gösterince bundan haberim olmuştu.

Onun konuşmaya başladığı an günün doruk noktasıydı. Heyecandan hepimizin tüyleri diken diken oldu. Yavaş, çok yavaş bir biçimde yerinden doğrulduktan sonra sandalyesini ayağıyla geriye doğru ittiğini, ellerini masaya dayadığını ve sanki uçuşa geçecekmiş gibi başını eğdiğini gördük. Bunların ardından hepimizi sessizliğe sürükleyen o öksürüğü geldi. Neler demişti, Melitón?"

"'Hemşehrilerim' dedi. 'Daha önce bir devlet başkanlığı adayının isimsiz yoldaşı ve bir temsilcinin sağkolu olarak ziyaret ettiğim bu topraklarda, politik eylemlerinde daima dürüstlüğü şiar edinmiş ve defalarca başvurmak zorunda kaldığı sertliği, günümüzde ilk kez somut olarak hayata geçen devrimci idealizmin doğal senteziyle harmanlayarak, her konuda halkla birlikte hareket etmeyi demokratik ilkelerin en bariz tezahürü olarak görmüş biri olarak politikada geçirdiğim yıllar gözümün önünden geçiyor ve vaatlerimin tüm gerekçeleri hatıramda canlanıyor."

"Burada alkışladılar, değil mi, Melitón?"

"Evet, büyük bir alkış koptu. Sonra devam etti:

'Davranış tarzım hiç değişmedi hemşehrilerim. Adaylığım sırasında vaatler konusunda hep ölçülü oldum ve sadece gerçekleştirebileceğim, birkaç kişinin ya da grubun değil tüm vatandaşların menfaatine hizmet edecek vaatler vermeye özen gösterdim. Doğanın benim hükümet programımda öngörülmemiş şu paradoksal eylemi nedeniyle burada toplanmış bulunuyoruz...'

'Doğru, generalim!' diye haykırdı biri oradan. 'Doğru! Çok güzel söylediniz.'

'...Diyordum ki, doğanın bizi cezalandırdığı bu durum karşısında, aralarında pekâlâ bizimkilerin de olabileceği ve doğrusu kendimizin saydığımız yuvaları yerle bir eden depremin merkez üssüne, yardım etmeye koştuk. Ama bunu Neronvari bir, ötekinin felaketinden keyif alma arzusuyla değil, yıkı-

lan yuvaların yeniden inşasında elimizden gelen gayreti hiç vakit kaybetmeden ve hiç karşılık beklemeden sunmak, ölümün perişan ettiği yuvaların acılarını paylaşmak için yaptık. Yıllar önce, henüz her türlü kudret hırsından uzak bir halde yaşarken ziyaret ettiğim ve o zamanlar mutlu, bugünse yaslı gördüğüm bu yerin başına gelenler bana çok acı veriyor. Evet, hemşehrilerim, mallarını kaybetmiş olanların üzüntüsünü ve hâlâ şu enkazın altında yatan ölüleri için yas tutanların acısını yüreğimde hissediyorum.'"

"Burada da alkışladılar, değil mi, Melitón?"

"Hayır, burada biraz önceki haykırış tekrar duyuldu: 'Doğru, sayın valim! Çok güzel söylediniz.' Ve sonra daha öteden biri şöyle bağırdı: 'Susturun şu sarhoşu!'"

"Ah, evet. Hatta masanın öbür ucunda bir arbede kopacak gibi oldu, ama vali tekrar konuşmaya başlayınca hepsi yatıştılar."

"'Tuxcacuesco'lular, şunun altını bir kez daha çiziyorum: Yaşadığınız felaket bana acı veriyor ve Bernal, o büyük Bernal Díaz del Castillo, "Ölmüş olan insanların alınyazıları böyleymiş" demiş olsa da, ben kendi ontolojik ve insani anlayışıma göre şöyle diyorum: Ağacın ilk çiçeklenişinde yere devrildiğini görünce hissedilenin benzeri bir acıyla, içim yanıyor. Bütün gücümüzle size yardım edeceğiz. Asla ne öngörülmüş ne de arzulanmış bu felaketin kurbanlarının imdadına koşmak için devletin tüm güçleri seferber olmuş durumda. Görev sürem bitene kadar bu yardımlar mutlaka yerine ulaştırılacaktır. Diğer taraftan Tanrı'nın niyetinin sizlere zarar vermek, sizleri malınızdan mülkünüzden etmek olduğuna inanmıyorum...'

Ve burada bitti. Daha sonra söylediklerini anlamadım, çünkü arkadaki masalarda başlayan arbede giderek büyüdü ve onun dediklerini işitmek imkânsız bir hale dönüştü."

"Bu çok doğru, Melitón. O görülmeye değer bir şeydi. Ne

demek istediğimi anlamışsınızdır herhalde. Kalabalığın içindeki aynı adam, sokaktan bile duyulan çığlıklarla yeniden bağırmaya başladı: 'Doğru! Doğru!' Ve diğerleri onu susturmak isteyince, tabancasını çıkardı ve sağa sola yalpalayarak tavana doğru ateş açmaya başlayınca orada toplanmış olan meraklılar can havliyle kaçıştılar. Masalar yere devrildi ve tabancalı herif sakinleşsin diye üzerine fırlatılan ama hepsi duvarlarda patlayan tabakların, bardakların, şişelerin gürültüsü ortalığı kapladı. Bu arada silahına yeni bir şarjör yerleştirecek zamanı bulan adam, dört bir yandan üzerine yağan şişelerden sağa sola eğilerek kurtuluyor ve ateş etmeye devam ediyordu.

Orada çatık kaşları ve çok ciddi yüz ifadesiyle dimdik ayakta durup arbedenin yaşandığı tarafa doğru, sanki olayı bakışlarıyla yatıştırmak istermişçesine bakan valiyi görmeliydiniz.

Artık kim bilir kim müzisyenlere bir şeyler çalmalarını söylediyse, bir anda tüm güçleriyle Milli Marş'ı çalmaya başladılar. O kadar istekli çalıyorlardı ki, üflemenin şiddetinden trombonu çalanın yanakları neredeyse patlayacaktı; ama arbede aynı şekilde devam etti ve bir süre sonra da sokağa taştı. Valiye, dışarıda birilerinin birbirini bıçakladığıyla ilgili bir haber ulaştırıldı; dikkatli biri için haberin doğruluğu su götürmezdi, çünkü kadınların bağırışları bulunduğumuz yere kadar ulaşıyordu: 'Ayırın şunları yoksa birbirlerini öldürecekler!' Ve hemen ardından şöyle diyen bir başka çığlık: 'Kocamı öldürdüler! Yakalayın şunu!'

Valiyse hiç kımıldamadan ayakta dikilmeye devam ediyordu. Baksana, Melitón, hani o anlama gelen bir deyim vardı..."

"İstifini bozmadan."

"Evet, istifini bozmadan. Ama dışarıdaki kavga yüzünden içerideki ortam yatışmış görünüyordu. 'Doğru' diye haykıran sarhoş bir köşede uyuyordu; kafasına bir şişeyi yiyince boy-

lu boyunca yere uzanmıştı. İşte o sırada, vali adamın yanına yaklaştı ve bayılmadan ötürü kaskatı kesilmiş ellerinden birinde hâlâ tuttuğu tabancayı aldı. Yanındaki birine verdi ve şöyle dedi: 'Onunla ilgili olarak gerekeni yap ve silah taşımanın yasak olduğunu unutma.' Diğeri yanıtladı: 'Tamam, generalim.'

Neden bilmiyorum, orkestra arka arkaya Milli Marş'ı çalıyordu, en sonunda ilk başta konuşmuş olan adam kollarını kaldırdı ve kurbanlar için saygı duruşuna davet etti. Baksana, Melitón, hangi kurbanlar için saygı duruşunda bulunmamızı istemişti?"

"Depreminkiler için."

"Evet, işte onlar için saygı duruşunda bulunuldu. Sonra herkes yerden kaldırılan masaların etrafına yeniden oturup punç içmeye ve o 'yas zamanı' şarkısını söylemeye devam etti.

O arbedenin 21 Eylül günü yaşandığını şimdi hatırlıyorum, çünkü karım oğlumuz Merencio'yu o gün doğurmuş ve ben eve gecenin bir vakti, oldukça sarhoş bir halde dönmüştüm. Karım, doğum anında kendisini tek başına bıraktığımı öne sürerek benimle haftalarca konuşmamıştı. Barıştıktan sonra bana, o gece ebeyi çağırmaya gidecek durumda bile olmadığımı ve Tanrı'nın yardımıyla kendi işini kendisinin hallettiğini söyledi."

Matilde Arcángel'in Mirası

Corazón de Maria köyünde, yakın zaman önce, Eremitler diye bilinen bir baba oğul yaşardı; onlara böyle denmesinin sebebi ikisinin isminin de Euremio olmasıydı. Biri Euremio Cedillo, diğeri de Euremio Cedillo. Ama onları ayırt etmek hiç de zor değildi, zira bunlardan biri öbürüne dolu dolu yirmi beş yıl fark atıyordu.

Büyük olan Eremio yüce Tanrımızın inayetiyle boylu poslu ve güçlü kuvvetli biri olarak yaratılmıştı. Oğul ise onun tam tersiydi ve bu zıtlığın zekâ konusunda da geçerli olduğu söylenirdi. Sanki ufak tefek olması yetmezmiş gibi bir de bitmek bilmez bir nefretin hedefi olarak yaşıyordu, eğer onunkine yaşamak denebilirse. Onun bahtsızlığı dünyaya gelmek olmuştu desek abartmış sayılmayız.

Ondan en çok nefret eden kişi olan babası benim arkadaşımdı; ben de oğlanın vaftiz babasıydım. Görünüşe bakılırsa, baba yaptıklarını yaparken cüssesine güveniyordu. Şöyle iriyarı bir adamdı ve sadece yanında bulunup salt bakarak bile olsa, gücünü tartmak insana cesaret veriyordu. İnsan onu görünce kendisinin gönülsüzce ya da artıklardan yaratıldığını hissediyordu. Corazón de Maria köyü civarında, dikine doğru onun kadar büyümüş bir kişi daha yoktu, zira bu yörenin insanları enine doğru büyürler ve kısa boylu olurlar. Hatta burası için güdüklerin menbaıdır denir; yörenin insanla-

rı kadar yaşam koşulları da güdüktür. Umarım aranızda oralı olup söylediklerime gücenen yoktur, ama ben sonuna kadar düşüncemin arkasındayım.

Ve konumuza dönecek olursak, sizlere bir süre önce Corazón de María'da yaşamış olan falancalardan bahsediyordum. Büyük Euremio'nun Las Ánimas adında, en önemli neden ihmalkârlık olsa da, daha başka birçok sorundan ötürü giderek küçülen bir çiftliği vardı. Zira orayı, size daha önce de söylediğim gibi, benim vaftiz evladım olan oğluna miras bırakmayı kesinlikle istemiyordu. Çiftliğin parça parça satışından eline geçen paraları *bingarrote*[1] içerek harcamasındaki yegâne amacı, oğlu büyüdüğünde ona yaşamak için tutunacağı bir yer bırakmamaktı. Bunu da neredeyse başardı. Oğlanın yerden kalkmaya başladığı dönem içler acısı bir şekilde geçti ve ayakta durmayı sadece etraftaki bazı merhamet sahibi insanlar sayesinde öğrendi, çünkü babası onunla hiç ilgilenmedi, hatta o zamanlar onu görünce kanı donuyormuş gibi oluyordu.

Lakin bütün bunları anlamak için daha geriye gitmek gerek. Oğlanın doğumundan çok daha geriye ve belki de, Euremio'nun, onun annesi olacak kadını tanımasından da geriye.

Annenin adı Matilde Arcángel'di. Parantez içinde, Corazón de María'lı değildi, daha yukarılardan Chupaderos[2] denen bir yerdendi ve Cedillo oraya hiçbir zaman gitmemiş, onu başkalarının vasıtasıyla tanımıştı. Matilde o zamanlar benimle nişanlıydı; ama insan kaderin kendisine neler hazırladığını bilemiyor, nitekim Euremio'yu nişanlımla tanışmaya götürürken amacım biraz kızı etkilemek, biraz da Euremio'ya bizim düğün masraflarımızı üstlenmeyi kabul ettirmekti. Yoksa ne nişanlımın bana karşı hissettiğini söyledi-

1. Meksika'ya özgü alkollü bir içki (ç.n.)

2. Emiciler (ç.n.)

ği duyguların birden tükeneceğini, ne soluk alışlarının soğumaya başlayacağını, ne de kalbinin bir başkası için çarpacağını asla düşünmemiştim.

Bunu daha sonra öğrendim.

Bu arada, Matilde Arcángel'in daha önce kim ve nasıl biri olduğunu size anlatmak gerekecek. Şimdi bunu yapacağım. Bunu size hiç aceleye getirmeden anlatacağım. Yavaş yavaş. Netice itibarıyla önümüzde tüm bir ömür var.

Matilde, Chupaderos'taki hanın sahibi olan Bayan Sinesia adındaki bir kadının kızıydı. Tabiri caizse artık dökülmeye yüz tutmuş bu han yolculuklarımızın değişmeyen son durağıydı. Bu yüzden, o civarda at koşturan ne kadar arabacı varsa hepsi Matilde'yi tanımış ve ona bakarak gözlerini doyurabilme şansını yakalamıştı. Zira Matilde o günlerde, ortadan kaybolmadan önce, hepimizin arasında dolaşıp duran gencecik bir kızdı.

Ama hiç beklenmedik bir anda, ne şekilde olduğunun hiçbirimiz farkına varmadan, bir kadına dönüştü. Yerinden çıkarılması çok güç bir çivi gibi insanın içine saplanan hülyalı bir bakış edindi. Sonra da, dudakları sanki öpülmekten şişmiş gibi dolgunlaştılar. Doğruya doğru, çok güzel bir kız oldu.

İnsanın onunla aşık atamayacağını bilmesi iyi bir şey. Biliyorsunuz ki, ben bir arabacıyım. Bu işi sadece zevk için yapıyorum. Yollarda gidip gelirken kendi kendime konuşmayı seviyorum.

Öte yandan, Matilde'ye ulaşmak için aşılması gereken yollar benim tüm yaşamım boyunca katettiklerimden daha uzundu, ama ne olursa olsun onu sevmekten asla vazgeçmeyeceğimi anlamıştım.

Ama neticede onu elde eden Euremio oldu.

Yolculuklarının birinden dönünce onun Las Ánimas'ın sahibiyle evlenmiş olduğunu öğrendim. Onu çekenin zenginlik ve belki de adamın cüssesi olduğunu düşündüm. Bu düşün-

cem sonraları defalarca doğrulanacaktı. Kederlerin acısının en çok hissedildiği yer olan midemi sızlatan şey, onu görmeye giden ve bakışlarının sıcaklığına sığınan biz berduşlar çetesini unutmuş olmasıydı. Özellikle de beni, hizmetkârınız ve onunla kucaklaşarak, öpüşerek ve diğer bütün şeyleri yaparak sözlenen Tranquilino Herrera'yı. Daha önce ne kadar iyi bakılmışsa bakılsın, aç kaldığı anda her hayvan ağıldan kaçar ve Matilde'nin çok iyi beslenmediğini söyleyebiliriz. Bunun nedeni, oraya çok kalabalık gittiğimiz zamanlarda yemek yetmeyince, onun kendi payından feragat etmesiydi.

Sonraları şişmanladı. Bir oğlu oldu. Sonra da öldü. Onu kontrolden çıkmış bir at öldürdü.

Oğlanın vaftiz töreninden geliyorduk. Matilde çocuğu kucağında taşıyordu. Atın neden ya da nasıl kontrolden çıktığının ayrıntılarını anlatamayacağım, çünkü ben bayağı önden gidiyordum. Tek hatırladığım Matilde'nin demir kırı bir hayvanın üzerinde olduğu. Hemen yanımızdan gri bir bulut gibi geçti ve bizim görebildiğimiz attan ziyade atın esintisi oldu; tek başına ve neredeyse çamura bulanmış gibiydi. Matilde Arcángel ise geride kalmıştı; oradan çok uzak olmayan bir yerde at onu sırtından atmıştı ve suratı bir su birikintisinin içinde, yerde yatıyordu. Öylesine çok sevdiğimiz o suratı şimdi, sanki hâlâ seğiren bedeninden oluk gibi akan kanı yıkamak istermişçesine neredeyse suyun içine batmıştı.

Lakin o zamanlar artık bize ait değildi. Onu canının istediği gibi çalıştıran yegâne kişinin, yani Euremio Cedillo'nun malıydı. Ama Matilde hâlâ o kadar güzeldi ki! Ve onu çalıştırmanın dışında etinin içine, ona bir çocuk doğurtacak yerlere kadar girmişti. Bu yüzden Matilde o günlerde benim için bir gölgeden ya da silik bir hatıradan başka bir şey değildi.

Ama her şeye rağmen onu görmemeye dayanamadım. Çocuğunun vaftiz babası sıfatıyla dahi olsa, ona yakın olmaya

devam etmek için, oğlanı vaftiz etmeye kalkıştım.

İşte bu yüzden, onun yaşam alevini söndüren o esintinin yanımdan geçişini, sanki şu anda üzerime doğru esmeye devam ediyormuş gibi hâlâ hissediyorum.

Su dolu gözlerini kapatmak bana düştü; ayrıca yaşadığı korkudan çarpılan ağzını düzeltmek de: Atın dellenmesiyle birlikte içine giren ve hayvanın koşusu boyunca, en sonunda düştüğünü hissedene dek, muhtemelen gitgide büyümüş olan bir korkuydu bu. Size daha önce de söylediğim gibi, onu oğlunun üzerine yüzükoyun kapaklanmış bir halde bulduk. Eti, yaşadığı felaket boyunca bedenini terk etmiş olan sıvıdan ötürü kuruyarak kabuk gibi olmaya başlamıştı bile. Açık duran gözleri çocuğa doğru çevriliydi. İçlerinin su dolu olduğunu size demin söylemiştim. Evet, gözlerinin içindeki gözyaşı değil, suratını içinden çıkardığımız su birikintisinin çamurlu suyuydu. Ve yere düşerken oğlunu ezmemiş olmasından ötürü mutlu ölmüşe benziyordu, zira gözlerinin içi gülüyordu. Hayatta olduğu zamanki okşayıcılığını hâlâ yitirmemiş o bakışını kapatmanın bana düştüğünü size daha önce söylemiştim.

Onu toprağa verdik. Vaktiyle ulaşmanın çok zor olduğu o ağız şimdi toprakla doldu. Çukurun derinliğinde tüm bedeninin nasıl yavaş yavaş kaybolduğunu ve ondan geriye bir şey kalmadığını gördük. Ve Euremio Cedillo orada bir yaba gibi dikilmişti. Ben o sırada şöyle düşündüm: "Eğer onu Chupaderos'ta kendi haline bıraksaydı, belki şimdi yaşıyor olacaktı."

"Eğer çocuk o yanlışı yapmasaydı" sözleri döküldü ağzından, "hâlâ yaşıyor olacaktı." Sonra da, onların bindikleri atın çok ürkek bir hayvan olduğunu ve çocuğun birden hüngür hüngür ağlamaya başladığını anlattı. Çocuğun böğürmesine izin vermemesi konusunda anneyi net bir şekilde uyarmış. Ayrıca annenin düşerken kendini koruyabileceğini, ama bu-

nu yapmadığını söyledi: "Çocuk altında ezilmesin diye vücudunu kemer gibi yaptı. Bu yüzden, neresinden bakılırsa bakılsın bütün suç çocukta. Öyle bir böğürüyor ki bunu duyan insan bile korkuyor. Peki, ben onun neyini seveceğim ki? Benim hiçbir işime yaramıyor. Ama anası bana daha çok, istediğim kadar çocuk verecekti; ama şu velet onun zevkine doya doya varmama bile izin vermedi." Bu tür şeyler söyleyip durduğu için, bu ölüm karşısında üzüntü mü yoksa öfke mi hissettiğini anlayamıyordu insan.

Ama her zaman için bilinen şey çocuğa karşı hissettiği nefret oldu. Ve benim de size başından beri anlattığım şey bu. Euremio kendini içkiye vurdu. Sahip olduğu toprakları parça parça, *bingarrote* şişeleriyle değiş tokuş ediyordu. Bir süre sonraysa içkisini fıçıyla satın almaya başlayacaktı. Bir keresinde arabamdaki bütün yükü Euremio'ya gönderilen *bingarrote* fıçıları oluşturmuştu. Onları arabadan indirene kadar tüm gücü tükendi. Onun gücünü tüketen diğer şey vaftiz oğluma attığı dayaklardı: Kolu yorulana kadar dövüyordu onu.

Bunların üzerinden yıllar geçti. Oğlan Euremio her şeye rağmen, çevredeki birkaç yardımseverin merhameti ve doğuştan gelen dayanıklılığı sayesinde büyüdü. Her yeni güne, onu korkak ve katil olmakla itham eden babasından yediği dayakla merhaba diyordu. Euremio oğlunu bizzat öldürmek istememiş olabilir ama, onun varlığını tamamen unutmak için, en azından açlıktan ölsün diye bayağı uğraştı. Ama oğlan yaşadı. Buna karşılık baba gün geçtikçe güçten kuvvetten düşmeye başladı. Siz de ben de biliriz ki, zaman, insanın sırtında taşıyabileceği en ağır yükten bile daha ağırdır. Netice itibarıyla, ona karşı olan garezi hiç değişmese de, duyduğu nefret giderek azaldı ve en sonunda ikisinin hayatları tek bir derin yalnızlığa dönüştü.

Onları çok az görüyordum. Babası sarhoş bir halde uyurken vaftiz oğlumun flüt çaldığını bana başkaları anlattı. Ne

birbirleriyle konuşuyor ne de birbirlerinin suratına bakıyorlarmış. Gecenin ilerleyen saatlerinde bile flüt sesi Corazón de María'nın her tarafından duyuluyordu; bazen gece yarısından sonra da duyulmaya devam ediyordu.

Pekâlâ, sizi daha fazla tutmamak için sadede gelecek olursak, bu tür köylerde çok sık karşılaşılan cinsten sakin bir günde, birkaç asi Corázon de María'ya geldi. Neredeyse hiç gürültü yapmadılar, çünkü yollar otla kaplıydı; bu yüzden, hepsi at üstünde olmalarına rağmen adımları çok sessiz oldu. Dediklerine göre her şey o kadar sakin olup bitmiş ve öylesine kargaşa yaratmadan köyden gelip geçmişler ki, dalgıçkuşunun bağırışı ve cırcırböceklerinin ötüşleri bile duyulabiliyormuş. Bunların dışında, en çok duyulan da Eremitler'in evinin önünden geçerlerken onlara katılan, sonra da giderek azalıp en sonunda duyulmaz olan bir flütün ezgisiymiş.

Kim bilir bunlar ne türden asilerdi ve neyin peşindeydiler. Şurası bir gerçek ki –bunu da bana başkaları anlattı– onlardan birkaç gün sonra da bu sefer hükümet kuvvetleri hiç durmadan köyden geçmişler. Bu sefer de, eli ayağı artık pek tutmayan ihtiyar Euremio onlardan kendisini yanlarında götürmelerini istemiş. Onlara galiba, peşlerinde oldukları haydutlardan birisiyle görülecek bir hesabı olduğunu anlatmış. Ve onlar da kabul etmişler. Evinden elinde tüfeğiyle ve askerlere yetişmek için atını dörtnala koşturarak çıkıp gitmiş. Size daha önce de söylediğim gibi çok uzun boyluydu; o gün bir adamdan ziyade bir flandrayı andırıyormuş ve kafasına geçirecek bir şapka aramakla uğraşmadığı için, giderken saçları rüzgârda dalgalanıyormuş.

Birkaç gün boyunca hiçbir haber alınamamış. Her şey aynı sakinlik içinde eskisi gibi devam etmiş. Benim köye dönüşüm o günlere rastladı. "Aşağıdan" geliyordum ve orada da bu konuyla ilgili hiçbir şey konuşulmuyordu. Derken birden insanlar gelmeye başladı. Bilirsiniz, hani şu dağların yamaç-

larında çiftçilik yapan ve köye sadece bir şey lazım olduğunda ya da bir şey onları korkuttuğunda inen insanlar. Bu sefer onları aşağıya indiren korkuydu. Kaç günden beri tepelerde şiddetli çatışmaların yaşandığını ve o taraftan gelenlerin neredeyse köye varmak üzere olduklarını söylediler. Kimsenin geçtiğini görmeden akşam oldu. Sonra da gece indi. Kimimiz belki başka bir yoldan gitmişlerdir, diye düşündük. Kapalı kapıların ardında bekledik. Kilisenin saati önce dokuzu, sonra da onu vurdu. Saati haber veren çan sesiyle neredeyse eşzamanlı olarak, haberci boynuzunun böğürtüsü işitildi. Ardından da atların tırısı. İşte o zaman gelenlerin kim olduğunu görmek için kafamı dışarı uzattım. Ve cılız atların üzerine binmiş bir yığın üstü başı pejmürde adam gördüm; bazılarının kanaması vardı, diğerleriyse kafalarının düştüğüne bakılırsa muhtemelen uyuyakalmışlardı. Dümdüz devam ettiler.

Gecenin içinde zar zor seçilen karanlık figürlerin geçit töreninin artık bitmiş gibi göründüğü bir sırada, ilk önce belli belirsiz, ama sonra daha net bir şekilde bir flütün ezgileri duyulmaya başladı. Bundan kısa bir süre sonra vaftiz oğlum Euremio'nun, babası Euremio Cedillo'nun atına binmiş halde geldiğini gördüm. Atın sağrısına oturmuştu ve sol elindeki flütü güçlü bir şekilde üflerken, sağ eliyle de babasının eyerin üzerine atılmış cansız bedenini tutuyordu.

Anacleto Morones

Kaltaklar, İblis'in kızları! Hep birlikte, kortej halinde geldiklerini gördüm. Karalar giymişlerdi ve kızgın güneşin altında katır gibi terliyorlardı. Geldiklerini çok uzaktan fark ettim, zira bir kervan gibi toz kaldırıyorlardı. Suratları toz içinde kalmıştı. Hepsi karalara bürünmüşlerdi. O kavurucu sıcakta, suratlarından akan terin oluk gibi üzerlerine döküldüğü kocaman ve kapkara boyun muskalarıyla, dualar arasında ilahiler söyleyerek Amula yolundan geliyorlardı.

Geldiklerini görünce hemen saklandım. Neyin peşinde olduklarını ve kimi aradıklarını biliyordum. Bu yüzden, pantolon elimde koşarak bir an önce avlunun bir köşesine saklanmak için acele ettim.

Ama avluya girip beni buldular. Ve şöyle dediler: "Günahsız Meryem Ana'ya selam olsun!"

Beni o halde görüp yanıma gelmesinler diye pantolonumu indirip bir taşın üzerine çömelmiş, hiçbir şey yapmadan öylece duruyordum. Ama tek sözleri şu oldu: "Günahsız Meryem Ana'ya selam olsun!" Ve giderek bana daha çok yaklaştılar.

Lanetli karılar! Biraz utanmanız olmalıydı! Ama ne gezer; ıstavroz çıkardıktan sonra hep birlikte, ta dibime kadar sokuldular; şakır şakır terliyorlardı ve saçları sanki yağmur çiseliyormuşçasına yüzlerine yapışmıştı.

"Seni görmeye geldik, Lucas Lucatero. Amula'dan sadece seni görmek için geldik. Şu yakınlarda sorduğumuz kişiler

bize evde olduğunu söylediler; ama ne yalan söyleyelim, seni avlunun bir ucunda ve böyle ihtiyaç giderirken bulmayı ummuyorduk. Tavuklara yem verdiğini zannediyorduk, bu yüzden içeri dalıverdik. Seni görmeye geldik."

Ah şu kaltaklar! Eşeğin iltihaplı yaraları kadar çirkin ve yaşlı karılar!

"Hadi söyleyin, ne istiyorsunuz?" dedim onlara, bir yandan da pantolonumu ilikliyordum ve onlar da bunu görmemek için gözlerini kapatmışlardı.

"Buraya bir görevle geldik. Seni Santo Santiago'da ve Santa Inés'te aradık, ama bize artık oralarda yaşamadığını ve bu çiftliğe yerleştiğini söylediler. Bu yüzden de buraya geldik. Biz Amula'lıyız."

Nereli ve kim olduklarını zaten biliyordum; hatta isimlerini bile sayabilirdim, ama onları tanımamış gibi yaptım.

"Evet, Lucas Lucatero, Tanrı'nın inayetiyle sonunda seni bulduk."

Onları sundurmanın altına davet ettim ve oturmaları için birkaç iskemle çıkardım. Aç olup olmadıklarını ya da en azından ağızlarını ıslatmak için bir sürahi su isteyip istemediklerini sordum.

Oturdular ve terlerini boyunlarından sarkan kocaman muskalarına sildiler.

"Hayır, sağ ol" dediler. "Buraya sana zahmet vermeye gelmedik. Bir görevle geldik. Beni tanıyorsun, değil mi, Lucas Lucatero?" diye sordu içlerinden bir tanesi.

"Galiba" dedim ona. "Sanki seni bir yerde görmüş gibiyim. Yoksa sen Pancha Fregoso musun? Hani şu Homobono Ramos'un kendisini kaçırmasına izin veren kız..."

"Evet, ben oyum, ama hiç kimse beni kaçırmadı. Hepsi sadece dedikoduydu. İkimiz kaktüs meyvesi ararken kaybolmuştuk. Ben cemaat mensubu dindar bir kişiyim ve o türden bir şeye asla müsaade etmem..."

"Ne türden bir şeye Pancha?"

"Ah, ne kadar kötü niyetlisin Lucas. İnsanlara iftira atma huyundan hâlâ vazgeçmemişsin. Neyse, artık beni tanıdığına göre, sözü fazla uzatmadan buraya geliş nedenimizden bahsetmek istiyorum."

"Hiç olmazsa içecek bir şey istemez miydiniz?" diye onlara tekrar sordum.

"Sen hiç rahatsız olma. Ama mademki o kadar ısrar ettin, seni geri çevirmek istemeyiz."

Onlara bir sürahi dolusu mersin şerbeti getirdim ve hepsini içtiler. Sonra bir sürahi daha getirdim, onu da içtiler. Bunun üzerine onlara bir testi nehir suyu verdim. Onu daha sonra içmek üzere bir kenara koydular, çünkü dediklerine göre, sindirimleri başlayınca çok susayacaklarmış.

Toz toprak içindeki kara giysileriyle yan yana oturan on kadın: Ponciano'nun, Emiliano'nun, Crescenciano'nun, meyhaneci Toribio'nun ve berber Anastasio'nun kızları.

İhtiyar karılar! İçlerinde işe yarar bir tane bile yok. Hepsi ellisini geçmiş. Solmuş melekborusu çiçekleri gibi kupkuru ve buruş buruşlar. Seçmeye kalksan içlerinde bir tane bile bulamazsın.

"Peki, burada ne arıyorsunuz?"

"Seni görmeye geldik."

"İşte gördünüz. Ben gayet iyiyim. Benim için endişelenmeyin."

"Çok uzaklara gelmişsin. Bu ücra yere. Nerede yaşadığını bilen yok. Sora soruştura seni bulmamız çok zor oldu."

"Ben saklanmıyorum. Burada, insanlar tarafından rahatsız edilmeden huzur içinde yaşıyorum. Sizi buraya getiren görevin ne olduğunu öğrenebilir miyim?" diye sordum onlara.

"Buraya geliş nedenimiz şu... Ama sakın zahmet edip bize yemek verme. Gelirken *La Torcacita*'nın evinde yemeğimizi yedik. Orada hepimizin karnını doyurdular. Bu yüzden ko-

şuşturmaktan vazgeç. Gel şöyle karşımıza otur ki yüzünü görelim ve sen de söyleyeceklerimizi dinle."

Ama ben rahat duramıyordum. Yeniden avluya gitmek istiyordum. Tavukların gıdaklamalarını işitiyordum ve tavşanlar yemeden önce gidip yumurtaları toplamak niyetindeydim.

"Ben yumurtaları toplamaya gidiyorum" dedim onlara.

"Biz gerçekten yemek yedik. Bizim için hiç zahmet etme."

"Orada serbest dolaşan iki tavşanım var ve yumurtaları yiyebilirler. Şimdi hemen dönerim."

Ve kendimi avluya attım.

Oraya geri dönmemeyi düşünüyordum. Tepeye bakan kapıdan çıkıp gidecek ve o sıska ihtiyarlar sürüsünü orada ağaç edecektim.

Bir köşeye yığılmış taş öbeğine bir göz attım, bana bir mezar gibi göründü. Bunun üzerine taşları sağa sola fırlatarak, oradaki yığını dağıtmaya koyuldum. Bunlar nehirden topladığım yuvarlak taşlardı ve onları çok uzağa kadar atabiliyordum. Lanet olası karılar! Yok yere bana iş çıkarmışlardı. Buraya neden geldiklerini bilmiyordum.

Avluda yaptığım işi bırakıp yanlarına döndüm.

Onlara yumurtaları verdim.

"Yoksa tavşanları öldürdün mü? Seni onları taşlarken gördük. Yumurtaları daha sonra yemek için saklayacağız. Keşke hiç zahmet etmeseydin."

"Oraya memelerinizin arasına koyarsanız içlerinden civciv çıkabilir, iyisi mi siz onları dışarıda tutun."

"Ah, sen var ya, Lucas Lucatero! Şu boşboğazlıktan kurtulamayacaksın. Biz öyle kızışmış falan değiliz ki."

"Bu konuda hiçbir şey bilmiyorum. Ama burası, dışarısı bir hayli sıcak."

Benim istediğim konuya girmelerini geciktirmekti. Onları bir daha geri gelmek istemeyecek biçimde evimden defetmenin bir yolunu ararken, lafı başka taraflara çekip duruyor-

dum. Ama aklıma hiçbir şey gelmiyordu.

Anacleto Morones'in ortadan kaybolmasının hemen ardından, ocak ayından beri beni aradıklarını biliyordum. Amula cemaatine mensup yaşlı karıların peşimde olduğunu birçok kişi söylemişti bana. Anacleto Morones'le ilgilenebilecek bir tek onlar vardı.

Ve işte karşımdaydılar.

Onlarla sohbete devam edebilir ya da akşama kadar onları bir şekilde oyalayabilirdim; akşam olunca gitmek zorunda kalırlardı, çünkü geceyi benim evimde geçirme riskini alamazlardı.

Nitekim o sırada aramızda şöyle bir konuşma geçti: Ponciano'nun kızı, Amula'ya erkenden geri dönmek için işlerini bir an önce bitirmek istediklerini söyledi. Ben de onlara bu konuda endişelenmemeleri gerektiğini, hasırların üzerinde bile olsa herkesin yatacak bir yer bulacağını söyledim. Hepsi bir ağızdan böyle bir şeyin olamayacağını söylediler; geceyi tek başlarına benim evimde ve benimle birlikte geçirdiklerini öğrenen insanlar ne derdi sonra? Böyle bir şey mümkün değil olamazdı.

Bu durumda tek yapmam gereken, sohbeti akşam olana kadar uzatarak, onları kafalarını kurcalayan konudan uzaklaştırmaktı.

İçlerinden birine sordum:

"Peki, kocan bu işe ne diyor?"

"Benim kocam yok, Lucas. Seninle nişanlı olduğumuzu hatırlamıyor musun? Hayatım seni beklemekle geçti. Sonra öğrendim ki evlenmişsin. O yaştan sonra da beni kimse istemedi."

"Ben burada ne güne duruyorum? O dönemde beni çok meşgul eden bir sürü şey geldi başıma; ama hâlâ geç kalmış sayılmayız."

"Ama sen evlisin, Lucas; üstelik Kutsal Çocuk'un kızıyla. Bunca zaman sonra ne diye yaramı deşiyorsun ki? Hem ben seni çoktan unuttum."

"Ama ben seni unutmadım. Adın neydi senin?"

"Nieves... Adım hâlâ Nieves. Nieves Garcîa. Şimdi beni ağlatma Lucas Lucatero. Senin o tatlı vaatlerini hatırladıkça öfkeden deliye dönüyorum."

"Nieves... Nieves. Eğer sen unutması mümkün olmayan bir şeysen, seni nasıl unutabilirim ki? O kadar yumuşacıktın ki. Hatırlıyorum. Seni hâlâ şurada kollarının arasında hissediyorum. Yumuşacık. Taptaze. Beni görmeye gelirken giydiğin elbisen kâfur kokardı. Ve bana sımsıkı sarılırdın. O kadar içime sokulurdun ki, seni kemiklerimde hissederdim. İyi hatırlıyorum."

"Yeter, kes artık Lucas. Daha dün günah çıkardım ve şimdi sen kafamda kötü düşünceler uyandırıp beni günaha sokuyorsun."

"Dizlerinin arkasını öptüğümü hatırlıyorum. Ve sen gıdıklandığın için, hayır, oradan olmaz derdin. Oradaki gamzelerin duruyor mu?"

"Sus artık Lucas Lucatero. Bana yaptıkların için Tanrı seni asla affetmeyecek. Onları çok pahalıya ödeyeceksin."

"Sana hiç kötü bir şey yaptım mı? Sana hiç kötü davrandım mı?"

"Onu içimden atmak zorunda kaldım. Bunları bana burada, herkesin önünde söyletme. Ama şunu bilesin: onu çıkarıp atmak zorunda kaldım. Şöyle bir parça kurutulmuş et gibi bir şeydi. Babası böyle utanmazın biriyken, onu ne diye isteyecektim ki?"

"Nasıl oldu bu? Hiç bilmiyordum. Biraz daha mersin şerbeti istemez miydiniz? Uzun sürmez, hemen hazırlayıverirım. Bekleyin, birazdan dönerim."

Ve bir kez daha avluya, mersinleri kesmeye gittim. Ve orada elimden geldiğince oyalanıp kadının moralinin iyice bozulmasını bekledim.

Geri döndüğümde çoktan gitmişti.

"Gitti mi?"

"Evet, gitti. Onu ağlattın."

"Tek istediğim onunla öylesine sohbet etmekti. Yağmurlar ne kadar gecikti, farkında mısınız? Orada, Amula'da yağmurlar başladı mı?"

"Evet, evvelki gün bardaktan boşanırcasına yağdı."

"Orasının güzel bir yer olduğuna kuşku yok. İyi yağmur alıyor ve orada iyi yaşanıyor. Oysaki burada bulut bile göremiyoruz. Belediye başkanı hâlâ Rogaciano mu?"

"Evet, hâlâ o."

"Rogaciano iyi adamdır."

"Hayır. Uğursuzun teki o."

"Belki haklısınızdır. Peki, ya Edelmiro ne yapıyor? Eczanesi hâlâ kapalı mı?"

"Edelmiro öldü. Bunu söylemek doğru olmayabilir ama öldüğüne çok sevindik; o da diğer bir uğursuzdu. Kutsal Çocuk Anacleto'ya iftira atanlardan biriydi. Onu felaket tellalı, büyücü ve üçkâğıtçı olmakla itham etti. Gittiği her yerde bu şekilde konuştu. Ama insanlar onu ciddiye almadı ve Tanrı da cezalandırdı. Rastıklı mısır başakları gibi çürüyüp öldü."

"Tanrı onu cehenneme göndersin."

"Ve zebaniler ateşine odun atmaktan yorulmasın."

"Aynı temenniler, Kutsal Çocuk'u hapse atan yargıç Lirio López için de geçerli."

Şimdi sadece onlar konuşuyordu. Bıraktım canları ne istiyorsa söylesinler. Bana bulaşmadıkları müddetçe hiç sorun yoktu. Ama birden bana sordular:

"Bizimle gelmek ister misin?"

"Nereye?"

"Amula'ya. Buraya bunun için geldik. Seni götürmek için."

Bir an içimden avluya geri dönmek geçti. Tepeye bakan kapıdan çıkacak ve ortadan kaybolacaktım. Münasebetsiz karılar!

"Amula'ya ne halt etmeye gidecekmişim?"

"Yakarışımızı iletirken bize eşlik etmeni istiyoruz. Kutsal Çocuk Anacleto'nun tüm kadın müritleri olarak ona azizlik verilmesi için dokuz günlük bir yakarış başlattık. Sen onun damadısın ve senin şahitliğine ihtiyacımız var. Kilisenin papazı onu eskiden, daha mucizeleriyle ünlenmediği dönemde tanımış ve yakınında bulunmuş birini kendisine getirmemizi tembihledi. Onun insanlara dağıttığı rahmeti, hep yanında yaşamış olan senden daha iyi kim anlatabilir ki... Sana bunun için ihtiyacımız var; bu uğraşımızda bize eşlik etmeni istiyoruz."

Lanet olası karılar! Bunu daha önce söylemeliydiler.

"Gelemem" dedim onlara. "Evime göz kulak olacak kimsem yok."

"Aramızdan iki kişiyi burada bırakacağız, biz her şeyi düşündük. Ayrıca karın da var."

"Artık karım falan yok."

"Karına, Kutsal Çocuk Anacleto'nun kızına ne oldu?"

"Evden gitti. Ona tekmeyi vurdum."

"Böyle bir şeyi nasıl yapabildin, Lucas Lucatero? Zavallıcık çok acı çekiyor olmalı. Ne kadar iyi bir kızdı. Ve öylesine körpe, öylesine güzeldi ki. Söyle bakalım, onu nereye gönderdin, Lucas? Onu Tövbekârlar Manastırı'na koymuş olsan bile razıyız."

"Onu hiçbir yere koymadım. Sadece evden kovdum. Ve şu anda tövbekârlarla falan birlikte olmadığına kalıbımı basarım; çalışmaktan hoşlanmaz, gezip tozmaya bayılırdı. Şu anda bir yerlerde sürtüyor ve birilerinin pantolon düğmelerini açıyor olmalı."

"Sana inanmıyoruz Lucas, sana zerre kadar inanmıyoruz. Belki buralarda bir yerdedir; evin bir odasına kapanmış dua ediyordur. Sen her zaman çok yalancı ve iftiracı biri oldun. Hermelindo'nun zavallı kızlarını hatırlasana Lucas, se-

nin yüzünden El Grullo'ya taşınmak zorunda kaldılar, çünkü sokağa çıkar çıkmaz insanlar arkalarından ıslıkla 'Kumrular' şarkısını çalıyordu ve bunun tek nedeni senin çıkardığın o dedikodulardı. Senin söylediğin hiçbir şeye inanılmaz Lucas Lucatero."

"Bu durumda benim Amula'ya gelmem çok gereksiz."

"Önce bir günah çıkarırsın ve her şey hallolur. Ne zamandan beri günah çıkarmıyorsun?"

"Üüü! Aşağı yukarı on beş yıl oldu. En son Katolikler beni kurşuna dizmeye kalktıklarında günah çıkarmıştım. Tüfeği sırtıma dayayıp beni papazın önüne dikmişlerdi ve orada işlemediğim günahları bile itiraf etmiştim. Bir anlamda daha sonra işleyeceğim günahlar için peşin peşin günah çıkarmış oldum."

"Eğer sen Kutsal Çocuk'un damadı olmasaydın, ne buraya gelip seni arar ne de senden bir şey isterdik. Her zaman çok şeytan bir herif oldun Lucas Lucatero."

"Demek ki boş yere Anacleto Morones'in yardımcısı olmamışım. O gerçekten çok büyük bir şeytandı."

"Kutsala dil uzatma."

"Gerçek şu ki siz onu tanımadınız."

"Biz onu bir aziz olarak tanıdık."

"Ama bir aziz satıcısı olarak değil."

"Sen neler söylüyorsun, Lucas?"

"Siz bilmezsiniz ama o eskiden panayırlarda, kiliselerin kapısında aziz ikonaları satardı. Ben de onun çuvalını taşırdım. İkimiz birlikte, o köy senin bu köy benim gezer dururduk. O önden yürür, ben arkada içi Aziz Pantaleón, Aziz Ambrosio ve Aziz Pascual'ın ikonalarıyla dolu en az otuz kilo çeken çuvalı taşırdım.

Bir gün bazı hacılarla karşılaştık. O sırada Anacleto bir karınca yuvasının üzerine diz çöküp oturmuş, dilini ısıran bir insanı karıncaların nasıl ısırmadıklarını bana gösteriyor-

du. Oradan geçmekte olan hacılar onu görünce durdular ve bu tuhaf gösteriyi izlemeye başladılar. Sonra da ona sordular: 'Nasıl oluyor da, karınca yuvasının üzerinde oturmana rağmen karıncalar seni ısırmıyorlar?'

Bunun üzerine kollarını iki yana açtı ve daha yeni Roma'dan geldiğini, oradan bir mesaj getirdiğini ve İsa'yı gerdikleri çarmıhtan bir parçayı üzerinde taşıdığını falan anlatmaya başladı.

Hacılar hemen onu kollarının üzerinde havaya kaldırdılar ve bu şekilde Amula'ya kadar taşıdılar. Oraya varınca iş tamamen çığırından çıktı; insanlar ayaklarına kapanıyor, ondan mucizeler göstermesini istiyorlardı.

Her şey böyle başladı. Benimse tek yaptığım, onu görmeye gelen onca hacıyı tatlı sözlerle kandırışını ağzım bir karış açık vaziyette seyretmekti."

"Sen tam bir boşboğaz ve ayrıca kutsala dil uzatan birisin. Onu tanımadan önce sen neydin ki? Bir domuz güdücüsü. Onun sayesinde zengin oldun. Sahip olduğun her şeyi sana o verdi. Buna rağmen onun hakkında böyle kötü konuşuyorsun. Nankör seni."

"Karnımı doyurduğu için ona minnettarım, ama bu onun tam bir şeytan olmasını engellemiyor. Şu anda bulunduğu yerde de aynı şekilde devam ediyordur."

"O şimdi cennette. Meleklerin arasında. Çatlasan da patlasan da o orada."

"Ben onun kodeste olduğunu sanıyordum."

"Bu çok önceydi. Oradan kaçtı. Geride hiçbir iz bırakmadan sırra kadem bastı. Şimdi bedeni ve ruhuyla cennette. Bizi oradan kutsuyor. Kızlar: Hadi diz çökün! Kutsal Çocuk bize aracılık etsin diye 'Tanrım, tövbekârız biz' duasını okuyalım."

Karılar diz çöktüler ve her "Babamız" duasının ardından, üzerinde Anacleto Morones'in çehresinin işlenmiş olduğu boyun muskasını öpmeye başladılar.

Saat öğleden sonra üçtü.

Mutfağa gidip biraz kuru fasulye yemek için bu fırsattan istifade ettim. Geri geldiğimde sadece beş kadın kalmıştı.

"Diğerlerine ne oldu?" diye sordum onlara.

Pancha dört tel bıyığını oynatarak beni yanıtladı:

"Gittiler. Sana daha fazla katlanamadılar."

"Böylesi daha iyi. Zaten fazla kalabalıktık. Biraz daha mersin şerbeti ister misiniz?"

İçlerinden bir tanesi, geldiklerinden beri ağzını hiç açmamış olan *Ölü* lakaplı Filomena, orada duran saksılarından birinin üzerine eğildi ve parmağını gırtlağına sokarak daha önce içmiş olduğu tüm mersin şerbetiyle birlikte midesindeki domuz kızartması parçacıklarını ve demirhindi çekirdeklerini dışarı çıkardı:

"Ben senin mersin şerbetini istemiyorum, günahkâr. Ben senin hiçbir şeyini istemiyorum."

Ve ona verdiğim yumurtayı da iskemlenin üzerine bıraktı:

"Yumurtan da senin olsun! Ben gidiyorum."

Artık sadece dört tanesi kalmıştı.

"Benim de içimden kusmak geliyor" dedi Pancha. "Ama kendimi tutuyorum. Ne şekilde olursa olsun seni Amula'ya götürmek zorundayız.

"Kutsal Çocuk'un azizliğini bir tek sen kanıtlayabilirsin. O senin ruhunu da yumuşatacaktır. Biz onun resmini çoktan kiliseye koyduk ve senin yüzünden oradan sökülüp sokağa atılması hiç iyi olmaz."

"Gidin başkasını bulun. Ben bu işe karışmak istemiyorum."

"Sen onun oğlu gibiydin. Onun azizliğinin meyvelerini sen topladın. O senin vasıtanla neslini devam ettirmeyi düşünerek sana kızını verdi."

"Evet, ama onu bana verdiğinde nesli çoktan garanti altına alınmıştı."

"Aman Tanrım, sen neler söylüyorsun Lucas Lucatero."

"İşin gerçeği bu; kızını bana verdiğinde en az dört aylık hamileydi."

"Ama bir azizeye benziyordu."

"Hadi canım, sürtüğün tekiydi o. Kanlı canlı etten olduğunu görsünler diye önüne gelene karnını göstermeye başlamıştı. İçinde taşıdığı bebek büyüdükçe şişip moraran karnını açıp insanlara gösterir, onlar da bunu komik bulup gülerlerdi. Utanmazın tekiydi o. Anacleto Morones'in kızı işte böyle biriydi."

"Dinsiz. Sen ne dediğinin farkında değilsin. İçine girmiş olan şeytanı dışarı atman için boynuna bir muska takacağız."

"...Onlardan biriyle kaçıp gitti. Sözde herif ona âşık olmuş ve şöyle demesi yetmiş: 'Ben senin oğluna babalık etmeye hazırım.' O da herifin peşine takılıp gitti."

"O Kutsal Çocuk'un meyvesiydi. Bir kız çocuğuydu o ve sana armağan olarak verildi. Kutsallıktan doğmuş bu zenginliğin sahibi oldun."

"Boş laf!"

"Neden böyle diyorsun?"

"Anacleto Morones'in kızının karnında Anacleto Morones'in çocuğu vardı."

"Ona kara çalmak için bunu sen uydurdun. Sen zaten her zaman palavracının biriydin."

"Öyle mi? Peki, diğer kızlar için ne diyeceksiniz? Dünyanın bu yöresinde tek bir bakire kız bırakmadı. Hepiniz bilirsiniz ki, uyurken başında hep bir genç kızın beklemesinden hoşlanırdı."

"Bunu sadece kalbinin temizliğinden ve içi günahla kirlenmesin diye yapardı. Ruhu lekelenmesin diye etrafının masumiyetle çevrili olmasını isterdi."

"Bunlara inanıyorsunuz, çünkü hiçbirinizi çağırmadı."

"Beni çağırdı" dedi adı Melquiades olanı. "Ve o uyurken başında bekledim."

"Ne oldu peki?"

"Hiçbir şey. Sadece insanın üşüdüğünü hissettiği gecenin o saatinde mucizevi elleriyle beni sardı. Ben de ona bedeninin sıcaklığı için minnetlerimi sundum, hepsi bu."

"Çünkü sen onun için çok yaşlıydın. O körpeleri severdi; kemiklerinin kırılacak gibi olmasına, sanki fıstık kabuğuymuşçasına çatırdamalarına bayılırdı."

"Sen lanet olası bir tanrıtanımazsın Lucas Lucatero. Onların en kötülerinden birisin."

Şimdi konuşan *Öksüz* dedikleriydi; içlerinde en yaşlıları oydu ve sürekli ağlardı. Gözleri yine yaşlıydı ve elleri titriyordu:

"Ben öksüz bir kızdım ve bana kimsesizliğimi unutturan o oldu. Onda hem annemi hem de babamı buldum. Acımın hafiflemesi için beni sabaha kadar okşardı."

Ve gözyaşlarına boğuldu.

"O halde ağlamanı gerektirecek bir durum yok" dedim ona.

"Benim anam babam öldü. Bir desteğe en çok ihtiyacımın olduğu yaşta beni yapayalnız bıraktılar. Hayatımın yegâne mutlu gecesini Kutsal Çocuk Anacleto'nun yatıştırıcı kollarında geçirdim. Sen şimdi çıkmış onun hakkında atıp tutuyorsun."

"O bir azizdi."

"Bir iyilik timsaliydi."

"Senin ondan bayrağı devralmanı umuyorduk. Zira her şeyini sana bıraktı."

"Başıma öyle bir dert sardı ki, başa çıkabilene aşk olsun. Deli bir karı. Sizin kadar yaşlı değildi, ama delinin tekiydi. Neyse ki çekip gitti. Kapıyı açıp onu bizzat ben uğurladım."

"Kâfir! Sapıkça şeyler söyleyip duruyorsun."

Artık sadece iki karı kalmıştı. Diğerleri ıstavroz çıkararak, geri geri yürüyerek ve şeytan çıkarmak için tekrar gelecekleri vaat ederek birer birer gitmişlerdi.

"Kutsal Çocuk Anacleto'nun mucizelerini burada inkâr etmeyeceksin herhalde" dedi Anastasio'nun kızı. "Bunu asla inkâr edemezsin."

"Hamile bırakmanın mucizevi bir tarafı olamaz. Doğrusu bu konuda çok becerikliydi."

"Kocamın frengisini iyileştirdi."

"Senin kocan olduğunu bilmiyordum. Berber Anastasio'nun kızı değil misin sen? Benim bildiğim kadarıyla Tacho'nun kızı bekârdı."

"Bekârım, ama bir kocam var. Senyorita olmak başka şey, bekâr olmak başka şey. Sen iyi bilirsin. Ben bir senyorita değilim, ama bekârım."

"Bu yaşında bunu yapıyorsun ya, Micaela."

"Yapmak zorunda kaldım. Senyorita olarak yaşasam elime ne geçecekti ki? Neticede ben bir kadınım. Ben kendisine verileni başkalarına vermek için doğmuşum.

"Anacleto Morones'in ağzıyla konuşuyorsun."

"Evet, karaciğerimin iyileşmesi için bunu yapmamı bana o tavsiye etti. Ben de birisiyle birlikte olmaya başladım. Elli yaşına gelip hâlâ bakire olmak günahtır."

"Bunu sana Anacleto Morones söylemiştir."

"Evet, bana o söyledi. Ama şu konuştuğumuz konuya bak; biz buraya başka bir iş için, onun azizliğine tanıklık etmen için gelmiştik."

"O aziz neden ben olmayayım?"

"Sen hiçbir mucize yaratmadın ki. O benim kocamı iyileştirdi. Ben buna şahidim. Sen hiç frengili birini iyileştirdin mi?"

"Ne olduğunu bile bilmem."

"Kangren gibi bir şeydir. Bütün vücudu mosmor olmuştu, her tarafında şişler çıkmıştı. Geceleri uyuyamıyordu. Sanki cehennemin kapısından içeri bakıyormuş gibi her şeyi kıpkırmızı gördüğünü söylüyordu. Ayrıca öyle ağrılar hissediyordu ki, acıdan yerinde duramıyordu. Bunun üzerine Kutsal

Çocuk Anacleto'yu görmeye gittik ve kocamı o iyileştirdi. Kızgın bir çubukla dağladıktan sonra yaralarını tükürüğüyle ovdu ve kocamın hiçbir şeyi kalmadı. Söyle bana, bu bir mucize değilse nedir?"

"Kocan kızamık çıkarmış olmalı. Küçükken kızamık olmuştum da beni de tükürükle iyileştirmişlerdi."

"Daha önce de söylemiştim, sen lanet olası bir tanrıtanımazsın."

"Tek tesellim şu ki, Anacleto Morones benden daha beterdi."

"O sana oğlu gibi davrandı. Ama sen şimdi kalkmış... Neyse seni daha fazla dinlemek istemiyorum. Ben gidiyorum. Sen kalıyor musun, Pancha?"

"Ben biraz daha kalacağım. Son olarak onu tek başıma ikna etmeyi deneyeceğim."

"Baksana, Francisca, diğerleri gittiğine göre, burada benimle uyuyacaksın, değil mi?"

"Tanrı yazdıysa bozsun! İnsanlar sonra ne düşünürler? Benim istediğim seni ikna etmek."

"O halde gel birbirimizi ikna edelim. Sonuçta ne kaybedeceksin ki? Artık yaşın geçmiş zaten; bundan sonra sana kim bakacak? Kim sana bu iyiliği yapacak?"

"Ama insanlar hemen dedikoduya başlarlar. Sonra benim hakkımda kötü düşünürler."

"Ne düşünürlerse düşünsünler. Ne fark eder ki? Senin adın zaten Pancha."

"Pekâlâ, seninle birlikte kalacağım, ama sadece gün ağarana kadar. Ve eğer Amula'ya benimle birlikte geleceğine söz verirsen, zira onlara bütün geceyi sana yalvarmakla geçirdiğimi söyleyeceğim. Aksi takdirde, onlara ne diyebilirim ki?"

"Tamam, anlaştık. Ama önce şu bıyıklarındaki tüyleri kes. Dur, sana makas getireyim."

"Benimle nasıl da dalga geçiyorsun Lucas Lucatero. Ha-

yatını benim kusurlarıma bakarak geçiriyorsun. Bıyıklarımı rahat bırak. Böylece hiç kuşkulanmazlar."

"Pekâlâ, nasıl istersen."

Hava kararınca, tavukların kümesini tamir etmem ve avlunun içine saçtığım taşları toplayıp tekrar eski yerine yığmam için bana yardım etti.

Anacleto Morones'in orada gömülü olduğundan kuşkulanmadı bile. Aynı şekilde, hapisten kaçar kaçmaz buraya gelip mallarını benden geri istediğinden ve aynı gün öldüğünden de kuşkulanmadığı gibi. Kapıma dayanıp şöyle demişti:

"Her şeyi satıp parasını bana ver, çünkü Kuzey'e bir yolculuk yapmam gerekiyor. Oraya gidince sana yazarım ve yeniden ikimiz birlikte çalışmaya başlarız."

"Neden kızını alıp gitmiyorsun?" dedim ona. "Senin olduğunu söylediğin şeylerden elimde bir tek o kaldı. Utanmadan beni bile üçkâğıda getirdin."

"Gidince adresimi yollarım, siz de daha sonra yanıma gelirsiniz. Orada hesaplaşırız."

"Hemen şimdi hesaplaşsak çok daha iyi olur. Böylece el sıkışıp hesabı kapatırız."

"Şu anda oyun oynayacak halde değilim" dedi bana. "Benim olanı bana ver. Kenarda ne kadar paran var?"

"Bir miktar var, ama onu sana vermeyeceğim. Utanmaz kızın bana tam bir cehennem azabı yaşattı. Ona baktığım süreyi alacağına say ve ödeşelim."

Öfkeden deliye döndü. Yerde tepiniyor ve bir an önce parasını alıp gitmek istiyordu...

"Huzur içinde yat, Anacleto Morones!" dedim onu gömdükten sonra; nehrin oradan her geçişimde mezarının üzerine koymak için taş getirdiğimdeyse şöyle diyordum: "Her türlü numaranı kullansan da buradan çıkamayacaksın."

Ve şimdi Pancha, taşları tekrar eski yerine yığmama yardım ederken, onların altında Anacleto'nun yattığından hiç

kuşkulanmıyordu bile. Bense bu işi, mezarından çıkıp bana tekrar savaş açar korkusuyla yapıyordum. Onun ne kadar becerikli olduğunu bildiğim için, dirilmenin ve oradan çıkmanın bir yolunu bulacağından zerre kadar kuşkum yoktu.

"Biraz daha taş getir, Pancha. Onları şu köşeye yığ; avlumu taş içinde görmekten hoşlanmıyorum."

Daha sonra, gün ağarmak üzereyken, bana şöyle dedi:

"Tam bir faciasın, Lucas Lucatero. Hiç güzel sevişemiyorsun. Kim iyi sevişirdi, bilir misin?"

"Kim?"

"Kutsal Çocuk Anacleto. Sevişmeyi o çok iyi bilirdi."

İnsanın hem içinde hem dışında geçenleri anlatabilen bir yazar...

Ova Alev Alev, ülkesinin edebiyatını nerdeyse tek başına yenileyen, Latin Amerika edebiyatının da yönünü değiştiren Meksikalı yazar Juan Rulfo'nun bütün öykülerini içeriyor.

Juan Rulfo, "devrimci" tarzıyla, Meksika Devrimi'nin ardından kırsal bölgelerde yaşanan sıkıntıları ele alıyor.

Ova Alev Alev: Büyük Ova'nın ve Meksika Devrimi'nin kızgın sıcağında sorunlu baba-oğul ilişkileri, ölüm, şiddet, erotizm, doğadaki dengesizlik ve başka sorunlar üzerine...

Yazdıkları 300 sayfayı bulmuyor ama,
Sophokles'in yazdıkları kadar kalıcı.

Gabriel García Márquez

Juan Rulfo (1918-1986)

Meksikalı yazar, senarist ve fotoğrafçı. Alt üst edilmiş bir zaman dizin, geri dönüş, iç monolog, bilinç akışı, bakış açısını kaydırma ve monolog gibi araçlar kullanarak, kendine özgü edebiyat dilini oluşturdu. 1970'te Meksika Ulusal Edebiyat Ödülü'nü kazandı. "İspanyolcanın *Don Quijote*'den sonraki en büyük başyapıtı" olarak nitelenen romanı *Pedro Páramo* da Süleyman Doğru çevirisiyle yayınevimizden çıkmıştır (2012).

Çeviren: Süleyman Doğru

502695 AEF

DK DOĞAN KİTAP

ISBN 978-605-09-1292-0

9 786050 912920

sertifika no: 11940

doğankitap.com.tr

Tavsiye Edilen Perakende Satış Fiyatı ₺ 15